YENİ HİKÂYELER

1955

VARLIK YAYINLARI

YENİ HİKÂYELER 1955 — VARLIK

YENİ HİKÂYELER

1955

Bekir Sıtkı, Ziya Osman Saba, Umran Nazif, Muzaffer Hacıhasanoğlu, Ceyhun Atuf Kansu, Tahsin Yücel, Tektaş Ağaoğlu, Yıldırım Keskin, Sacid Yumer, Orhan Asena, Erdoğan Tokmakçıoğlu, H. Turgut Acar, Meral Çelen, Naci Girginsoy, İsmet Akakıncı, Numan Ali Levent, Cemalettin Aykın, Fevkiye Aygün.

VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

YENİ HİKAYELER : 8

BU SERİDEN ÇIKANLAR :

1. Yeni Türk Hikâyeleri (1948)
2. Yeni Hikâyeler 1949
3. Yeni Hikâyeler 1950
4. Yeni Hikâyeler 1951
5. Yeni Hikâyeler 1952
6. Yeni Hikâyeler 1953
7. Yeni Hikâyeler 1954
8. Yeni Hikâyeler 1955

Bu seride yalnız hiçbir yerde çıkmamış hikâyeler yayınlanır.

Varlık yayınları, sayı: 310
İstanbulda Yeni Matbaada basılmıştır
Kasım, 1954

BEKİR SITKI

ARSA

Hat bakım memuru Ali efendi, kulübesinin kapısından dışarıya çıkıp baktığı zaman, gün yeni yeni ışıyordu.

Ali efendi, her zamanki gibi, sabahın serin havasını seve seve içine çekti. Gerindi. İri kemikleri çıtırdadı. Hem memnun, içi tok, hem de efkârlı ve kararsızdı. Gözlerini kısıp bakışını keskinleştirerek, pek alıcı, pek yakın ve sıcak bir ilgiyle kendi bahçesine bakmıya başladı. Bu bahçe, elli altmış metre kadar ileriye uzanıyordu. Etrafında, sınırlarında yer yer, derme çatma, telle, çalı çırpıyla yapılmış bir çit, bir kısmı bahçe içinde, bir kısmı dışarıda, kırda, kurumuş ısırgan otları sarı sarı görünüyordu. Kuyunun kenarında bir asma, birkaç armut ağacı, biraz ötesinde de cılız yaprakları altında yamru yumru domatesleriyle beş on kök domates vardı.

Ali efendi, «bahçe bakımsız kaldı, bakamıyorum ki... vakit mi var. Her Allahın günü vazife. Bir pazarları ne yapılabilir ki...» diye düşündü. Ama artık buna zaten lüzum da kalmıyacaktı. Sağda solda kırmızı damlı yeni yeni evler türemiye başlamıştı. Ankara yolu, kendi bahçesinin hemen arkasından geçiyordu. Başını arkaya çevirip baktı, Yol amelesinin mahrutî çadırlarını gördü.

Hat bakım memuru, dün gece, hemen hiç uyuyamamıştı. Bin bir proje, bin bir hesap, kitap!.. Düşüne düşüne sabahı etmişti. Her ne kadar bu mesele dün hemen birden ortaya çıkmış değildi. Ankara yolu daha bir söylenti halinde iken bile, bahçesinin kazanacağı ehemmiyeti, daha o zamandan kavramış, bu günlerin gelmesini dört gözle beklemişti. İşte artık bir karar vermenin zamanıydı.

Dün yine bilmem ne yapı şirketinin adamları ayağına kadar gelmişler, tekrar ölçüp biçmişler, ona son bir

rakam teklif etmişlerdi. Ali efendiye gece uykularını kaçırtan mesele, işte bu mesele, yani ya evet, ya hayır deyip; kestirip atmak meselesiydi. Ama, buna bir türlü karar veremiyordu.

Bütün hayatı, içi demir edevat dolu deri çanta sırtında, dere tepe, dağ taş demeden sürtmekle geçmişti. O zamanlar kendisine bu bahçenin hiçbir faydası olmazdı. Bazı yıllar, semtine bile uğramazdı. Buralar eskiden Allahın bucağı, neredeyse kuş uçmaz kervan göçmez denilecek kadar ücra, sapa, kır yerlerdi. Babadan kalma olmasa, hani para verilip alınacak bir yer, değildi.

Şimdiyse, yoldan vızır vızır taksiler, otobüsler geçiyor, yeni yapılar için kamyonlarla konu komşu bahçelerine malzeme taşınıyordu. Bilmem ne yapı şirketi daha önceden, cennet köşesi adiyle bir mahalle kurmak için buralarda epey arazi satın almıştı. Bereket Ali efendi o tarihlerde taşradaydı. Şirket bir türlü kendisiyle temasa geçememiş, o zaman, daha ortada fol yok yumurta yokken, bahçesini ucuza kapatamamıştı. Şirketin, Ali efendinin üskoltuğu çantalı, keskin yüzlü şirket adamlarının Ali efendinin bahçesi, şirketin plânına tesir edecek gibiydi.

Ali efendi bunu iyiden iyiye biliyor, onun için bir hayli nazlanıp kendini pahalıya satmıya çalışıyordu. O koltuğu çantalı, keskin yüzlü şirket adamlarının Ali efendinin etrafında pervane gibi dönüşünü bir görseniz!. O sırt okşamalar, o güleryüzlülük, o ikide bir yaldızlı pakete davranıp sigara ikramları!.. Ama, hat bakım memurunda bunları yutacak göz yok. Kaçın kur'asıdır o. Sırtını okşatıyor, güleryüzlülüğü güleryüzlülükle karşılıyor, ikram edilen sigaraları alıp tüttürüyordu, ama pazarlığa gelince dediğinden bir santim inmiyordu. İkide bir, iş kızışınca, bakım memuru, bahçesini toptan şirkete satmaktansa, parselletip parça parça, arsa arsa satmayı daha uygun gördüğünü söyliyerek şirket memurlarını korkutmak, onları yola getirmek istiyordu, ama şirket memurları da şeytana ters papuç giydiren cinsten oldukları için, hiç umursamaz görünüyorlar, üstelik imar plânından,

umumî yolun geçiş istikametinden bahsederek, fazla ısrar ederse, bahçeyi almaktan vazgeçeceklerini, sonunda da zarar edenin Ali efendi olacağını ileri sürüyorlar, buna rağmen, her gelişlerinde de Ali efendinin istediği paraya doğru üçer beşer bin lira zam teklifinden de kaçınmıyorlardı. Şimdilik durum bu merkezdeydi.

Ali efendi elini pijamasının cebine sokup paketini, çakmağını aradı, bulamadı, içeride, yatağının yanında kalmış olacaktı. Biraz ileriye doğru yürüdü. Armutlardan birinin dalına elini uzatıp yokladı, bir olmuşunu aradı. Bulunca da kopardı. Parmaklariyle meyvenin gergin, yeşilimsi kabuğundaki hafif tozu sildi. Sapından tuttu, ağzına götürüp dişledi. Olgun, lezzetli bir usare, hat memurunun ağzına yayılıverdi.

Ufuk kızarıyor, gökyüzünün kirli bulanıklığı kaybolarak ortalığı aydınlık kaplıyordu. Yol ameleleri, çadırlarından çıkmaya başlamışlardı. O taraftan, bir iki yerden çalı çırpı dumanı yükseldi. Hafif, okşayıcı sabah rüzgârı yaprakları kımıldattı.

Yeni evlerden birinin penceresi açılıp dışarıya bir çocuk başı sarktı. Yoldan, günün ilk otobüsü geçti.

Ali efendi, armudu geveleye geveleye, başı düşüncelerle dolu, kulübesine döndü. Karısı uyanmış, sönmüş kömürleri tutuşturup üfleyerek yaktığı mangalda çay suyunu kaynatıyordu. Kocasını görünce:

«Dışarıda ne yapıyordun?» diye sordu.

«Hiç.. Şöyle bir bahçeye baktım. Armutlar olmaya başlamış... Hava çok güzel, sabah, sabah...»

Ali efendi karısının halinden, gece uykusuz kaldığının farkında olmadığını anladı. İsabet!. Yoksa şimdi yine dır dır başlardı. Şu bahçe işini karısiyle hiç konuşmak istemezdi. Fakat başı o kadar dolgun ve karar verebilmek için o kadar çok danışmaya ihtiyacı vardı ki, dayanamadı:

«Bugün kat'î cevap istiyorlar, bahçe için..» dedi.

Karısı hiç düşünmeden:

«Sat da kurtulalım şuradan..» dedi. «Allahın dağı.. Çar-

şısı yok, pazarı yok.. Günün birinde olacakmış.. Bakalım ben o günü görebilecek miyim.. Daha ne düşünüyorsun be adam.. İstanbula geçer, bir apartman tutarız. Son günlerimizde olsun azıcık, rahat ederiz.»

«Canım ben satmam demiyorum ki... Satmasına satacağım. Alacak olana mübarek olsun... Mahalle mi yaparlar, ne yaparlarsa yapsınlar. Parasında uyuşamıyoruz. İstediklerine mi vereyim. Fırsat düşmüşken bizim de bir istifademiz olmamalı mı, ha!.»

«Olmalı, olmalı.. Ne koparabilirsen.. Fakat herifleri caydırmadan..»

«Ben de zaten öyle diyorum.»

«Pek de tamahkâr olma..»

«Ne tamahkârı be... Malımı da bedava verecek değilim... Sen burada yalnızlık çekiyorsun, zahmet çekiyorsun diye malımı sokağa atacak değilim a.. Ben de az mı çekiyorum sanki.. Bu her gün gidip gelmekten.. Anamdan emdiğim süt burnumdan geliyor.»

Ali efendi, karısı gibi mütevazı düşünmüyordu. «Ne de olsa cahil karı aklı.. İstanbula geçip bir apartman dairesi.. Yani kiracılık.. Yağma yok..»

Karısı zeytin tabağını getirip çayı bardağa boşalttı. İki dilim ekmeği de yanına koydu. Bakım memuru, acele acele üstünü giyiniyordu. Kendisini işine yetiştirecek olan otobüs on dakika sonra durakta olacaktı.

Ali efendi, kahvaltısını ederken yine hep bu meseleyi düşünüyordu. «Kim ne derse desin, karısı ne fikirde olursa olsun, bu bir fırsattı. Hem de bir daha ele geçmiyecek bir fırsat. İnsana babadan, Allahın dağında on dönümden ziyade bir toprak parçası kalacak.. Bir gün gelecek, herkes toprağa, arsaya, eve düşecek.. İstanbul yayıldıkça yayılacak. Her yanda birer Altın Mahalle, Pırlanta Köşe, Cennet Yuva kurulacak.. Toprak, altından kıymetli olacak. Bir avuç altına ancak yarım avuç toprak alınabilecek.. Hat bakım memuru kırk yıllık yoksul Ali efendinin bahçesi de, zengin bir inşaat şirketinin işine elveren bir mevkide olacak.. Yo.. İşte buna piyango, derler. Ali efen-

diye düpedüz gün doğdu. «Ali efendi, oğlum, gözünü aç!.»

Ali efendi, bahçesi için şirketten yüz bin lira istiyordu. Bakım memuru için yüz bin tane bir lira!. Müthiş bir şey bu!. Hani yüz tanesini bir arada zor görmüştür zavallı. «Şimdi yektahtada 100.000 lira!. Git tapu idaresine.. Filan yerdeki bahçemi filânca şirkete sattım, de.. Deftere bir imza bas.. Al yüz bin tane lirayı.. Bir bakıma oynatmak işten değil, ama, şirket için yüz bin lira nedir ki.. El oğlu bir günde yüz bin liraya para demiyor.»

Ali efendinin bir takım plânları var: «Bahçeyi yüz bin liraya sattım mı, yüz bin de bankadan alırım. Eder mi iki yüz bin.. İki yüz bin liraya bir apartman yaptırırım. Meselâ sekiz daireli. Bodrum katındaki daireden birisinde biz otururuz. Ne olacak, bir köroğlu, bir ben.. Yeter, artar bile.. Öbür daireleri kiraya. Hem de peşin parayla. Kira, borcu öder kısa zamanda. Hattâ bankadan daha fazla alabilsem, iki ayda 500.000 liralık apartman yaptırmak işten bile değil.. Doğrusu biraz da tasarrufa riayet etmeli.. Günde bir paket sigara neyime?.. Zaten yarısı eşe dosta otlak.. kesersin bu ikramı. Bunun bana ne faydası var. Çaya, kahveye de yarı yarıya paydos demeli.. Erken kalkarsam otobüse binmem, yaya, iskeleye yürüyüveririm. Damlaya damlaya göl olur. İşden artmaz, dişten artar, demişler. Çok doğru.. İnsan sağlam bir irada konmak için, önce katlanmalı bu kısıntılara.. Seve seve yapmalı, hoş görmeli!.»

Hat bakım memuru bodrum katının merdivenlerinden yukarı, sokak kapısına çıkar gibi, heyecanlı, nefes nefese kulübesinden çıktı. Gün doğmuş, rüzgâr biraz artmıştı. Önünde kırmızı damlı yeni evler, tâ sahile kadar, seyrek seyrek uzayıp gidiyordu. Otobüs durağına doğru yürüdü.

Otobüs geldi. Yolun başları olduğu için, oturacak boş yer vardı. Her zamanki gibi bir durak evvel binen yol arkadaşı Nurinin yanına oturdu. Merhabalaştılar. Nurinin yüzünde ne sevinç, ne keder vardı. Kafasından hiçbir

düşünce geçmediği belli.. Gece rahat bir uyku çekmiştir elbette..

Nuri, küçük bir memurdur. Kirası az diye yazlı kışlı buralarda oturur. Her Allahın günü işine gidip gelir. Akşama koltuğunun altında iki okkalıkla döner. Evinde çoluğu çocuğu vardır. Zengin olmayı aklından bile geçirmez. Yüz lirası yok ki, bankalardan birine koyup bir ikramiye evine konmayı düşünsün.

Hat memuru Nuriye:

«Ne var, ne yok?» diye sordu.

«Ne olacak.. İyilik, sağlık..»

Öbürünün bahçe işi içini yiyor, mutlaka bu bahsi açıp fikir danışmak istiyordu. Bir aralık:

«Seninkiler bahçeye. — sözünü düzeltti —, arsaya yetmiş bin veriyorlar, ne dersin?» dedi.

Nuri aval aval, arkadaşının yetmiş bin lirayı su gibi kolaylıkla söyliyiveren ağzına baktı. Nedense, birden canı sıkılmıştı. Rengi hafifçe soldu, suratı asıklaştı. Bayağı ters bir tavırla:

«Ne bileyim ben.. Bu işlerden anlamam ki..» dedi.

Ali efendi, arkadaşındaki değişikliğin farkında olmadı:

«Şirket bugün, son sözümü söylememi istiyor. Daha da bekletsem çok fazlaya gidecek ya..»

Nuriden hiç cevap çıkmadı. Belli ki, bu sözlere kulak bile vermemiş, arkadaşının ne dediğini anlamamıştı. Biraz uzağa çekilmiş, dalgın dalgın dışarıyı seyrediyordu. Bakım memuru:

«Ben yüz bin diyorum. Çok bir şey değil..» diye devam etti.

Nuri yine duymadı.

Otobüs, her durakta yolcu alarak adamakıllı dolmuştu. Ama Ali efendiyle Nuri, yerlerinde rahat rahat oturuyorlardı.

Ali efendi, Nurinin kulağına fısıldar gibi:

«Bahçeyi satıp bankadan da para kaldırdım mı, bir apartman yaptırdım gitti demektir..» dedi.

Nurinin fena halde canı sıkılıyordu. Otobüsteki kalabalıktan, kendisini boğulacak gibi hissediyordu.

Daha iskeleye gelmemişlerdi. Nuri ayağa kalktı. Hiçbir şey demeden, zor belâ kapıya doğru yürüdü. Kapıdan yere atladı.

Ali efendi:

«Ne oldu bu Nuriye..» diye arkasından baktı.

İskeleye geldikleri zaman Ali efendi elini paketine attı. Fakat sonradan az para harcamak kararı aklına geldi. Her sabah bir de gazete alırdı. Onu da almadı. Boru değil bu.. Yakında arsaları satıp bir apartman da o konduracak.. Şöyle büyücek.. Sekiz daireli, on daireli!.

Nuri umurunda mı?

Kalabalık içinde yürürken kendi kendine; «Şu herifler sözümü dinleseler de, yüz bini verseler..» diye söyleniyordu, «evet, yüz bini verseler de, yüz bin de bankadan kaldırıp...»

1954

ZİYA OSMAN SABA

O BANKA

O bankanın önünden, bir vakitler kapısından girip tıknaz kapıcısiyle merhabalaştığım, gecenin nemiyle henüz ıslak caddeleri bir taze güneşin daha kurutmaya koyulduğu, mağaza camekânlarındaki altın, gümüş saatlerin, billûr takımların, az ötede demet demet kolyelerin yeniden pırıl pırıl olmaya başladığı saatlerde kâh yaya, kâh bir tramvay sahanlığında geçiyorum. Yıllar, yıllardan önce benim de olmuş yaşlardaki delikanlılar, onlarla yaşıt genç kızlar, yeni banka memurları, bu yeni günün, sabahın, güneşin, ilk aylıklardan biriktirilen paralarla yapılma yeni moda elbiselerin, hangi birini sayayım, gençliğin, aşkın, ümidin, yaşamanın sevinçleri içinde, bir vakitler benim de olmuş bankaya, sonradan açılmış daha başka bankalara, bir randevu yerine bir an önce varmak ister gibi koşuyor, seğirtiyor, dağılıyor, hep biribirine benzer kapıcıların tuttuğu süslü, parmaklıklı kapılarda, kafeslerine kapanan kuşlar gibi, kaybolu kayboluveriyorlar.

Kapıların henüz müşterilere açılmadığı, yalnız memurların bir bir gelip «devam jurnali» ni imzaladıktan sonra, tozu yeni alınmış masalarının başına geçtikleri, erkeklerin, ya gece seyrettikleri filmden, ya son çapkınılıklarından; kızların, ötede, kıkır kıkır gülüşerek kimbilir neler nelerden bahsedebildikleri o eski dokuz, dokuz buçuk öncelerini, bir aile efradının bir sofra başında birer birer toplanması gibi, bütün arkadaşlıkların, ömür boyu sürecek dostlukların, sonu, er geç, evlenmeye varacak aşkların, bir gün gelip kızlı oğlanlı nur topu evlâtları olacakların, henüz ateşli delikanlı, daha kabına sığmaz genç kız, bir araya geldikleri o saatleri anıyorum... Benim sevgilim daha niye gelmedi? Geceki film çok geç bitti de sabah uyanamadı mı? Arkadaşı da yok! İkisi de vapuru mu kaçırdılar? Yoksa, yoksa, beraber o düğüne mi git-

tiler? Geçen gün öyle bir şeyler konuşuyorlardı, bir düğün veya bir balo lâfı geçiyordu aralarında. Sen ne giyeceksin, ben ne giyeceğim diye düşünüyorlardı. Biri bir şey söylüyor, öteki: «A! Olur mu?» diye gülüyordu. Muhakkak, gece ya düğünde, ya baloda idiler. Acaba kiminle dans etti? Eder ya... Bir genç kız. Karışmaya ne hakkım var! Ama, belki, beni düşünerek etmemiştir. Bensiz içine sinmemiştir o eğlenti!... Ne diye beni aklına getirsin? Beni seviyor mu ki?... Ama biraz olsun sevmese, geçen gün öyle... Yoksa günlerden sonra bir gün, artık karı koca olmuş, o baloyu hatırlayıp: «Ah, o gece sen niye yoktun!» diye içini mi çekecek?

Dakikalar geçmekte: Yok! yok!... Yeni parlatılmış pirinç pencereli camekânın arkasında, yaşlı veznedarımız Şerif Baba, gözlüklerini burnunun üstüne kaydırmış, son para destesini de sayıp hazırladı, yazı makinelerinin üstlerindeki son muşamba kılıf da kalktı. Hususi görüşmelerin artık kesilmesi gerekeceği, kahve, çay ısmarlanamıyacağı saat yaklaşmak üzere, ama, çok şükür, uzun imza kâğıdı da benim gibi daha ümidini kesmemiş, o da benimle beraber bekliyor, ucu zincirli kalemiyle birlikte daha kaldırmadılar onu. Bu bekleme dakikalarının azabını bir parçacık olsun azaltmak için bir şeyle oyalansam, kalemlerimi yontsam, hazır etsem; aksi gibi, kalem yontma makinesi de bozulmuş; gidip Nurettin'den neşterini isterim. Evet, neşterini... Nurettin, liseden sonra Tıb Fakültesine girmiş, teşrih yapmağa mahsus, keskin, pırıl pırıl bir neşter satın almış, Fakülteyi bırakmak zorunda kaldığı için de, parlak neşteri şimdi bankada kalem açmaya yarıyor; hem onunla açılan kalemin ucu, makinede olduğu gibi, iyice sivrildi mi diye, parmağınla şöyle bir dokunduğun zaman yere düşüvermiyor. Ben ona Nurettin diyorum ya, o da beni «Es, A, B, A» diye çağırır. Bankaya girmek üzere tesadüfen birlikte müracaat ettiğimiz gün, soyadımı, yanlış olmasın diye, harf harf söyliyerek yazdırmış, harfleri söylerken de «se» diyecek yerde, Galatasaray alışkanlığı, fransızca «es» diyivermişim. Nurettin'in kulağından

kaçar mı? İçinden, «bir züppeye çattık!» demiş. O günden bu güne, telâfuzumu da taklit ederek beni «Es, A, B, A» diye çağırır. Alaycı çocuktur. Şimdi de, bir kaşını kaldırarak, yüzüme mânalı mânalı bakıyor, içimden geçenleri anlamış sanki. Ben de ona bakıyorum. O, nihayet, yüzünün ifadesini değiştirmeden: «Seninki gelmedi galiba?» diyor. Ben, bankada benim olan, benim olacak kimse yokmuş gibi aptalca bir hal takınarak: «Kim gelmemiş?» diyorum. Nurettin, birden: «Canım, şu kızın neresinden hoşlanıyorsun?» diyor. Ben de biliyorum ki, Nurettin, «şu kız» ın tamamiyle zıddı, beyaz, tombul bir kızdan hoşlanmaktadır. Bizden sonra da onlar evlenecekler.

Tavandan, iki zincire tutturulmuş, sarkan ve işledikçe bir yandan da hafif hafif sallanan saatte dakikalar durmadan ilerliyor. Döner kapının her dönüşünde kalbim hop ediyor. Ama o yok! Yok!... Koca bir gün onsuz nasıl biter? Daha öğle, akşam, sonra gece, bir bekâr odasında geçirilecek saatler var. Dakikalar ilerledikçe, dünden işi kalmış daktiloların o köşeden derken öbür köşeden yazı makinesi tıkırtıları, öteki memurların hesap makinesi hırıltıları, seyrek de olsa, ilk zil sesleri başlıyor. Zil sesleri gittikçe sıklaşacak, bir orkestrada bazı çalgıların ilk akordları gibi önce tek tük duyulan makine seslerinden sonra bütün daktilo bayanlar birden, birbirleriyle yarışırcasına, tıkırtıya girişecekler; arasıra başlarını kaldırıp etrafa, birbirlerine bir an bakacaklar, sonra yine başlarını öne eğip yine o garip âleti, kaderlerinin, talihlerinin piyanosunu çalmaya koyulacaklar. Odacılar, bazan doğrudan doğruya memurlar, hattâ bazan bizzat ikinci müdür onlara, sanki bir ocağa kömür atarcasına, aman sakın boş kalmasınlar der gibi, durmadan yazı getirecek, yazı taşıyacak. Yazı makinelerinin satır sonlarını haber veren tatlı çıngırak seslerine acı zil sesleri karışacak, kimi sabırsız memurlar zille de yetinmeyip kristaller üstüne kalemle vurarak, kimileri de doğrudan doğruya isimleriyle hep o, hangi sese, hangi çeşit çağrıya koşacağını şaşırmış, ürkütülmüş tavuklar gibi, oradan oraya sanki kaçışan, elindeki evrakı o masa yerine te-

lâşlâ bu masaya bıraktığından geri çağrılan, kâh acınılan, kâh azarlanan odacıları tekrar tekrar çağıracaklar. Tıknaz kapıcı, nerdeyse, kapının üstündeki «kapalı» levhasını kaldırıp iki kanadı da ardına kadar açacak, müşteriler akın edecek, bütün banka, bütün bu seslere katılacak konuşmalarla bir arı kovanı gibi uğuldayacak, bir kovan gibi işleyecek. Müşterilerin bir kısmı, servislerin adları yazılı levhaların etrafına, vezne önüne toplanmış, muamelelerinin bitmesini bekleyen bir kısmı ise ortadaki sıralara oturmuş olacaklar. Sıralara oturmuş bekleyenler arasında güzelce bir bayan varsa, camekânlı hücresindeki yakışıklı ve nazik ikinci müdürümüz — hiç gözümüzden kaçar mı? — önündeki dosyadan ikide bir başını kaldırıp yeni yaktığı sigaranın dumanları arasından, o güzelce bayanı süzmeye başlayacak. Hattâ, dayanamazsa, bir memur çağırtıp işinin bir an evvel görülmesini temin ve karşılığında iki gülümseyişle bir teşekkür elde edecek. Hayır, hayır, daha bütün bunlara vakit var. Daha imza kâğıdı bile kalkmadı. Şimdiye kadar kaldırılması lâzımdı ama, bu işi görecek odacı arasıra iltimas eder, bir gecikme payı da ayırır, sonra, yüzünde, «ne yapayım, bu kadar bekledim yine gelmediler» der gibi, bizlere kendini mazur göstermek isteyen bir ifadeyle kâğıdı, zincirli kalemi toplar, yukarıya, kontrolöre götürür. Hoş, gecikenler için, bir müddet de, kontrolörün yanına kadar çıkıp daha imza edebilmek imkânı vardır ama, erkek memurlar bu işi onurlarına pek yediremezler, kızlarsa bir yalan, iki kırıtışla bu meseleyi de hallediverirler. Benimki de Bedri beyin yanına çıkmayı göze alıp bir vapur daha geçiyle mi gelmeye karar verdi?... Hah... işte, döner kapıda bir yeşil pardesü... İkinci kapıdan da giriyor. Belli, gece çok az uyumuş, sabahleyin, saçlarını bile doğru dürüst tarıyamamış... Daha kaldırılmadığını gördüğü imza kâğıdına doğru gidiyor, göz göze geliyoruz. Ama tesadüfen mi, yoksa o da mı gözleriyle beni arıyor? O da benim gelip gelmediğimi anlamak mı istiyor?... Yıllar geçtikten sonra, bu günleri, bu heyecanlarımı ona anlattığım zaman, o da bana: «Pazar günlerini, banka

yok, seni göremiyeceğim diye hiç sevmezdim, hasta bile olsam, bankaya, seni görmek için gelmek isterdim» demiyecek mi? Ama ben henüz, uyku akan o gözlerde, sanki, deminden beri içimden geçenleri yüzümde okumuşçasına, «senin, yaşını başını unutup bir genç kızın düğüne, baloya gitmesiyle, dans etmesiyle ilgilenmiye ne hakkın var!» gibilerden bir azarlama vehmediyor, kendi kendimden, o kahrolasıca yaşımdan ve başımdan utanmış, belki de adalet karşısında bir suçlu tavriyle önüme bakıyorum. Evet, benim mesut olmaya hakkım yok!... O, biraz sonra, körpe vücutların bütün inceliğini meydana çıkaran, bankaların kız memurlarının üniforması, ah nice ilk aşkların da bir nevi ateşten gömleği göğüslüğü giymiş (benimkininki koyu lâcivert renkte bir ipeklidendi, iyice sıktığı bir de kemeri vardı) servise giriyor. Belli, bu arada, saçlarına birkaç tarak daha vurmuş, hem biraz daha düzelmişler, hem de, koyu lâcivert ipeklinin sırt tarafında birkaç kepek tanesi var. Masamın yanından geçip ilerde, bir basamak yüksekte, kız arkadaşlarının oturdukları büyük masaya ilerliyor, başını biraz sağa ve öne doğru eğmiş, hep öyle yürür, şefe selâm veriyor, daha birkaç adım ya atmış ya atmamışken, şefimiz: «Rezan Hanım» diye çağırıyor, «siz Ziya Beyle, Eminönü Malmüdürlüğü maaş bordrolarının puvantajını yapsanız!» Adımın geçmesiyle, ben de mesut, başımı kaldırıyorum. Sonra, şefimin, gülümseyen, halden anlarız der gibi gülümseyen yüzüne minnetle bakıyorum. Şefimiz hep böyledir. Benimkinin bankaya yeni girdiği gün de böyle olmamış mıydı? Şefimiz onu benim yanıma vermemiş miydi? «Kalamazzo defterlerinin nasıl açılıp kapandığını, hesap sahifelerinin nasıl yerleştirildiğini yeni arkadaşınıza gösterin» dememiş miydi? Ve biz işe, daha doğrusu, o günden birleşmiş ömürlerimizi birlikte yaşamaya, o masa başında, elimizde bir anahtar, bu defter açıp kapama oyuniyle başlamamış mıydık?... O, on sekiz yaşının vücudunda, lise göğüslüğünün satenini bu lâcivert ipekliye (hep, kadının o süse düşkünlüğü!) çevirivermiş, tırnaklarını belki ilk defa boyamış, belki o yüksek ök-

çeliyi, o ipek çorapları, lise yasaklarından kurtulup ilk defa giymiş, saçlarının bir kısmını öyle kıvırıp bir kısmını omuzlarına dökmüş, belki bütün bu yaptıklarından da iki kat mahçup, karşıma oturmamış mıydı? Eline, önce, Kalamazzo defterlerinin anahtarını vermiş, sonradan o kadar tanıyacağım, tutacağım, ölümden korkup sarılacağım ellerini ilk defa bu anahtarı çevirirken seyir, hayır, tetkik etmemiş miydim? Yavaş yavaş cesaretlenip ismini, sonra ailesini, nerede oturduklarını, o masa başında sormamış mıydım? Hep o masa başında, o tuhaf kalem tutuşuna gülmüş, benimkine hiç de benzemeyen, geriye devrik, aceleci, dolayısiyle okunaksız yazısına dudak bükmüş, «bir banka memurunun yazısı mutlaka güzel olmalıdır!» tarzında ukalâlıklar etmemiş miydim? O masada, meğer o da benim ellerime, parmaklarımda halka olup olmadığına bakmamış mı? Sonra, akşam evine döndüğü zaman, benden, «Ziya Bey diye bir memurun yanına verdiler, çok sert bir adama benziyor, beni hep çalıştırdı» diye bahsetmemiş mi? Bir gün gelip başka, daha büyük bir masa başında, bir memurun karşısında, süslü, sevinçli, yanyana geldiğimiz zaman, bir büyük deftere atacağı imzasını meğer daha evvelden o küçük masada ve Allahın huzurunda benim için atmamış mı?... Eminönü Malmüdürlüğünün, Kadıköy Malmüdürlüğünün, Adalar, Yalova, bütün İstanbul kazaları malmüdürlüklerinin 1940 yılları maaş bordroları, önümüze serilmiş birer aşk destanı mıydı?.. «Rezan Hanım, 2 mi, 7 mi? İyi telâffuz ediniz. Kulak şaşırabilir.» «7 dedim ya Ziya Bey!» Emekli, dul ve yetimlerin aldıkları, sıkıntıya düşüp o bankadan kırdırdıkları maaş tutarlarını bildiren rakamlar, bizler için, en büyük aşk şairinin elinden çıkmış en güzel bir şiirin, değiştirilemez, bir teki bile yerinden oynatılamaz, gençlik, ümit, bahar, çocuklar, yaşamak gibi hep böyle biribirinden güzel kelimeleri ıri oldu? Biz o bordroların yapraklarında puvantaj mı yaptık, yoksa, başbaşa vermiş, maziyi, hali unutmuş, yalnız istikbalden bahseden bir romanı mı okuduk?

O banka, emekli, dul ve yetimlerin «üç aylıklar» ını

kırar, yani üç ayda bir, eski alay kumandanı, paşa dulu, şehit yetiminin velisi, akıl hastasının vasisi, malmüdürlüğünden üç ay sonra alabileceği maaşı, belli bir faiz verip bir an önce elde etmek üzere, banka kapısında birikir. Bunlar o kadar kalabalıktır ki, bankanın esas binasına sığmıyacakları göz önünde tutularak, ana binaya bitişik ayrı bir yapıya alınırlar. Bu kalabalık, on beş gün kadar sürer, on beş gün ben bu ayrı binada, onunla paylaştığımız masadan uzakta, çırpınırım. Arasıra müdür gelir, dolaşır, kimimizi bir iki sözle teşci eder, benim arkamdansa, maaş cüzdanları yığınına eğilmiş sırtımı okşamadan geçmez. Fazla yoruculuğundan, bu dağıtma işinde kızlar çalıştırılmaz, onlar yine içerdedir, ama, Allahtan, bazı hesaplarda yanlışlar çıkar, yerimden kıpırdıyamıyacağım için, içeri haber yollarım. O da, sanki benim çağırmamı bekliyormuş gibi, ara kapıdan geçip hep o göğüslüğünün içinde gelir, gelmesiyle de yorgunluğum uçar gider. İşin farkında arkadaşların —sağ olsunlar— onu benim nam ve hesabıma çağırdıkları da olur; o zaman konuşamazsam da, arkamdan geçerken kokusunu duyarım ya, bazan geçtikten sonra da, aklıma bir şey gelmiş gibi, adını çağırabilirim ya!.. Ama bütün bunlar üç ayda on beş gün içindir, sonra yine masamıza döneriz, seyrekleşmiş maaş sahiplerinin muamelelerini artık asıl banka binasında görürüz. İki iş arasında ben ona yine, gûya öğütlerde bulunurum: «Siz zayıfsınız, fazla çalışmanız, böyle günsüz güneşsiz yerlerde gençliğinizi geçirmeniz doğru değil; zengin biriyle evlenseniz, meselâ, şöyle Küçükyalı taraflarında bir köşkü olan; bir sandalınız da olur elbette, denize girersiniz, öğleden sonraları uyursunuz... Mehtaplı gecelerde, siz dans etmeyi seversiniz, Suadiye Gazinosuna filân gidersiniz, ama çok dans etmeniz doğru değil... Belki ben de, o gecelerin birinde tesadüfen orada olurum. Tabii, bir eski arkadaşınızı...» Hep böyle romantik tablolar çizer, kendime bedbaht âşık rolleri ayırırım. O, ikide bir «evet», «evet» diyerek dinler, dinler, sonra birden: «Ziya Bey, benim kiminle evleneceğim belli, boş yere yoruluyorsunuz, şairli-

ğinizi mecmualara saklayın» deyiverir. O zaman, benim de içime bir şüphe düşer: Olur a, belki bir sözlüsü filân vardır, onu kastediyordur. Beni de îma edebilir mi?... Derken, bir de bakarız ki, kristalli tezgâhın önüne, iyi, temiz, beyaz, tatlılığı, tadılmadan bile belli muhallebiler gibi buruşuk yüzlü, ufak tefek bir kadın gelmiş; mührü, üstüne bir sicimle sımsıkı bağlı maaş cüzdanını bize sessizce uzatıyor. İkimiz birden kalkarız. «İlk defa kırdırmak istiyorum evlâtlarım» der, sonra sebebini de ilâve eder: «Allah kısmet ederse kızımı evlendiriyorum da!» Muamelesini çabucak görür, birimiz fişini keserken öbürümüz pulunu yapıştırır, üstüne mührü basıveririz. Kadıncağız, karşıki vezneden parasını alıp boynundaki bir torbaya yerleştirdikten sonra, tekrar bize gelir, teşekkür eder ve... ve... «Allah sizi de biribirinize bağışlasın evlâtlarım!..» der.

O kadıncağızın duası mı kabul oluverdi? Sonradan bütün olanlar, bu yüzden mi oldu? Yoksa olacakları mı vardı? Bir şey bilmiyorum. Hele o zamanlar hiç, hiç bir şey bilmiyor, tahmin bile edemiyordum. Yoksa ona, Küçükyalı'da, bu beceriksizliğimle bütün ömrüm boyunca bir aylık kirasını olsun veremiyeceğim köşkler tutacağım yerde, doğacak çocuklarımızdan, sonra nişanlılık günlerimizde, Beyoğlu'nun mağaza ilânlarında görüp: «Ziya, böyle bir çocuğumuz olsun istemez misin?» diyeceği, o ilânlardaki kadar tombul, güzel olmasalar bile, bize yine de güzel gözükecek çocuklardan bahsetmez miydim? Onların adlarını üç emekli, iki dul adı arasında, daha o zamandan, o masa başında kararlaştırmaz mıydık? Değil varacağımız yeri bilmek, birlikte bir gemiye bindiğimizin bile farkında değildik ki!...

Yalnız, her sabah yeniden çalınan, sevdiğimiz bir plâğı dinler gibi o günleri yaşıyor, yaşamaya doyamıyorduk. Gün oluyor, o, servisin nihayetinde, bir basamak kadar yükseklikteki yerde duran büyük masada, başka arkadaşlariyle çalışıyor, ben aşağıda kaldığım için, onun ayakta, bana arkası dönük, masaya eğildiği zamanlar — etek mo-

dası yine kısaydı — açılan bacaklarını, ince çoraplar içinden tâ o Diyarbakır hâtırası çıban izine kadar iyice görüyorum. O tekrar doğruluyor, fakat biliyorum, deftere, hep ayaküstü, bir borç daha geçirmek için, tekrar eğilecek. Tekrar göz uciyle bakıyorum, sonradan o kadar benim olacak, gözlerimi kapasam, bir harita gibi ezber bileceğim ama o günlerdeki yaş ve kilosiyle, hattâ, ne bileyim, belki de derisiyle, benim olmaktan ebediyen çıkmış vücudunu ancak o noktaya, Amerika'yı keşfeden bir Kristof Kolomb heyecaniyle ilk defa o çiban izinin civarlarına kadar, gözlerimin edebiliyorum. Derken, büyük masadan bir ses: «Ziya Bey!...» Hemen başımı önce önüme eğip sonra sesin geldiği tarafa çeviriyorum. Bir kız arkadaşı, yarı azarlar, yarı ayıplar bir yüzle, çoktandır o da beni seyredermiş de nihayet dayanamamış, müdahale lüzumunu duymuş gibi ve mânalı mânalı gülümseyerek bakıyor.

Öğle oluyor, bütün kızlar hep birden toparlanıyorlar, kalemlerini bırakıyor, defterlerini kapıyorlar, yukarıda, getirdikleri yemekleri hep birlikte yedikleri bir oda var, güle konuşa oraya çıkıyorlar. Orada hem yemek yer, hem de birbirlerine neler de neler anlatırlarmış meğer! Bütün konuştuklarını, o küçük odanın gizlediği sırları, içlerinden birinin bir gün ifşa edeceğini, bir arkadaşlarının kendilerini ele verebileceğini hiç akıllarına getirmemişler miydi?... Şişmanlamamak için hiç mi hiç ekmek yemiyen filânca kızın, iş başında hiç gülmemesi, böylelikle bir Greta Garbo esrarına bürünmesi de, sadece, yemek yerken gizliyemediği dişlerinin şaşılacak kadar berbat oluşundan değil miymiş!... Bankaya yeni girdiğim günlerde — yine şefimizin bir azizliği olacak — kendisine acele bir yazının dikte ettirilmesiyle görevlendirildiğim ve bu önemli işi başarmağa çalışırken kekelememek için de, yalnız pembe beyazlığını farkedebildiğim yüzüne, ne olur ne olmaz, bakmamak yolunu tuttuğum en güzel daktilomuz meğer, müdürlerimizden, genç şeflerden veya yakışıklı memur arkadaşlardan birini mi, hayır hayır hiçbiri değil, akşam üstleri çaylarımızı, kahvelerimizi getiren, o, boylu boslu,

kara yağız, tam Anadolu delikanlısı kahvecimizi beğenmez miymiş!... Biz erkekler, müdürler, şefler, memurlar, ellerimize geçen paralara göre derece derece, meselâ müdürler, yemeklerinin, karışık tatlılarının nefasetini, tatmadan da, söylenenlerden pekâlâ bildiğimiz, Balıkpazarı taraflarındaki küçük fakat meşhur bir lokantada; şefler, o meşhur lokantaya gidebilmelerine intizaren şimdilik ortâ halli aşçı dükkânlarında ve bizler nöbetle bir gün piyazcıda, bir gün muhallebicide, türlü türlü olsa da aldırma, hep bir yola çıkan o karın doyurma işiyle meşgulken, kızlar, bu odacıkta, böylece, hem annelerinin sefertaslarına koyduğu yemekleri — güzellik rejimlerine riayeti de unutmayarak — yerler, hem de, kimin kimi beğendiği, hangi erkeğin hangi kızla alâkadar göründüğü meselelerini görüşürler, bu konuşmalar arasında, daha evlenmemiş şeflerin, memurların adları ve elbette benim adım da sık sık geçermiş. Şimdi düşündükçe, öğle olur olmaz, onların hep birden ve hemen toparlanıp sefertaslarının kapaklarını bir an evvel açmak üzere defterlerini kapamaları, çatallarını tutmak üzere kalemlerini ellerinden atmaları, telâşlı, âdeta sabırsız halleri gözlerimin önüne geliyor da, bu acelelerinin, karın acıkmasından ziyade, böyle şeyleri konuşmaya, birbirlerine — meselâ benim o günkü suçüstü yakalanmam cinsinden — yeni haberleri vermeye acıkmalarından ileri geldiğini anlıyorum.

Başka bir günün, yeni maaş aldığımız bir ay başı gününün de öğlesi oluyor, onlar bu sefer, yemeklerini bitirir bitirmez, çantalarını kollarına takmış, ama şimdi, her çantanın içinde, o türlü türlü, renk renk mahfazaları daha başka bir sevinçle sallatan, bir ayın bütün yorgunluklarını unutturuvermiş sihirli paralar, daha da güzeli, meselâ tam bir aylık tutarında bir ikramiye, sokağa alışverişe çıkıyorlar. O bankanın, bütün bankaların civarına, oralarda para kazananları doyurmak için olduğu kadar giydirmek için de, küçük, şirin dükkânlar, süslü büyük mağazalar, güler yüzlü, tatlı dilli satıcılariyle ayakkapçılar, gömlekçiler, boyunbağcılar, kolyeler, bilezikler de satan par-

fümöri mağazaları sokulmuş, o taş yapıları sarmış. Saat on üç buçukta, bir de bakıyoruz ki, içlerinden biri, o dükkânlardan birinden yeni aldığı iskarpinleri hemen giymiş, her zamanki yürüyüşüne benzemiyen yeni bir yürüyüşle, daha alışamadığı ve muhakkak dar bu ayakkaplar yüzünden başka bir türlü adım ata ata, daha uzamış görünen vücudu yarı belinden kırıla kırıla geliyor. Yalnız kızlar mı? Biz de — kim bilir belki biz de kendimizi beğendirmek için — henüz nelere heves etmiyoruz ki!... Kızların, meselâ bilezikleri, kolyeleri varsa, bizim de kravatlarımız yok mu? Yeni gelmiş, zevkimize göre bir kravatı, bir camekânda, öğle paydoslarımızın birinde hemen farketmiyor muyuz? O, içimin çektiklerinden, eski öğlelerden birinde göz koyup boyunbağı düşünebilecek çağda, bu gibi şeyler satın aldırabilecek kadar başka mânalı aylıklarla, ne kadar pahalı olursa olsun, nihayet sahip olduklarımdan, bir yeni ütülü gömleğin, gençliğimin sevinç, ümit, aşk dolu göğsünün üstünde durmuşlardan değil miydi geçen gün elime, öylesine erimiş, kirlenmiş, bumburuşuk geçen!...

Akşam oluyor, o günlerden birinin daha akşam üstü, müşteriler artık çekilmiş, bankanın demir kapısı kapanmış, artık biz bizeyiz. Şerif Baba, kasasını kapıyacak, kontrolör yukarıdan iniyor, vezneye giriyor. Şerif Baba, kasa bordrolarını istemek için, her servisten herhangi bir arkadaşı, artık hiç çekinmeden, adiyle değil de lâkabiyle çağırabilir, artık aramızda yabancı yok, biz bizeyiz. Şimdi demir kapı bir an açılıp pembe beyaz daktilomuzun pek haklı olarak beğendiği esmer, uzun boylu kahvecimiz, elinde, buğusu tüten nar kızılı çaylarla doldurduğu pırıl pırıl tepsisiyle girebilir.

— İsmail, çaylar, bu akşam senden değil mi?

Öteki masadan, İsmail, çay bardaklarının sayısının fazlalığından belki biraz kızarmış, ama yine de gülümseyerek, evet mânasına başını eğiyor. Kahvecimiz de bu âdeta çoktan alışmış, o akşamki çaylarımızı kimin hesabına yazacağını aklından not ediveriyor.

Zaten biz, aşağı yukarı aynı yaşlarda, az çok aynı tahsili görmüş ve terbiyeyi almış delikanlılar, o kadar ayrımız gayrımız olmadan bir arada bulunabiliyor, bir aile efradı ,bir ev halkı gibi, bir banka halkı olabiliyoruz ki!.. Şimdi düşünüyorum da, bu senli benliliğin, kardeşliğin içlerimizde böylesine yer etmiş olmasında bir sebep daha hatırıma geliyor. Onlarla, bu kardeş arkadaşlarla aramızdaki samimiyeti bir kat daha kuvvetlendiren, bizi biribirimize epey sağlam bir bağla daha birleştiren, şimdi, ortak karılarımız diye adlandırabileceğim birileri de vardı diyorum. Küçük sevgililerimiz, gelecek, daha yaşıyacağımız günlere tâlik edilmiş saadetlerimiz, bankamızın çatısı altında; yaşadığımız günlerdeki — onlarsız da olabilir miydik? — karılarımızsa, hemen bir koşu köprüyü geçiverip tünelle veya Eminönü'nden hazır bir tanesine rastlarsak tramvayla bir solukta çıkacağımız Beyoğlu'nda, Beyoğlu'nun, bütün böyle gizli kapaklı işlerin görülmesinden olacak, insana sessiz ve loş olduğu kadar esrarlı da gelen dar sokaklarının birindeki ve o kadar örtülü ki, dışardan, sanki içinde kimseler yokmuş hissini veren apartmanların birinde, daha açıkça ve kısacası, bir randevu evinde idiler. Bu apartman kapılarını açtırmak için, daha önceden oralara gitmiş arkadaşlar bize bir küçücük, bir «yale» anahtarı gibi minik, ama cebimizde değil de hafızamızın, bir kelime tekrariyle zevkten hemen ne de çabuk sarhoş oluveren bir köşeciğinde sakladığımız bir parolacık vermişlerdi. Ve biz bu parolalı kapıların ardındakilere arkadaşlarımızın selâmlarını götürür, dönüşte onlardan da arkadaşlara selâmlar getirirdik. Sonra da, iş arası, kız arkadaşlara işittirmemeye, belki de bazan inadımıza, gûya üstü kapalı bir şekilde işittirmeye çalışarak, ikide bir, bahislerini etmeye can atar, geçirdiğimiz saatleri biribirimize anlatırken, vücutlarının herhangi bir tarafının bilhassa güzelliğinde ne de çabuk bir «fikir mutabakatı» hâsıl ediverirdik! Bir arkadaş elinin değdiği tene elini değdirmek, öptüğü dudağı öpmek, ne diyeyim, onun tattığı hazzı tadıp yaşadığını yaşamak, bir karavanadan yemek, bir bardaktan

içmek gibi, samimiyet yaratan bir şeydi.

Gün oluyor, bu arada mektepler de yeni mezunlar vermiş bulunuyor ki, sabah bir de bakıyorum, mektebimden bir delikanlı, karşı serviste bir masada, o yeni memurluğun verdiği utangaçlıkla acemilik içinde, önünde açık koca bir defter, «ne ettim de buralara geldim!» der gibilerden, sanki mektep bitirmiş değil de, mektebe yeni başlamış, melûl, mahzun, süklüm püklüm oturup durmuyor mu? Hemen yanına gidip «hoş geldin» demem, elini sıkmam, bütün memurların, aralarına yeni karışana yapmaları usulden olan tebrik ziyaretlerine ilk benim başlamam lâzım. Öğleyin de yemeğe beraber çıkarız. «Yale» anahtarı gibi minik ve şirin parolalardan önce, elbette ki, az para ile karın doyurulabilecek yerler öğretilmelidir. Yemek arasında da, şefinin huyu suyu hakkında bilgi verilir.

Mezun veren yalnız erkek okulları mı? İşte, benimkinin okulundan da bir kız arkadaşı! Ama kızlar başka: Koca bir kutu fondan, onun işe girişinin şerefine bütün servisleri dolaşıyor. O banka memurlarının hepsinin ağızları tatlandı.

— Bu servis, Erenköy Kız Lisesinin kaçıncı sınıfı acaba?

Şimdi onlar, sanki bir okul temsili verir gibi, sıralar yerine şu masaları dizip, sanki yine okuldaki göğüslükleriyle, başlarına geçmişler, önlerine irili ufaklı defterler açmışlar. Bize de yeni bir alay konusu çıkmış, bütün bayan memurları aynı okuldan yetişmiş bu servise her uğrayışımızda, okul arkadaşlıklarını iş arkadaşlığiyle de perçinleyen, dün, bir imtihanda belki gizli kopye verdiği arkadaşına bugün, meselâ bir faiz hesabını öğreten, kedi yavruları gibi birbirlerine sokulmuş, hep bir, hep beraber kızlara takılmadan edemiyoruz. O banka, gittikçe, kızlı, erkekli arkadaşlık, dostluk yükünü alıyor.

Bugün de günlerden, muhakkak, cumartesi!... Bütün kızlar en son yaptırdıkları elbiselerini giyinmiş bir bir çıkageliyorlar. Üstüne başına en az itina göstermiş sayılabilecek erkek memur bile hiç olmazsa gömleğini değiştirmiş.

Herkesin yüzünde telâşlı bir sevinç, çabucak oluverecek saat 13 ün ve ondan sonra, kışsa, görülecek yeni filmlerin; yazsa, kır gezintilerinin, plâjların, kafada kurdukça yüze daha da vuran hazzı okunuyor. Şimdi, kız erkek, eski yeni hepimiz daha bir gayretle, ötekiler kadar uzamıyacağını pek iyi bildiğimiz bu iş gününün işlerinin de, hakkından gelmek üzere şevkle çalışıyoruz. Evet, bugün, muhakkak, cumartesi, bu sevinç, hele 13 e doğru artan sözleşmeler, konuşmalar, fısıltılar başka bir gün olamaz. Benim için cumartesi demekse, benimkinden bir buçuk gün ayrılmam demektir. Ben, âşık delikanlılığımın bu öğleden sonrasını onunla birlikte, birer sinema koltuğunda yan yana, perdede beliren hayal ülkelerine el ele açılıp meselâ o trene binen sevgililerle, biz de iki sevgili, bir kompartmana kapanarak veya o transatlantikle balayı seyahatine çıkanlarla, biz de sanki iki yeni nikâhlı, kamaramızda nihayet yalnız kalarak, onların bir sabah Hürriyet heykeli karşısında yüzlerinde beliren heyecanı biz içerlerimizde bularak, hiç olmazsa iki saatçik, dünyada hakikaten ne kadar mesut olunabilirse hiç olmazsa hayalen o kadar mesut olarak geçirmeyi elbette ki isterdim. İsterdim ama, belki bu kadar kolay bir şeyi olsun başaramadım. Yalnız bir cumartesi, arkadaşlariyle, belki bana da işittirmek istiyerek biraz yüksekçe bir sesle konuşmasından, öğleden sonra annesiyle buluşup gidecekleri sinemayı öğrenmiş, onlardan önce de sinemaya varmıştım. Alt katın numaralı biletleri bitmişti. Ben balkona çıktığım gibi onlar da balkon bileti alacaklardı. Dünya havadislerinin sonuna doğru gelebilmiştiler. Yan yana iki yer yoktu. Hemen kalkıp yerimi annesine vermiştim. O da başka boş bir yere oturmuştu. Böylece, Betty Grable'in meşhur Argentina'sını yan yana, el ele değilse bile, birlikte seyretmiş ve bu pek tabii nezaket hareketimle de ben sonraları onlar için, evlerinde evlenme konuşmaları sırasında, «sinemada sana yerini veren» diye tanıtılmaya uğraşılan, o, «karanlıkta bir kere görülmüş» adam olmuştum.

Cumartesilerden sonra gelen, büsbütün tükenmek bil-

mez, tenha caddeler boyu git git bitmez kepenkleri inik dükkânlı, bekâr odasının ıslak cammdan bak bak dur boş, yağmurlu sokaklı, bir çift sinema koltuğundan, bir sevgiliyle şöyle başbaşa kalınabilecek, lâvanta ve çikolata kokulu ılık bir pastahane köşeciğinden mahrum zavallı pazar günlerimi ise — artık benim pısırıklığıma, saadet kaçırmadaki birebirliğime mi kızardı bilmem — yine o bankanın, ya bir türlü tutmamış, tutturulamamış bir hesabı, ya umum müdürlüğün, cumartesi günü, acele kaydiyle isteyiverdiği bir malûmatı behane ederek, düşündüğü olurdu. Bankanın kepenkleri inik olduğu için, elektrik ışığında çalışırdık ama, iki gönül bir olunca!... Pastahanelerin o iç bayıltıcı kokuları yoktu ama, yakınımızdaki şekerci, bizi bir müddet oyalayıp heyecanlandırdıktan sonra tutacağı tutan hesapların şerefine koca bir kutuyu pastayla doldurmak üzere, o sihirli dakikayı bekleyerek, dükkânını açık tutmuyor muydu... Şefimiz de şöyle bir iki saat kayboluyor, bizleri sık sık yalnız, kendi halimize bırakmıyor muydu? Elektrik ışığında çalışırken elektriklerin de birden söndüğü, mumlar bulunup yakılıncaya kadar, ellerinin ellerimdeki teslim oluş dakikalarının da, bir hazzın sanki ağdalaşmasiyle, uzadığı uzadığı olmuyor muydu?

Bütün bu küçük saadetleri inceden inceye hazırlayıp gençliğime tattıran hep o banka, âmirleri başka, memurları başka, ağabeyler, kardeşler, sevgililer yurdu banka değil miydi?... Ve ben şimdi o hazzı bir kere daha tadabilmek, karımın elini o yıllar öncesi duyguyla bir kere daha tutabilmek, bir on sekiz yaş saffetinin o en mâsum uzvunun önce bir ürperişini, sonra nasıl da rahatlayıvermiş, emniyet içinde kendini bırakışını duyabilmek, o genç kızın, o göğüslüğü içinde, gözlerini, görünmez saadetleri bir an görmüş gibi parlatan, yanaklarını, daha da çocuklaşmış gibi çukurlaştıran bin bir gülüşlerinden biriyle güldüğünü bir kere daha görebilmek için neleri göze almazdım!... Günler, gecelerce, yığın yığın defter üzerine kapanıp sütun sütun yekûn yapar, toplar, bulduğum

rakamları öbür sahifeye nakleder, yine toplar, yeni bir sahifeye daha geçirir, bitiremez, yeni bir hamleyle yine devam ederdim, tek, nihayet, başımı kaldırdığım zaman onun, o sevinçleri solmamış yüziyle bir an karşılaşacağımı bilsem. Sonunda, o günlerin beş dakikacığının hatırı için, sabahtan gişeye geçer, birbirinin arkasından sökün edecek, birbiri üstüne yığılacak, bağıracak, çağıracak, tehdidedecek, yalvaracak, en lâf anlamaz, en huysuz müşterilere, en iyi muameleyi ben eder, işlerini görürdüm. O bankanın, ömrümün sonuna kadar hademesi, bekçisi, kapıcısı olmaya razı olurdum, kapısından, onun, bir iş gününün sonunda, azadedilen bir kuş gibi çıkışını bir daha göreceğimi bilsem.

Ama biliyorum, bütün bunların hiçbiri olmaz, olamaz. Biliyorum, benim o bankayla hiçbir ilişiğim yok artık. Artık, yeni işime gitmek için sabahları önünden geçerken de biliyorum; akşam, iş dönüşü, caddesine çıkınca da anlıyorum. Az ilerdeki şekerci — ne kadar da çökmüş ama, o güler yüziyle hep aynı şekerci — rengârenk, belki daha lezzetlenmiş pastalarını, artık yeni hesapları tutturacak yeni memurlara hazırlamaktadır. Bütün o sıra sıra gömlekçiler, boyunbağcılar, gömlek, boyunbağı almayı düşünebilenler, bütün o lokantalar, hiçbir perhize tâbi olmayan, bir gün gelip böyle bir şey olacağını, biraz daha yaşıyabilmek için bazı şeyleri yiyip bazılarını zinhar yememek, içmemek gerekeceğini henüz hatırlarına bile getirmiyenler içindir. Her sabahın yeni güneşiyle pırıl pırıl olan kolyeler, bilezikler, küpeler, yılların inceltti̇ği zevkle bir kat daha zarifleşmiş, daha taze göğüslere, ince bileklere, pembe kulak memelerine takılmak üzere bekleşmekte, gazeteler de ikide bir ilân etmiyor mu? eski bankalara, yeni açılanlara yeni memur aranmakta, okullar, benim okulum da, karımın okulu da her yıl yeni mezunlar vermektedir. Önünden her geçişimde, ömrümün en mesut bir çağına doğru da yürür gibi olduğum o kapıdan birden çıkıveren hem esmer, hem zayıf kız, dalgınlık, hayal arasında yüreğimi bir an hoplatsa da, çok, çok iyi

biliyorum karıcığım! ne senin gençliğin, ne benim sevgilimdir! Cumartesi sabahları, bir zamanların cumartesileri benim de içimi doldurmuş sevinçleri şimdiki banka memurlarının yüzlerinde okuyorum. Pazar günleri — oturduğumuz semtlerde, şehrin ta sayfiyelerinde bile bankalar şube açtı — onları, bir zamanlar bizim de yaptığımız gibi, ama bizden çok daha rahat ve ferah, kapılarının iki kanadını da havaya, aydınlığa, pazar gününe açıp yalnız kafes şeklindeki kepengi indirmişler, çalışır görüyorum. İçerden farkedilmiyeceğimi sandığım bir köşeye çekilerek, o delikanlıları, o genç kızları bir zamanlarki ben, bir zamanlarki sevgilim diye saatlerce seyretmek istiyorum.

Yine günler, pazartesiler, perşembeler oluyor, her gün, her sabah ben onların, hemen hepsi göz âşinam şimdiki banka memurlarının, süslü bankalarına dağılışlarını beni de işime götüren bir tramvayın sahanlığından seyrediyor, onları, oradan selâmlıyor, selâmetliyorum. Şekerciden başlayıp saatçileri, gömlekçileri, kravatçıları, kolyecileri, daha ilerdeki, kaç öğle, iki yeni nişanlı, evlenmemizi görüşmek için üst katındaki yemyeşil duvarlı salonuna çıktığımız muhallebiciyi arkamda, gittikçe gerimde, gençlere, yeni nişanlılara, başbaşa konuşabilmek için tenha yerler arıyacaklara bırakıp oralardan uzaklaşıyorum. O türlü dükkânlar da yolumun üstünde gitgide seyrekleşmeye başlıyor. Şimdi, tanımadıklarımla dolu kahveler, oteller, ağlamış yüzlü devlet daireleri arasından ben de kendi daireme, artık aşksız, sevgisiz, parmaklarımın yalnız kalemler tutacağı, artık kamburlaşmış sırtımın elbette ki okşanmıyacağı, belki tekaüt edilerek, kim bilir belki de ölerek ayrılabileciğim iş yerime, hızını arttıran tramvay içinde sarsılarak, sallanarak, sevinçsiz, isteksiz, ama imzayı kaçırmamak için yine de bir an önce varmaya çalışırken, arkamda kalan o süslü, o pırıl pırıl, erkek, dişi binlerce gençle şimdi cıvıl cıvıl bankaları, sanki çiftehaneler, sevgili yuvaları, bir zamanlar benim de eşiğini aşabildiğim aşk mâbetleri diye düşünüyorum.

UMRAN NAZİF

GİZLİ ÖDENEK

İsmail efendi, dükkânında yalnız kalıp boş şeker sandıklarının ucuna iliştiği veya sigarasını yakıp kapıya yakın duran ufak hasır iskemlesine oturduğu zamanlarda bugünkü haline şükürler eder ve memuriyet hayatında boş yere harcamış olduğu on beş yıla, koskocaman on beş yıla acınır dururdu. İşte bunun içindir ki, henüz Sultaninin ikisinde okuyan oğlu Mustafayı eline geçirir geçirmez hayata atıldığında babası gibi yanlış bir yol tutmasını önlemek için:

— Oğlum!. derdi, oğlum Mustafa, dişini sık, derslerine iyi çalış.. Birkaç sene sonra, şöyle yazın biraz okuyup hesabın iyileşince seni alacağım buraya. Ne olacak? Benim ayağımın biri çukurda.. Ne biri? İkisi de çukurda sayılır. O zamana kadar ablan Hürriyet'i de kocaya veririz elbet.. Dükkânımızı sen çevireceksin. O vakitler ben, şimdi senin mektep dönüşü yaptığın gibi şöyle cami dönüşü dükkâna uğrayıp ne yapar bu oğlan diye acı bir kahve içeceğim şuracıkta. Burası sana da yeter, bana da evlâdım! Onun için gözlerini dört aç. Ah!.. Bana da böyle gençliğimde yol gösteren olsaydı da ömrümün on beş yılını bir mahpus gibi, bir sürgün gibi Beytüşşabap, Darendi ve Siverek diyerek taşralarda bir hiç uğruna ve bir lokma ekmek için beyhude yere harcamasaydım...

Yine böyle, geçmişteki günlerine daldığı saatlerden birini yaşıyordu. Sabah alış verişleri bitmiş, ölü saatler gelip çatmıştı. Zaten dükkândaki hayatı her zaman böyle geçerdi. Sabahları, kuşluk vaktine bir iki saat kalıncaya kadar kadın erkek, çoluk çocuk dükkâna uğrayıp şeker, tuz, gaz, kalem ve defter gibi mallardan ihtiyaçlarına yetecek kadar alarak dairelerine, mekteplerine veya evlerine giderlerdi.. Ondan sonra bir tek müşteri görünmezdi. Ancak, ikindiye doğru tekrar hareket başlar ve akşam-

leyin bu hareket gittikçe artardı. İsmail efendi, günün bu ölü saatlerinde namazlarını kılar, gazetesini okur, bol bol hayal eder, kızını zengin bir tüccara verir, oğlunu kasanın başına oturtur, Serencebey'de deniz görür bir ev, Fatih'te iyi irat getiren dükkânlı kelepir bir konak satın alır, nihayet irkilerek uyanır, günlük hayatına dönerdi.

Bugün, ortalıkta yine öldürücü bir sıcak vardı. Karşı ve komşu dükkânların sahipleriyle beraber az evvel suladıkları çarşı kaldırımları kızgın güneşin altında on dakika içerisinde kupkuru olmuş, taşlardan gözle görünür bir buhar tabakası yayılarak yukarıya doğru yükselmeğe başlamıştı. Bir leylek, hiç görülmemiş bir şekilde sanki pike yapıyorcasına çok yükseklerden aşağıya doğru inmiş ve sonra doğrularak damların üstünden süzülüp karşıdaki şadırvanın kubbesine konmuştu.

Bu sırada, sokak kapısından bir kalabalığın içeri daldığını gördü. Ufak hasır iskemlesinden, ayağa kalkarken gelenleri karşıladı.

— Buyurunuz... Safa geldiniz, hoş geldiniz...

İçeriye girenlerden esmer, karakuru, zayıf ve uzun boylusu tok bir sesle cevap verdi:

— Safa bulduk İsmalfendi!.

Öbürleri, bu esmer adamın bir iki adım arkasından yürüyorlardı. Fakat dükkânın ortası ufak ve dar olduğu için daha fazla ilerleyemeyip esmer adamın arkasındaki şişman, orta boylu, sarışın, altın çerçeveli gözlüklüsü ve koltuğunun altında meşin siyah bir çanta tutan ablak yüzlü, hep gülüyormuş gibi yapıp, dudaklarının daha fazla genişlemesini istemiyormuşçasına birdenbire ortasından dişleyen koyu kara gözlü, kara kaşlı ve göz altları birer çukur şeklinde içeriye gömülmüş olanı ardarda sıralanıverdiler.

Esmer, zayıf, uzun boylusu, sanki evvelce eliyle bir şey koymuş da şimdi onu arıyormuş gibi başını yukarıya kaldırıp gözlerini raflarda dolaştırdıktan sonra:

— İsmalfendi! Kırmızı biberle sirken iyi çıkmadı.. Neden böyle oluyor? Neden numune alacağımızı bizler de

şaşırdık doğrusu.. Diyerek duyulur duyulmaz bir sesle mırıldandı.

İsmail efendi, işin önemini anlayarak derhal müdahale etti:

— Vallahi doktor bey! Bu çarşı esnafının elinde bizler de birer oyuncak olduk. En halisidir diyerek kırmızı biberi gider yerinden alırım, bozuk çıkar. Sirkeyi, Bulgurlu'da bir muhacir Ramazan vardır.. Gûya, kendi üzümünden yapar diye oğlumu gönderir ondan aldırtırım. Karışık çıkar. Şaşırdık be beyim! Biz de şaşırdık..,

— Mehmet efendi! Bak, İsmalfendi ne diyor?

Siyah meşin çantalı adam cevap verdi:

— Doğru, diyor. Doğru diyor ama... bizim de elimizden ne gelir?

İsmail efendi, sesini daha yumuşatarak:

— Öyle deme Mehmet efendi!. Dedi. Öyle deme.. Şu çarşıda Mahmut efendi ile benden başka kime ceza geliyor?

— Yani ne demek istiyorsun İsmalfendi?

— Efendim?

— Şimdi efendimi bırak! Yani Mahmut efendi ile sana kastimîz mi var? Yani, diğer bakkalları himaye mi ediyoruz?

— Estağfurullah! Haşa! Böyle bir şey demek istemedim..

— Estağfurullahı bu! Mehmet efendi, doğru konuşmuyor muyum?

— Çok doğru beyefendi..

— Vallahi böyle bir kasitle konuşmadım doktor bey.. Herhalde tesadüf bu.. Onlardan alınan numuneler hep konservelerden, şekerden ve çaydan alınmış..

— Sırayla efendim.. Sırayla..

— Elbet... Elbet sırayla.. Fakat karabiber olsun, kırmızı biber olsun, sirke ve sağyağ olsun bunları karıştırmadan piyasaya çıkarmıyorlar işte.. Cezayı bizden değil, bize böyle satanlardan almalı demek istiyorum.

— Ha.. Şimdi anladım. Senden de bu hafta konserve-

lerden, şekerden, çaydan numune alalım diyorsun. Mehmet efendi ne dersin buna?

— Çok doğru efendim.. İsmalefendi yabancı değildir. Nasıl tensip ederseniz..

— Nasıl arzu ederseniz efendim? Eksik olmayınız. Malûm ya zamanlar kötü, doktor bey. Böyle haftada yirmi beş otuz lira ceza vermeğe yetmez gücüm benim.. Hem yetse de benim günahım ne? İçinde değilim ki kırmızı biberin. Halistir diye yemin billah ederek verir sirkeyi muhacir Ramazan.. Ondan sonra kimyahaneden rapor bozuk gelir..

Bir an, bir saniye kadar kısa süren bir an, yaz ve kış loş olan bakkal dükkânının içersinde şimşek-çakar gibi bir ışık yanıp söndü. Bu, gözlerden gözlere geçen renksiz bir pırıltıydı sanki.. O zaman dakikalardan beri sarı, uzun ceketinin eteği ile bir çocuk gibi oynayan İsmail efendinin bir bilya gibi cicili bicili mavi gözleri, karşısındakilerin gözlerinde dolaştıktan sonra Mehmet efendininkilerde takılıp kaldı. Az sonra bakışları daha aşağıya ,Mehmet efendinin kollarına ve oradan da işaret parmağı ile ona bitişmiş başparmağı mütemadiyen oynayan sağ eline kadar indi. Ve uzun zaman anlıyamadığı halde birdenbire anlayan, hisseden, duyan insanların o gülünç telâşı ile haykırdı:

— Hayhay! Hayhay... Şey... Yani sağ olun, buyurun... İstediğinizden alın.

Esmer, zayıf, uzun boylu adam yan cebinden çıkardığı sigara paketinden aldığı sigarayı paketin kapağına vurarak yumuşattıktan sonra dudaklarının ucuna iliştirirken, aynı tok sesiyle mırıldandı:

— Mehmet efendi!. Bu hafta şuradan bir kutu konserve, yirmi beş gram tozşeker, yirmi gram çay ve bir paket de bikarbonat dösut alalım..

— Efendim?

— Karbonat.. Karbonat..

★

Her ay sonunda olduğu gibi, o ay nihayetinde de oğlu Mustafayı karşısına almış olan bakkal İsmail efendi sarı yapraklı defterdeki alacak vereceklerini yavaş sesle okuyor, oğlu da meşk ede ede, oldukça okunur bir şekil almış sülüs yazısiyle babasının okuduklarını büyük ve beyaz yapraklı bakkal defterine geçiriyordu. Önündeki yaprakları yağlı, kapağı yırtık defterine bakarak dağınık sayfalara gelişigüzel yazılmış dükkân kirasını, mal hammaliyesini ve ışık parasını okuyup yazdıran İsmail efendi bir an okuduğunu sökemiyormuş gibi durakladıktan sonra sert bir sesle okudu:

— Eşeklere beş lira!.

— Ne dedin baba?

— Yaz ulan, yaz! Aç oraya yeni bir fasıl da yaz.. Bundan böyle her ay vereceğiz onu..

— Haa.. Anladım.. Yani nakliye parası değil mi?

— İsmini sorma da yaz. İşte onun gibi bir şey.

— İsmini sormadan olur mu hiç baba? Ben nakliye parası diye yazdım.

— Olmaz! Olmaz ulan evlâdım.. Sonra ben karıştırırım.. Şaşırırım. Sen dediğin gibi yaz benim.. Bu gizli bir şey.. Hem sen öyle niye ukalâlık ediyorsun?

Küçük Mustafa, kalemi defteri bırakıp yerinden fırladı. Kilerdeki mermer tezgâhın üstünde duran silgiyi alarak tekrar yerine gelip oturdu. Silginin kenarını dilinin uciyle ıslatarak büyük deftere yanlış yazdığı bir kelimeyi dikkatle sildi. Önündeki cetveli alıp defterin üzerine koyarak kalın bir çizgi çektikten sonra kırmızı mürekkepli kalemle özenerek şu cümleyi yazdı: Eşeklere beş lira...

Bu sırada dışarıda ışıklar çoktan yanmış ve bütün dükkânlar kapanmıştı. Onun için, çarşı bekçisi yarıya kadar inmiş kepenge elindeki demir düdüğü sürterek, İsmail efendiye belediye yasağı gereğince dükkânını bir an evvel kapatmasını ihtar ediyordu...

MUZAFFER HACIHASANOĞLU

SICAK

Çarşı meydanı, güneşten kavruluyordu sanki. Kimsecikler görünmüyordu ortalarda. Tulumbası bozuk kuyunun yanında iki sahipsiz köpek birbiriyle boğuşuyor, Osman çavuşun bozuk kamyonu her zamanki yerini muhafaza ediyor, arasıra bir mahpus, ıslak mendiliyle başını serinleterek hapishane duvarlarının üstünden bakıyor, bir kahveci çırağı dükkân sahibi müşterilerine kahve, çay götürmek için meydanı katediyordu.

Terzi İsmailin dükkânında çırağından başka kimse yoktu. Daha alış veriş mevsimi gelmemişti. Havanın sıcağından o mesulmuş gibi çırağına sertleşti:

— Lan gene bugün yanıyo ortalık...

— Eh usta sıcakların zamanı.

— Zamanını da, sıcağını da...

—

Ustasının gözleri hoşuna gitmemişti Ahmedin. İşine karışılması Allahın gücüne giderdi. Sonra onların işi de, köylünün işi gibi sıcaklarla bitiyordu. Eğer daneler iyi olmaz, buğday para getirmezse, hava alırlardı. Memurlar da İsmail ustaya diktirirlerdi elbiselerini; onlardan kazanacağı para ile geçinemezdi ustası; taksitle diktirirdi çoğu da.

— Bi şey söylesene lan!

—

— Allahın işine karışılmaz; deyil mi lan? Ben işine mi yarışmıyorum. Sıcağısa köylüye de, şehirliye de yetecek kadar oldu. Cehennem azabını daha dünyada çekiyoruz; öte tarafa ne kaldı...

Alnından akan terleri mendiliyle siliyordu İsmail usta. Ahmet, ustasının söylediklerini, Vaiz Halil hocanın duyduğunu düşündü; ateş püskürürdü: «Cehennemin nârından haberi yok mu kâfirin; dükkânına ayak basan neuzubillah kendisi gibi kâfir olur. Hem içki de içiyormuş. Ge-

çen Ramazan dükkânında sigara içerken üstüne vardım.» Müşterisi bir haftaya varmaz yarıya iniverirdi. Ustası ağzının sıkılığını biliyordu; yoksa yanında böyle uluorta konuşamazdı.

Ustası elindeki makası tezgâhın üstüne bırakırken:

— Git, Caferlerin ordan iki tane gazoz getir. Şöyle suda durmuşundan versinler...

Şehirde olsa gider, bir soğuk bira içerdi. Bu kerbelâda temiz su bulmak bile zordu. Yerlilerine sorulursa suyunun üstüne yoktu. Belki tatlı, kireçsiz suları vardı; temizliğine gelince, ona inanmak zordu. Meydandaki kuyuların suyundan içerken, çocukken ablasının geçirdiği tifo hastalığı aklına gelirdi; ne zorlu hastalıktı bu... Günlerce ateşlerle sayıklayıp durmuştu kızcağız. Çocuktu o zamanlar, ölüm dirim meselesini bugünkü gibi kavrayamamıştı; anasının, babasının yüzünden okuduğu şeyleri hayal meyal hatırlıyordu; ikisi de her an bir şey kaybedecek gibiydiler... Sonra bu hastalığın mikrobunun sularla geçtiğini öğrendiği zaman sudan tiksinir gibi olmuştu.

Çırağı, sallana sallana meydanı geçiyordu. Onun deminki sözleri üzerine ne düşündüğünü hemen bilivermişti. Fakat bunları bilmek için keramet sahibi olmak gerekmezdi. O da ötekiler gibi, cuma namazlarını sektirmezdi. Vaiz Halil hocanın cenneti, cehennemi taksim ettiği cuma namazlarını kaçırmaktan hepsi de korkarlardı. Adamdan nefret ettiği halde ilk saflarda yer almaya çalışırdı. Onun gözünde olmak veya gözünden düşmek, ticareti üzerine zannedildiğinden çok fazla tesir ederdi. «Menfaat dünyası, ne b... yiyeceksin?...» dedi kendi kendine.

Arzuhalci Salim, hafif hafif salınarak dükkânına gidiyordu. Orası hem dükkânı, hem eviydi onun; günün birinde muvakkat bir zaman için mezarı bile olacaktı belki de. Kimsesi yoktu. Dükkânının açılıp açılmaması, kimsenin alâkasını çekmiyebilirdi. Öldüğünün üçüncü, dördüncü günü böyle bir adam olduğunun farkına varılır, dükkânı açılırsa, dükkânın arka odasındaki manzara hiç de iç açıcı olmazdı. Herhalde, bugün bir iki arzuhal yazmış olmalıy-

dı; eline para geçince soluğu lokantada alır, iki yüz elli gramlık rakı şişesini gazoz içer gibi başına dikiverirdi. Sonra yeni bir arzuhalin parasını alana kadar dinlenirdi.

Terzi İsmail, severdi Salimi. Kimseye zararı olmayan bir insandı. En fazla içtiği zamanlarda bile bir taşkınlık yaptığı, kimseye sataştığı, hattâ küfrettiği bile görülmemişti. Kendisineydi zararı. Başından bir felâket geçmişti herhalde. Ondan sonra bu kadar içkiye düşmüştü. Fakat kimse işin aslını bilmiyordu.

Çırağı, gazozları getirmişti. Şişenin ağzını avucunun içi ile sildikten sonra tepesine dikti. Ahmet heyecanlıydı:

— Çukurörende cinayet olmuş, Deli Mustafayı devirivermişler. Savcı neyi gideceklermiş.

— Sıcak başlarına vurmuş deyyusların. Sen şu pantalonu al eline. Niye vurmuşlar? Ben tanıyor muyum bu Deli Mustafayı?

— Tanıman mı, daha ötegün buradaydı, şundan iyi elbise olur, şimdi param yok, harmandan sonraya galır mı dedi. Sen de, bilmem, kalmazsa daha iyisi gelir, sana iyi birşey yaparız dedin...

— Haa! Şu iriyarı çam yarması gibi herif. Niye vurmuşlar?

— Garı meselesi diyolar. kimi de tarla işinden diyo..,

— Sanki bölüşülemiyecek şeymiş gibi? Lan Ahmet, sen böyle şeyler için adam öldürdün mü?

— ...

— Söyle lan...

— Tarla için öldürmem emme, öbür meseleye gelince, namus meselesi.

— Öldürünce kurtulur mu namusun?

—

Birinci karısı aklına gelmişti. Onun yüzünden şimdi memleketinden uzaktaydı. Ayrıldıktan sonra bir daha da dönmemişti. Zaman zaman çocukluğunun, delikanlılığının geçtiği yerler aklına geliyor, içi burkuluyor, sonra bu hissin yerini derin bir nefret kaplıyıveriyordu. Evlendiği

zaman, bir terzinin yanında çalışıyordu. Daha yeni kalfa olmuştu. Babası, ölmeden mürüvvetini göreyim diye hiç de aklında olmadığı bir anda evlenme işine karar vermiş, komşulardan birinin kızını istemişti. Kızı, çocukluğundan tanırdı; sümüklü, pasaklı birşeydi; büyüdükçe tanınmaz bir hale gelmişti; gür siyah saçları, iri gözleriyle herkesin bakışlarını üzerine topluyordu. Belki de herkes gibi güzelliğine kapılıvermişti. Babasına ilkin itiraz etmiş, fakat birkaç defa ısrar etmesi üzerine, dayanamamış, kabul etmişti. Babası paradan kaçınmamış, memleketin âdetlerine göre en pahalı düğünü yapmıştı. Daha ilk geceden bir tuhaflık vardı Zehrada. Sanki kırk yıldanberi karıkoca imişler gibi kendisinden utanmak sıkılmak şöyle dursun, kendi sıkılganlığı ile alay bile etmişti. Onun bu şekildeki hareketini eski arkadaşlarına vermiş, üzerinde hiç durmamıştı. Her evde olduğu gibi kavgalar annesiyle geçinememesinden başladı; halbuki anasının ağzı var, dili yoktu. Mahallesinin en sessiz kadınıydı. Fakat ne de olsa gelininden hürmet beklemek her ana gibi hakkıydı. O odaya girdiği zaman elpençe divan dursun istemiyordu ama, hiç olmazsa biraz derlenip toplanıvermesi lâzımdı. Nerde? Kıçını bile kıpırdatmıyor, ya ayağını ayağının üstüne atıp vaç vaç sakızını çiğniyor, yahut sedirin üstüne boylu boyunca uzanıp horul horul uyuyordu. Elini, soğuk sudan sıcak suya soktuğu yoktu. Kadıncağız daha ikinci ayın sonunda gelininden komşularına dert yanmaya başlamıştı:

— Vallahi ben her işi tutsun, ben bir köşede oturuyum demiyom, bir insana biraz terbiye lâzım. Ben şurda çamaşır yurken hiç olmazsa gelip ana ben de yardım ediyim dimek yok mu? Ah, ah! Kabahatın büyüğü bende; oğlana bi şi demiye hakkımız yok ki; «daha vakti var, evlenmiyecem...» dedikçe biz gız gıtlığına gıran girmiş gibi, «her zaman büyle nasip çıkmaz, âlâ gız, bundan iyisini mi bulacan?..» diye zorlayıp durduk.

— Kabahatın birazı da oğlunda Hanifanım, erkek dediğin garısına söz geçirmeli. Bizimki biraz kaşını dürüver-

se, acaba ne kabahat işledim diye aklım başımdan gider.

— Senin benim zamanımız nerde bacım? Ben babasının ayağını yurdum. O, oğlana ayağını yıkatacak nerdeyse... Çıplak şeytan koyunlarına girince, ana baba muhabbeti diye bi şi galmıyo.

— Öle gardaş...

Komşularına hak vermiyor değildi Hanife kadın. Oğlu da biraz erkekliğini göstermeliydi. Karısından korkuyordu. Güzelliği, hafifmeşrepliği ürkütüyordu; bu eski miskin çocukluk arkadaşı değildi, vücudunun her âzasından arzu fışkırıyordu sanki. İlk günlerde akşamları pencerede kendisini beklerdi; içeri girdiği zaman gözleriyle kucaklardı; anası, babası onun bakışlarındaki mânâyı anlayıverecek diye korkardı İsmail. Sabahları, bir sofradan aç kalkıyormuş gibi kalkardı yatağından.

Bir kalfa arkadaşı vardı Salih isminde. Gaga burunlu, gözleri çukura batmış, elleri, ayakları vücuduna göre uzun gibi görünen acaip bir oğlandı. İddiacı, geçimsiz bilirdi herkes. İsmaille iyi geçinirlerdi. İşlerin sıkışık olduğu bir gündü. Akşama kadar yorulmuşlardı. Ustaları, ellerinizdeki işi bitirmeden gitmeyin demişti. Kendisinden başka dükkânda Salih ve iki çırak vardı. Radyoda bir türkü söyleniyordu:

«Yâri güzel olanın aklı fikri başta ne gezer...»

Salih, hiç de gülünecek birşey yokken bir kahkaha atmıştı. İsmail, onun gülüşüne bir mânâ verememişti:

— Ne o lan? Ne gülüyon? Açıkta bi şey mi gördün?

O, gülmesine devam ediyordu. Neden sonra:

— Senin için söylenmiş sanki bu türkü...

— Ne dimek istiyon B.. herif!

— Evleneliberi pek aklın başında değil de...

— Kancık dölü, doğru konuş, makası yersin kafana...

Birdenbire yerinden fırlamış, makas elinde Salihin üzerine doğru yürümüştü; Salih de önündeki sandalyeyi kavramıştı; çıraklar biri birine, biri ötekine sarılmış, uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Salih, yere bir tükrük attıktan sonra:

— Hergele benimle gavga edeceğine garına haber agnat! Âlemin yanında arkadaşınım demeye utanıyom...

— Namussuz! Eşşoğlu eşşek! Garımın ismini ağzına alma! O yumak ağzını ayırıverim ortasından.

Tam birbirlerine girecekleri sırada usta, yanında bir arkadaşı ile içeri girmiş:

— Ulan bura hergele meydanı mı? Dükkân mı? Ben de efendilere iş emanet ettim. Biraz daha gelmesem kan gövdeyi götürecek. Yooo, benim öyle itinen, köpeğinen uğraşacak halim yok... Bırak elinden o makası! Haşa min huzur, sanki bi b... yapacak.

O böyle konuşurken arkadaşı aralarına girmişti. İsmailin makası Salihin suratını boydan boya çizmişti. Usta, devam ediyordu:

— S ... tir olun, gidin! Gözüm görmesin...

İsmail makası elinden bırakmıştı, fakat hırsından tir-tir titriyordu:

— Komam senin yanına bunu itoğlu it! Ağzına s... mak boynumun borcu olsun...

Salih, yüzündeki sıyrığı tutuyor:

— Kim kiminkine yapar belli olmaz! Namussuz, hergele, garına haber agna...

Tekrar birbirine girmek için yerlerinden fırlamışlar, bu defa dükkân kalabalık olduğu için çabucak ayırmışlar. Usta ve arkadaşları çıraklardan işin mahiyetini öğrendikten sonra ikisini de yanlarına adam yatarak evlerine kadar gönderdiler.

İsmail, yolda giderken hırsından dudaklarını kemiriyordu. Salihin söylediklerine kat'îyen inanmamıştı. Gerçi karısı kendisini eskisi gibi kapıdan karşılamıyor, yalnız kaldıkları zaman eskisi gibi heyecanla kucaklamak şöyle dursun, birşey sormazsa konuşmuyordu bile; bütün bunlar onun ihanet ettiğine, kendisini artık hiç beğenmediğine delâlet edebilir miydi? Bir yere çıkmıyordu ki... Yalnız haftada iki gün anasının evine gidiyordu. Salih çirkin, kötü ruhlu bir insandı; kendisini çekemediği için huzurunu kaçırmak istiyordu herhalde... Görmemişti, fakat karısının

çok çirkin olduğunu söylüyorlardı. Belki de bu yüzden çekemiyordu kendisini.

O günden sonra Salihle konuşmamışlardı. Fakat içine bir şüphe, bıçak gibi saplanmıştı. Günün birinde karısını evde bulamadı. Anası acır gibi bakmıştı yüzüne kapıdan içeri girdiği zaman, babasına birşey oldu sanmıştı. Kalb hastalığı var diyorlardı doktorlar. Babasını köşe minderinde düşünür durumda görünce, başka birşey olduğunu anlamıştı:

— Ne var? Ne oldu?

Anası öfke ve acıyla:

— Kahpe kaçtı, demişti.

— ...

Kaçmıştı. Kendisiyle evlenmeden evvel de seviştiği şoför Mahmuda kaçmıştı. Aylardır anasının evinde sevgilisiyle buluşuyordu. Nihayet bu işin bu şekilde sürüp gitmeyeceğini anladığı için bırakıp gitmişti. Bütün bunları yeni öğreniyordu. Birdenbire, dünyanın başına yıkıldığını sanmıştı. Bu kadın, düpedüz kendisinin ve ailesinin namusuyla oynamıştı. Babası köşesinde ağlıyordu. İhtiyarın namusuna dokunmuştu anlaşılan. Anası, yüzüne tuhaf tuhaf bakıyordu. Hepsi de sofraya oturmuşlardı, fakat birer lokmadan sonra doymuş gibi kaşıklarını bırakıvermişlerdi. Birbirlerine söylenecek çok şeyleri vardı; söylemiyorlardı. Yemekten sonra odasına kapanmış, sabaha kadar düşünmüştü: «Kahpe kaçtı...» diyordu kendi kendine. Onu çok mu seviyordu? Belki de seviyordu, fakat herhalde uğrunda ölecek kadar değil. Ama orta yerde başka bir mesele vardı: Namusuyla oynamıştı. Onun karısı iken bir başkasıyla münasebette bulunmuştu. Eğer hiçbir şey yapmadan çekip anasının evine gitseydi, boşansaydı belki de hiç üzülmezdi. Şimdi kendi şerefi, ailesinin şerefi, erkekliği vardı orta yerde... Herifi de, kendisini de temizlemeliydi. Adamın ne günahı vardı? Sonradan kendisinin olacak bir kadını sevmesi bir kabahat mıydı? Kabahat karısındaydı; o adamla evlenmeden evvel sevişmiş bile olsa kendisiyle evlendikten sonra tekrar onunla münasebet te-

sis etmesi bütün günahın onda olduğunu gösteriyordu; kadını öldürmeliydi; tabancayla, bıçakla değil kör satırla doğramalıydı. Kabahat yalnız kadının olamazdı: Mademki evli bir kadınla münasebette bulunmuştu; Mahmut denilen itoğlu itin de canını cehenneme göndermeliydi. Ya anası olacak cazı! İki sevgiliyi haftanın iki günü evde buluşturan o cazıyı, öyle analara ibret olsun diye her çeşme başında bir parçasını doğramalıydı... Sonra hapis... Hangi hapis? Bu kadar kişiyi öldürdükten sonra ipi göze alması lâzımdı insanın. Daha temizi, onları temizledikten sonra kendisini de...

İki gün dışarı çıkmamıştı. Korkuyordu; yüzüne tükürüverecekler sanıyordu. Anası, babası artık kendi üzüntülerini unutmuşlar, onu teselliye çalışıyorlardı; yine de sanki o iblis kadın hâlâ aralarındaymış gibi gözlerinden kin eksilmiyordu; «Vurma, öldürme...» demiyorlardı. Gözlerinin ifadeleri «Ölüm o kadına...» diyor gibiydiler. İlk sokağa çıktığı gün bütün duvarlar göz kesilmiş, kendisine bakıyordu sanki. Hiç kimseyi görmeden yürüyordu. Alışkın adımlarla dükkânına varmıştı. Ustası, Salih, kendisini acır gibi bir ifadeyle karşıladılar; Allahtan ki senin başına gelen bizim başımıza gelmedi diyor gibi bir halleri vardı. Ustası:

— Hoş geldin. Senin yokluğun iki günde belli oldu. İşler hayli birikti. Salih şu ceketi ver İsmaile...

Salih, ustasının söylediği ceketi kendisine vermişti. Ellerinde bir durgunluk vardı; çalışmak istemiyordu canı. Ustasının, Salihin, çırakların yüzüne korkarak bakıyordu. Onlar kendi aralarında havadan sudan konuşuyorlardı; fakat başka konuşmak istedikleri şeyler bulunduğunu sükûtlarındaki, birbirine bakışlarındaki tuhaflıktan anlıyordu. Öğleye doğru Bakırcı Ahmet gelmişti dükkâna; iriyarı, göbekli, pos bıyıklı, uluorta konuşan bir adamdı. Belki vücuduna, konuşuşuna bakıp «Yarma» adını takmışlardı kendisine. İçeri girince, İsmaili farketmemişti:

— Merhaba komşu! İşler nasıl? İtoğlu itin kızını gördün mü, İsmailin başına ne çorap ördü... Babası hergele-

nin, ipsizin içinden tutulmasaydı, günahı söylenenlerin boynuna, anasını da Durmuş hocaynan kaynatıyor derlerdi. Böyle garıları, tövbe haşa, lime lime etmeli...

— ...

— Ne susuyorsun?

Birden, İsmailin orda olduğunu görmüştü:

— Aha İsmailin yüzü, değil mi lan? Öldürmeli değil mi?

— ...

— Korkak deyyuslar! Erkekliğin bir namusu, haysiyeti var. Eskiden böyle garıları taşınan gömerlermiş. Siz de elinizi kolunuzu bağlayıp oturun!

İsmail birşey söylemek için davranmak istemiş, ustası ondan evvel davranarak Yarma Ahmedin koluna girip:

— Hamdinin orda yeni model bir radyo varmış. Hem pilinen, hem elektriklen işliyormuş; bi bakalım, biliyorsun bağ için onlar daha iyi olacak..

Herifi nerdeyse zorla dükkândan dışarı çıkarmıştı. O çıktıktan sonra Salih:

— Allahın delisi bi b.. sanıyo kendini; ayı gibi kalıbına bakmayıp garısından dayak yiyomuş. Sen onun dediklerine aldırma!

Kavgayı unutmuş gibi kendisini teselli etmişti. Fakat her haliyle şimdi dediklerime geldin mi der gibiydi. Karşı kahvenin garsonu boş fincanları, bardakları dükkânlardan toplamış dönüyordu; dükkânın kapısından başını uzatıp:

— Merhaba İsmail abi, iki gündür görünmüyodun? Hasta mıydın? Kahve getiriyim mi? Okkalı...

«Si.. tir şurdan! Okkalına da sana da...» demek geçmişti içinden; diyememişti:

— ...

— Hadi lan işine...

Salih, onun yerine konuşuvermişti. Başka zaman olsa bir fincan kahve getirtebilmek için çırakları sırayla efendinin ayağına koşturmak lâzım gelirdi. Görmek istiyorlardı karısı kaçan adamı; namussuz, haysiyetsiz nasıl ya-

şıyabildiğini görmek istiyorlardı anlaşılan.

Dükkâna akşama kadar gelip gidenlerin hepsi de kendini garip garip süzmüşler, gözleriyle «Vah zavallı, iki günde ne kadar çökmüş, namus meselesi bu kolay mı? En temizi ya ikisini birden öldürmek, yahut da...» demişlerdi.

Dükkândan çıktıktan sonra ayakları kaleye doğru sürüklemişti kendisini. Orada bir kuyu vardı; Cenevizler zamanından kaldığını söylüyorlardı. Çocukluğundan beri o kuyunun yanına vardığı zaman düşmeyi düşünürdü. «İnsan buraya düşse hayır kalmaz...» derdi. Şimdi sanki beyninde bir kuyu açılmış, herşeyi onun içine düşüyor gibiydi; kendisiyle beraber dünyayı da bu kuyuya sürüklüyordu. Kaleye çıkan dar patikaya saptığı zaman Abdi Babaya rastlamıştı. Her zamanki gibi sarhoştu gene. Deli derdi herkes ona; nerden geldiğini, kimin nesi olduğunu pek iyi bilen yoktu. Zaman olur avukatlarla başa çıkacak şekilde konuşur, zaman olur ağzından bir kelime alınamazdı. Saçları ensesine kadar uzamış, sakalları bir karış, ütüsüz pantalonu, yanları patlamış iskarpinleriyle oradaki çeşmenin kenarına yorgunluğu temsil eden bir heykel gibi oturmuştu:

— Dur!

İsmail şaşırmıştı birdenbire. Onunla ahbaplığı yoktu. Selâm verdiği zaman selâmını alırdı; hepsi o kadar. Kalkmış yanına gelmişti:

— Sen, Zühtü efendinin oğlusun değil mi?

— Oğluyum yahut değilim sana ne? Bırak beni..

İsmailin yakasına sarılmıştı:

— Nereye? Ölüme mi? Bile bile, isteye isteye mi öleceksin; sahiden bırakacak mısın dünyayı? Onlar, aşağıdakiler istiyorlar bunu; sen istemiyorsun... Ya o namussuzları öldür yahut da kendin öl diyorlar sana. Kuyuya gideceksin, bırakıvereceksin kendini; hepsi tamam. Benim de aklımdan geçti, buraya geldiğimden beri kuyunun etrafında çok dolaştım... Ölüm neyi düzeltir? Şimdi namussuzsan ölünce namuslu mu olacaksın? Öldürmek mi? Ne ge-

çer eline? Öldürdüm; tavuk boğazlamaktan kolaydı. İşin yapılmasını diyorum, yoksa insanları öldürmek pek de iç açıcı birşey değildir. Elimden bir kaza çıktı da... Yooo! Bırakmam! Doğru kuyuya gideceksin. Bırakmam! Oluk gibi kan fışkırıyordu; tahrik etmişti, öldür beni demişti... Seneler geçti üstünden, hâlâ kan rengi görürüm ortalığı bazan. Ne oldu, haysiyetim kurtuldu mu öldürünce... Zorladılar beni, şimdi seni zorladıkları gibi... Bırakmam! Kuyuya bırakmam... O kuyu benim. Tabii ölümüme yaklaştığımı sezdiğim anda benim mezarım olacak. Ölüm, birşeyi değiştirmez! Bak guruba bak! Neden ayrılacaksın dünyadan! Herkese yeter o!

İsmail, Abdi Babanın o akşam başka neler söylediğini hatırlayamıyordu. Beraberce şehre dönmüşlerdi. Sonra memleketini terkedip başka bir hayata başlamıştı. Hatıraların kopuverdiği anda:

— Bırak elinden makası! Bi b.. yiyecekmiş gibi...

Çırağı şaşırmış, elinden makası düşürmüştü:

— ...

— Yok bi şey. İşine bak sen. Sıcak başına vurdu herhalde...

Savcı, hükümet tabibi çarşı meydanında jipe biniyorlardı. Yanlarında iki jandarma vardı...

CEYHUN ATUF KANSU

GEÇMİŞ BİR GÜN

Bakın birden nasıl geçmiş bir ağustos gününü, yirmi ağustos gününü hatırladım. Ne güzel bir gündü o. Geçmişle bağlantını kes, geleceğe dik gözlerini diyenlere, yahu desem, şu yaşanmış yirmi ağustos günü gibi bir gününüz varsa, bana getirin, bütün gelecek günlerimle değiştireceğim. O gün ne mi oldu? Düpedüz de birşey: Severek çalıştım o gün. İşimi de sevdim o gün, işimle beraber işimin içinde insanları da sevdim. Böyle çalıştığı, çalışarak yaşadığı, severek yaşadığı az günler vardır insanın hayatında. O gün bütün insanları, hele bütün çocukları öpebilirdim. Hani bilseydiniz o gün öyleyim, gelseydiniz, canını da verirdim. Bu hal Kemal geldiği zaman başladı bende, Kemal bir küçük çocuktu, bir seyisin oğlu idi. Dört yaşında çilli bir küçük dost! Babası bir göçmendi. Bir Rumeli göçmeni. Anlatsam uzun hikâye. Rumeliden Samsuna kadar uzayan bir hikâye. Babası o gün anlattı bunları, çok şeyler anlattı, bu anlatılanlardan içimde kalan bir içli türküdür, sözleri boşalmış bir ezgidir o kadar. Kemalin babası garip Rumeli diyeleği ile konuşuyordu. Şimdi bu anlatılmış hayatın birçok yerlerini unuttum, bütün bu izler oysa ki Kemalin babası için ne kadar önemli idi. Ben bütün bunları unuttum da, bakın bugün şimdiyedek babası olan bitenleri anlatırken Kemal bana nasıl bakıyordu, nasıl bir dost gibi bana gülümsüyordu hatırlıyorum. Pek seyrek olan bu, kalbinizin bütün insanlara açık olduğunu, kalbinizde bütün insanların birleştiğini ayırdedersiniz, ben de öyle idim işte, bir aşk içinde diyeceğim, bir aşk içinde insanlarla birleşiyordum. Ne yapabilirim diye içimden sesleniyordum insanlara, söyleyin ne yapabilirim sizlere, ne istiyorsunuz, ne dilersiniz benden, söyleyin bana, dileyin dilediğinizi benden. Kemalin yüzündeki küçük çilleri sayarken ona da öyle diyordum, ama Kemal ne dilediğini

söylemiyordu. Babası onu çiftlikten bir göçmen arabası ile getirmişti. Atlar dışarıda, kapının önünde geniş burun deliklerinden torbalarına soluyarak, çevreyanlarına altın sarısı saman tozları dağıtarak arpa, ot, saman karışığı yiyorlardı. Arabada, sürücü yerine serilmiş bir çuval üzerinde üç ceviz, iki yeni koparılmış yeşil yapraklı mısır, bir de, babasının yolda Kemale kavak ağacından kopardığı yapraklı küçük kamçı vardı. Kamçının ucundaki kavak yaprakları atların kıçına vurula vurula çoktan solmuştu. Ama hâlâ sevinçli idiler. Bendeki sevince benzer bir sevinç hali içindeydiler. Kavak yaprağı olarak binlerce yıl durmaktansa, Kemalin hayal kamçısının örgülü sicimi olmak ve Kemalin her sallayışında solmak uğruna birşeye yaramak, bir çocuğun sevincine yaramak, onun düş evrenini zenginleştirmek, kavak dalını çok sevindirmişti. Bu düş içinde yüzen Kemali görse kavak ağacı da, bir küçük dalından ayrı düşmüş kavak ağacı da sevinecekti, o dalı orada binlerce yıl dursa bir dal, eni sonu bir dal olarak kalacaktı. Ama Kemalin babası o dalı koparıp da çocuğuna verince iş değişmişti: O küçük dal bir düş'ün malı olmuştu, bir sevincin gıdası olmuştu, bir çocuk düş'üne girmişti o dal, bir işe yaramış, bir çocuğa kısa da olsa mutlu bir an vermişti. Kavak ağaçları çocukları severler, bakarsan tabiatta bütün varlıklar çocukları severler, çocukların mutluluğuna yardım etmek zevk verir onlara. Kemalin kavak dalından kamçısı da, dışarda arabada sıkılıyordu. Kemali bekliyordu. Kemal kamçının alt ucunu öyle sıkı tutmuştu ki, elinin teri dalda daha kurumamıştı. Kamçı bekliyordu. İçeride Kemal de kamçıyı arzuluyordu, benim yanımda Kemalin yüreğinde yumuşacık yumuşacık kavak yaprakları, şak şak diye vuruyordu. Kemal üç cevizi, yeşil mısırı ve kamçısını düşünüyordu. Kemalin babası da oğlunu düşünüyordu. Kemali seviyordu babası. Her baba çocuğunu sever diyelim, ama Kemal en küçüğüydü babasının, beş büyük kardeşi daha vardı.

— Soy, dedim Kemalin babasına, soy çocuğunu, bir bakalım. Babası Kemali güzelce soydurdu. Kemal hiç ağ-

lamıyordu. Hiç şımarıklık da etmedi. Bu iş bitse de gitsek diyordu içinden. Aklı hep cevizlerde, mısırda, hele kamçıda idi. İşte bu günü bana böylece hatırlatan o sevgi, bu sıralarda doğdu. Derinden, Kemalin iç evrenine, yalnızlığına, babasının Kemale bağlılığına, sevgisine girdim. İçimde bir sevgi kaynaşıyordu. Şu soruyu haykırmak geçiyordu içimden: Ne isterseniz, ne dilerseniz benden şu anda, vereceğim, hemen vereceğim, öyle bir sevgiyle doluyum ki, dileyin benden, öyle ise, söyleyin ne dilersiniz?

Kemale özenle baktım. Sırtına parmaklarımla vurdum. Dinledim. Birden durdum. Bir daha dinledim akciğerlerini. Kuşkulandım birden: Sağ akciğerinde su toplanmıştı. Bir daha koydum kulağımı. Kemalin sırtının sıcaklığını ayırdettim bu sefer, sıcacıktı sırtı, yaşayan şeyin, yaşayan bir çocuğun sıcaklığı, yaşayan bir sıcaklık. Bu sıcaklığın altındaki kuşkumu yine hatırladım. Üzülmedim. Her zaman üzülürdüm. Bu sefer üzülmedim. Doğruldum. Dedim ya, bugün bir sevgi vardı içimde. Bu sevginin her şeyi yenebileceğine, her şeyi düzeltebileceğine inanmıştım. «Bu su dağılacak dedim içimden, bütün varlığımla Kemale yardım edeceğim, yüreğimdeki bütün sevgiyi ona boşaltacağım. Ben de kavak dalı gibi düşüneceğim. Ona sevinç vereceğim. Sefillik, fakirlik, çaresizlik ne varsa Kemalin iyileşmesine engel, hepsini silip süpüreceğim. Bugün iyilik etmek, insanlara kendimi vermek, bütün hayatımı onların yoluna koymak istiyorum!»

Kemalin babası, Rumeli diyeleğiyle:

— Ne duydun doktor sırtında, yoktur ya ciğerciğinde birşey? dedi.

Pek severim bu küçüğü, bu altıncımdır benim.

Bakın ne yaptım, Kemalin babasına birşey söyemedim, daha doğrusu kötü birşey söylemedim.

— Korkma çavuş, dedim, Kemal biraz üşütmüş. Tehlikeli bir şey değil. İyileşecek.

Kemalin babası:

— Hay, dedi, yaşayasın.

Hem böyle söyledi, hem de Kemali giydirmeye başladı.

Giydirdiği, güneşten solmuş bir sarı gömlek idi. Yirmi ağustos günü evet, Kemalin giydiği gömlek sarı renkli idi. Rengini nasıl hatırlıyorsun diye soracaksınız. Eşyanın da, giyeceklerin de, bir gömleğin de insanlarla birleştiği, eşyanın da yaşadığı, canlandığı anlar vardır. Eşya değildir onlar, şimdi bir canlıdırlar, yaşayan bir şeydir onlar. Felsefe değil bu. Kemalin babası çocuğuna gömleği, öyle, canlı bir şeyi, bir sevgiyi, dokunmuş canlı birşeyi giydirir, gibi giydiriyordu. Sevgi gibi, şefkat gibi, insanlığa değin ne kadar güzel şey varsa onlardan biriydi babasının Kemale giydirdiği. Sevgiyle bakıyordum seyise. Yaşlı, buruşuk bir deriyle örtülmüş kemikli elleriyle, çocuğunu giydiriyordu. Gömlek bir hayatın bütün dileği gibi Kemale giydiriliyordu. Gömlek giydirirken babasının ellerinde ve giyilirken Kemalin sırtında canlanıyordu. İşte tam bu anda gömleğin de canlandığını, yaşadığını ayırdettim ve rengini gözlerimle seçtim; soluk sarı idi, yıllarca sonra da, bu gömleğin sarı bir gömlek olduğunu unutmadan hatırlıyorum.

Kemalin babası bana dönerek:

— Korkulacak birşey yok ya? diye yeniden sordu.

Akciğerdeki suyu gizledim, baba o kadar mutlu idi ki, o kadar çok Kemale birşey olmasın istiyordu ki, zehir katamadım onun bu inancına, sevincine, umutla gitmeliydi arabayla yeniden, çocuğunu çok seviyordu, en küçüğü idi.

— Üşütmüş, dedim, iyileşir istersen. Çok yorma bu çocuğu. Sonra, en önemlisi, bana yeniden getireceksin Kemali. Yeniden göreceğim. Sen getirmezsen, ben gelir çiftliğe görürüm.

Kemale baktım, gülümsüyordu.

— Değil mi, dedim, Kemal, gelirim değil mi? Arabana almaz mısın beni? Gezeriz beraber değil mi?

Kemal gülüyordu. Tatlı bir baş eğişle:

— Ha... dedi.

— Benim de kırbacım olacak, dedim, benim de kavak dalından kırbacım olacak. Haydi yallah kavaklı yolda

koşturacağız. Bana yeni doğan buzağları gösterecek misin Kemal?

Kemal yine gülümsüyordu:

— Bir tane var ya, dedi, küçük buzak.

— Bana verir misin, dedim?

— Benim değil ki o.

Kemalin babası:

— Gel beyim, dedi, gezdirelim seni.

Durdu:

— Korkulacak birşeyi yok demek, diye yeniden başladı. Yine getiririm sana. Sen getir dedin ya, hep getireceğim. Yaz, kış getireceğim. Tâ ki iyi olsun. Ben de sanmıştım ki çok hasta... Renk kalmadı çocukta.

— Hiç merak etme, diye avundurdum çavuşu, hiç merak etme. Ne diyorum sana, ben bakacağım Kemale. İyi olacak.

Baba oğul kapıya doğru ilerlediler, içli bir türkü gibi, bir çoban türküsü gibi çıkıp kayboldular. Arabanın gürültüsü duyuldu. Sonra ses uzaklaştı. Güzel bir gündü bu. Çalışmaktan sevinç duyduğum bir gündü bu. Severek çalışmanın insanlarla beni birleştireceğini anladığım bir gündü. Sonradan başka çocuklar da geldiler. Hepsi hatırımda: Haydar, Celâl, Ziyade, Ali, Hayriye, Selâhattin geldiler. Onlara da aynı sevgiyle baktım. Hepsine dostça baktım. Ama Kemali unutamıyordum. O getirmişti bu havayı. Bu sevgiyi o getirmiş ve bana bırakıp gitmişti. Kemali ve babasını hatırladıkça içimde gizli bir gözyaşı pınarı kaynıyordu: Hem iç acısı, hem bir sevgi, hem sevinç birbirine karışıyordu. İşim bittiğinde mutlu bir solukla havayı, günümün havasını derinden çektim içerime. Defterimi kapatıyordum. Birden gözlerime Kemalin adı ilişti. Baktım: Kemal dört yaşında. Ateşi vardı Kemalin. Ateşi tam 39 derece idi. Bunu biliyor muydunuz, bunu söylemedim size. Üç cevizi, yeşil bir mısırı, kavak dalından kamçısı ve 39 derece ateşi vardı onun. Yine de gülümsüyordu. Yine dayanıyordu. Sonra defterime baktım. «Sağda plörezi» diye yazmışım. Sağ akciğer yaprağında su. Bu çocuklarda bu-

laşımı gösterir, verem bulaşımını gösterir, çoğu zaman böyledir bu. Ama yine Kemal gülüyordu. Şimdi akşam yemeğine oturacaklar soğan, ekmek, bulgur çorbası yiyecekler. Kemal yine gülümsüyordu. Ben de gülümsüyordum, çalışmak, sabahlara kadar çalışmak istiyorum, Kemale, binlerce kemale bakacağım. Seyisin neşesini hiçbir zaman bozmayacağım. Kendi kendime and içiyorum. Yirmi ağustos gününün akşam üstü idi. İşte ne oldu ise o sıralarda oldu. İşini bitiren insanların rahatlığı vardı içimde, insanları sevmenin, insanlarla birleşmenin mutluluğu vardı. Kapının önüne çıktım. Ne gördüm biliyor musunuz? Kemal, yeşil yaprakları solmuş kavak dalından kamçısını düşürmüştü. Orada duruyordu, kamçı, dokunsan ağlayacaktı...

TAHSİN YÜCEL

KATUŞA MASALI

O zamanlar sen yoktun, beni bu dünyaya bağlayan hiçbir şey yoktu. Bir yıldıza gönül vermiş sürüngenin türküsü çınlardı ıslıklarımda. Ben kimselere gönül vermiş değildim ama, o gâvur türküsüne biterdim. Kadınların vefalı, temiz, çocukların gürbüz, sevimli, toprağın cömert, verimli, insanların bir yüzlü, özgürlüğün sonsuz olduğu bir dünya dönerdi içimde. İçimdeki dünyanın içine girememenin acısıyla, içimdeki dünyanm özlemiyle yanar tutuşurdum. Bu özlem deli ederdi beni, öldürürdü, dünyayı başıma yıkardı. Bir yıldıza gönül vermiş, yapayalnız, kimsesiz sürüngene benzerdim. Yüreğimde mutluluklar dünyasının ağırlığı, dudağımda bir yıldıza gönül vermiş sürüngenin türküsü, sürüklenir dururdum. Bıyıklarım yeni yeni terliyordu, dudaklarımdaki sigara insanlara dokunurdu. Nereye gitsem «aslan» diye, «küçük bey» diye çağrılırdım. Kendimi bir sürüngen kadar küçük, bir sürüngen kadar önemsiz, belirsiz, umutsuz bulduğum bu dünyada bütün bütün küçülmek sinirime dokunurdu. «Küçük bey» dediler mi deli olurdum... İlk defa o böyle davranmadı. Basbayağı bir adam gibi karşıladı beni, «Buyur, bey» dedi. Daha ağzımı bile açmadan şarap kadehini itiverdi önüme. Salata, Arnavut ciğeri getirdi... Ak saçlı, aydınlık yüzlü bir adamcıktı. Durmadan içiyor, konuşuyordu. Kırk yıldır ahbaplık ederdik sanki, yıllardan sonra buluşmuş silâh arkadaşları gibiydik. Birdenbire sevgisiyle doldu yüreğim, neşelendim. Zamanla o da beni sevdi.

Şehrin en kalabalık, en civcivli yerinde, dört bir yanı yüce yüce duvarlarla çevrili bir yerde yaşardım. Hayatım, mahpuslarınkine benzerdi. Ancak tatil günlerinde çıkardım. Çıkar çıkmaz onun o avuç içi kadar koltuk meyhanesinde alırdım soluğu. Önüme bir kadeh iteler, is-

kemlesini yanıma yaklaştırırdı. Çevremizde üstü başı kirli, saçları sakalları birbirine karışmış insanlar konuşur, dertleşir, gülüşür, şakalaşır, bağırır, çağırırlardı. Arada bir, «Baba, bir yürek!» diye seslenirdi biri. Baba, «Niko, bir yürek!» diye tekrarlardı. Sonra kalkar, dipteki daracık, basık kapıdan geçer, gözden kaybolurdu. Bir zaman sonra yüreği alıp gelirdi. Ben, Niko'yu merak eder dururdum. Aradan aylar geçmişti, meyhanenin girdisini çıktısını öğrenmiştim, bütün müşterileri tanırdım. Buranın insanlarından tanımadığım, görmediğim bir Niko vardı. Hiç dışarı çıkmamasına, bir kerecik olsun kapıdan başını uzatıp da içeriye bakmamasına şaşardım. Niko'yu kafamda canlandırmaya çalışırdım. İki bacağı da kesilmiş, suratı bakılamıyacak kadar çirkin bir adam düşünürdüm. «Bu Niko nasıl bir adam?» dedim bir gün Baba'ya. «İyi bir çocuktur, aslan gibi delikanlıdır.» diye cevap verdi. Yüzü bir tuhaf oldu, gözleri süzüldü, başını öbür tarafa çevirdi. Üstelemedim. Baba'nın meyhanesinde Niko diye biri olmadığını, Baba'nın yıllardan beri elinin altında çalıştıracak bir adam arzuladığını, bir türlü iki ucu bir edip de bir adam tutamadığını, düşüne düşüne çırağı kafasında gerçekleştirdiğini, adını da Niko koyduğunu neden sonra öğrendim.

Fazla koymadı bu bana. Üzerinde duracak halde değildim. Katuşa'ya deli gibi âşıktım. İkimiz de Katuşa'yı severdik. Ben hiç görmemiştim. O, birlikte yaşardı. Benim biricik Katuşa'mdı, onun ikinci Katuşa'sıydı. Birinci Katuşa'nın hikâyesi uzundu, bitmezdi. Uzak bir ülkede almıştı onu. Sonra o uzak ülkede hayatın tadını kaçırmışlardı. Onlar da kaçmak istemişlerdi. Ama olmamıştı. Kaçarken ateş etmişlerdi arkalarından. Katuşa'yı sol böğründen vurmuşlardı. O, bacağından yaralanmıştı. Katuşa, «Sen durma, git.» demişti, başka birşey söyliyememişti. Baba, Katuşa'yı hayatında kırmamıştı. Yine tutmuştu sözünü. Katuşa'yı bırakıp yaralı ayağını sürükleye sürükleye kaçmıştı. Sonra buralara gelmişti. Bu meyhaneyi açmıştı. İçkiye vermişti kendini, o günlerin acı hikâyesini dinlemeye

kimselerin yüreği el vermezdi. Sonra bir gün bu Katuşa'yı bulmuştu.

«Şakır şakır yağmur yağıyordu, her taraf diz boyu çamurdu, derdi, hava da buz gibi soğuktu. Karanlıkta, çamurlara bata çıka eve gidiyordum. Bir duvar dibinde onu gördüm. Sırılsıklamdı, çamurlara belenmişti. Aldım evime getirdim, yudum, kuruttum. Adını katuşa koydum. Çabucak alıştı. İlk Katuşa'mm acısını unutturdu bana.»

«Güzel miydi?»

«Güzel de ne kelime, diye dudağını şaklatırdı. Yunup arınıp da üstübaşı kuruduğu zaman bir görmeliydin. Apaktı. Gözleri yeşil yeşildi, iri boncuklar gibiydi, öteki Katuşa'mınkiler de yeşildi...»

Katuşa'yı öve öve bitiremezdi. Ben de dinlemeye doyamazdım. Katuşa bir taneydi, eşi menendi yoktu. Katuşa'nın erdemleri saymakla bitmezdi. Katuşa gibi dost, vefalı, canfayakın bir kadın, anasından doğmamıştı daha.

«Huysuzluğun adını bile bilmez. Ne versen alır, fazlasını istemez. Hiçbir şeye ses çıkarmaz, hiçbir şeye kızmaz, kimseleri kıskanmaz. Katuşa bir tanedir! Yürekten yürekten yüzüme bakar, tek kelimesini kaçırmadan dinler sözlerimi. Bazan çok sarhoş olurum. Katuşa'm aklıma gelir. Hüngür hüngür ağladığım günler olur. Karayazılı Katuşa'mı anlatırım ona. Sesini çıkarmadan dinler. İçin için ağlıyor sanırsın. Çenesini dizime koyar, dertli dertli gözlerimin içine bakar. «Sen de dertlendin, Katuşa,» derim. Kadehi önüne koyarım. «İç,» derim. İçmez. Katuşa'yı şaraba alıştıramadım. Şaraba batırılmış ekmeği yer de şarabı içmez.»

Gözlerim dolardı. Garip garip duygular köpürürdü içimde, sevinç mi, keder mi, bilemezdim. Ama Katuşa'nın varlığı, Katuşa'nın yaşadığı çağda yaşamak biraz olsun sevdirirdi bana dünyayı. İçimdeki mutluluklar dünyasının insanlarına en çok benzeyen, en çok yaklaşan oydu yeryüzünde. Yürekleri nasır tutmuş insanların çağında, paradan başka hiçbir şeyin para etmediği bir çağda, Baba gibi yaşlı, yoksul, ayyaş bir adama bağlanmış güzel bir genç

kadın bulunması içimi ferahlatırdı. Baha'yla karşı karşıya gelir gelmez, Katuşa'yı anlatmasını isterdim. O da anlatırdı durmadan. Hikâyesini dinleye dinleye âşık olmuştum ona. Ne zaman elime bir kâğıt geçse hemen Katuşa diye yazardım üstüne. Ne zaman yalnız kalsam, «Katuşa, Katuşa,» diye mırıldanırdım. Ne zaman insanardan bir kötülük görsem Katuşa'nın iyiliğini düşünürdüm. Ne zaman bir güzel kadın görsem Katuşa'ya benzetirdim. Ne zaman iyi bir yemek yesem Katuşa'sız boğazımdan geçmezdi, bir tadını bulamazdım. Katuşa'sız hiçbir şeyin tadı yoktu. Katuşa hayatımdı benim, Katuşa düşlerimdi, Katuşa herşeyimdi.. İçimdeki dünyayı bile Katuşa'yı görmeyi arzuladığım kadar arzulamamıştım. Bir kerecik olsun görmemiştim, özlemiyle içim dağlanırdı. Baba'nın da aklı fikri ondaydı. Dilinden düşmezdi adı. Ona gideceği saati iple çekerdi.

«Katuşa'yı buraya getirsem ne iyi olur, derdi bazan. Böyle her gün özlemini çekmezdim. Şuracıkta oturur, dolaşırdı, gelene gidene bakardı, konuşulanları dinlerdi, canı sıkılmazdı hiç değilse. Sabahtan akşama kadar, akşamdan sabaha kadar evde zavallıcık. Hiç dışarı çıkmaz. Çıkmak da istemez. Sedirin üstünde pinekler durur. Nasıl dayanır, anlamam! «Senin canın yok mu, Katuşa? derim, gözün gönlün yok mu senin? Dışarıda olup bitenleri görmek istemez misin? Bu kadar iğrendin mi bu dünyadan?» Aldırmaz bile. O aldırmasa da ben çıkarmalıyım Katuşa'yı. Gözü gönlü açılmalı biraz. Dolaşmak, insan yüzü görmek Katuşa'nın da hakkı. Herkesten çok Katuşa'nın hakkı. Ama ben her zaman burdayım. Buraya da getirilmez ki. Bu herifler Katuşa'yı rahat bırakmazlar ki. Kimi alay eder, kimi orasına burasına dokunur, kimi tekmeler.»

İçim içime sığmaz olurdu bunları dinlerken. Baba'nın gönlünü etmeye çalışırdım. Bir kerecik olsun getirsin isterdim. Katuşa'ya hiçbir şey yapamıyacaklarına inandırmaya çalışırdım.

«Öyle şey olur mu, Baba?» derdim.

İçini çekerdi:

«Olur, olur, derdi, sen bilmezsin, herşeyi yapar bu adamlar. Katuşayla eğlenmeğe kalkarlarsa ne yaparım ben, nasıl dayanırım? Katuşa gelmez öyle şeylere...»

Hiçbir zaman razı olmazdı. İnsanlara güveni yoktu Baba'nın. Katuşa'yı gözünden bile kıskanırdı. Sevginin, bağlılığın böylesini hiç görmemiştim. Ama bir gün gösterdi bana Katuşa'yı. Yüce yüce duvarlarla çevrili yerden kurtulmuştum. Akşamları canımın istediği kadar dışarda dolaşabiliyordum. Baba'yla karşı karşıya oturup saatlerce konuşabiliyordum. İkimiz de kör-kütük sarhoştuk bir akşam. Müşteriler gitmişlerdi. Baba'yla kolkola dışarı çıktık. Vakit çok geçmişti. Şakır şakır yağmur yağıyordu. Kaldığım yer de uzaktı. Baba, «Bize gidelim,» dedi. Evi yakındı. Kapıyı aceleyle açtık. Küçük bir odaya girdik. Bir yatakla bir sedirden, bir sürü boş şişeden başka hiçbir şey yoktu içinde. Gözlerim Katuşa'yı arıyordu, bulamıyordu. «Katuşa, Katuşa! Bak kim geldi!» diye seslendi Baba. Sedirden apak bir kedi kalktı o zaman, aşağı atladı, ayaklarımızın dibine eğildi, başını yukarı doğru kaldırdı. Gözleri yeşil yeşildi, iri boncuklar gibiydi...

TEKTAŞ AĞAOĞLU

BASRİ HOCA

Çirkin, maymuna benzer yüzünde nasıl olup da yer aldığını kendi kendime belki elli defa sorduğum o iri, ateş gibi parıl parıl, mavi gözlerini karşısındaki duvarın çiğ ve mânasız beyazlığına dikmiş, kalmıştı. Ne var? dedim. Nedir orada gördüğün? Demir çubuklar arkasından profili gözüken şu adam mı? Ne büyük bir burnu var! Yüzü ne kadar ince! Bilinmiyen siyasî mahkûm! Yoksa delirmiş adamların elleri altında can veren masum — oh! deniz gibi, onun kadar masum — genç kızlar mı görüyorsun? Şu taraflarda bir uçurum biliyorum. Gel, elini bana ver. Gidelim; uçurumun kenarında bir an duralım, aşağıya, derinlere doğru bakalım. Birden ellerimiz terlesin, biribirine yapışsın. Gözlerimizi kapıyalım. Gözlerimizi bir an için tekrar açtığımız vakit sadece ağaçlar ve kesik, dağınık bir yeşillik göreceğiz. Burnumuz çam kokusuyla dolacak. Başımız dönsün ve düşelim. İnsan, havada kanatları olmadan nasıl uçar? Hayır! Seni sevmiyorum. Sevdiğim başkası.

— Hiç, diye cevap verdi. Birşey düşünüyordum da.. Şu masanın üzerinde şöyle ince, uzun bir vazo olsaydı. İnce boyunlu, açık mavi renkte bir vazo. İçine bahçeden koparır, üç lâle, üç kırmızı lâle koyardım. Güzel olmaz mıydı? Kırmı lâleler beyaz duvarın önünde..

— Evet! Güzel olurdu. Fakat şimdi radyoda Bach'tan birşey çalınsaydı daha iyi olmaz mıydı?

— Belki... Fakat bende Bachtan birkaç plâk var. İstersen...

— Hayır, dedim. Hayır! Teşekkür ederim. Belki bir başka sefere.

İçinde sekiz kişinin hep birden aynı muntazam hareketlerle kürek çektikleri uzun, ince, hafifçecik bir kayık tam yanımızdan hızla, suyu yararaktan sıyrılıp geçti. Az sonra kayık gözden kayboldu; fakat küreklerin suya girip

çıkarken çıkardıkları ses hâlâ kulaklarımızdaydı. Hâlâ kulaklarımdaydı.

Ne var? Ne oldu? Neden bahsediyorlar bunlar? dedim. Orta mektepteydik. Sabahleyin ilk derse giriyorduk. Yanımda arkadaşım, «Basri Hoca,» dedi. «Basri Hocaya bir kaza olmuş!»

— Kaza mı olmuş? Ölmüş mü?

— Bilmiyorum.

Sonra öğrendim. Basri Hoca ölmüştü. Geceleyin karısıyla beraber kaldırımın kenarında yürürken, karşıdan gelen bir otomobilin altında kalmıştı. Niye öldü? diye kendi kendime sordum. Sıra arkadaşım:

— Otomobilin altında kaldı, dedi.

— Otomobilin altında kaldı.

— Vakti gelmiş olmalıydı.

— Vakti gelmiş olmalı. Belki de canı artık vaktinin gelmesini istedi...

Güneş batmıştı. Nehrin üzeri durgundu. Ufku kaplayan irili ufaklı bulutların arasından sıyrılıp gelen kırmızı ışıklarla dolmuştu. Kayıklar kıyıya çekilmişti. Herkeste bir yorgunluk, bir kırgınlık vardı. Nehrin üzerinde iki kuğu kendilerini akıntıya kaptırmışlar, sükûnetle, nehirle beraber akıp gidiyorlardı. Kuğu, kuşların en lâtifi, çatık kaşlı melûl bir bakışla, zarif, beyaz hareketler arasında hareketsizleşen bir boyun kıvrıntısı, bir beyaz göğüstür. Suna! derlerdi ona. Kaz boyunlu! Ben de kuğularla beraber, nehirle beraber ilerledim. Kendimi vücudumun ezik yorgunluğuna, ufkun dağınık renklerine, akşam üzerinin yumuşak, sakin havasına bıraktım. Nehrin kenarında kıvrılan patikanın üzerinde yürüdüm. İki ördek, tam başımın üzerinden telâşla uçup geçtiler. Kanatlarının ne tuhaf bir fırıltısı vardı! Öteden, kalabalık karga sürülerinin sesleri duyuluyordu.

O suyun üstünde, olduğu yerde şöyle bir döndü. Etekleri hafifçe havalandılar, ince bacaklarının etrafında toplandılar. Mavi gözlerini semaya kaldırdı. Ellerini göğsünde kavuşturdu:

— Bu kargalar da! Hani neredeyse insanı çıldırtacaklar.

Karga sesleri!.. Simsiyah kargaları ve onların o kapkara seslerini severdi Basri Hoca. Kargaların seslerini duyduğu vakit belki de artık vaktinin gelmesini istemişti... - ölmek gelirdi içinden. Ölüm nedir, ölümün mânası nedir, bilmek istiyordu Basri Hoca? Ölümü bilmeliydi ki, ölümsüzlüğü tatsın, kargaların kara sesleri arasında derinlemesine varlığını ebediyen kaybetsin... ve kaybetmesin. Fakat nasıl? Ölmeden nasıl ölmeliydi? Uzun müddet aradı Basri Hoca; düşündü taşındı. Bir türlü bulamadı. Et ete yapışmış, ruh ete yapışmıştı. Ayrılmıyordu.

Sonra birden herşeyin farkına vardı. Çabucak kararını verdi. Gümüşten bir bilezik yapacak, bileziği eline alacak ve kargaların arkasından gidecekti. Onu onlardan biri zannedip vuracaklardı. Vücudu yere düşecekti. Ruhu, kargaların ardından koşmaya devam edecekti. Ve kendi kendine gülecekti. Kısık, donuk, neşesiz bir gülüşle, zalim bir düşünceyle gülecekti koşarken... Sonra?..

— Ne zaman? Peki ama, ne zaman? Ve ne için?

— Ne zaman? Ne için?

— Ne için?

— Ne için?

Sonra yaptığı gümüş bilezik, gökten genç bir adamın bahçesine düşecekti. Genç adam gümüş bileziği götürüp genç kıza geri verecek, kendini affetmesini isteyecekti. Evet, diyecekti. Bu işi yaptım.

— Hangi işi? Peki ama hangi işi?

Evet, diyecekti bu işi yaptım. Biliyorum yapmamalıydım. Onun için senden af diliyorum. Fakat onu yapmak zorundayım. Bunu sana anlatamam. Görüyorum ki anlamıyorsun. Anlaşılacak bir şey olmadığını ben de biliyorum. Onun için senden istediğim sadece bana inanmandır. Belki bir gün anlayacaksın. Fakat bugün affet.

Çünkü çocukken bir rüya görmüştü Basri Hoca. Berbat bir rüya. Denizde, ufak bir kayığın içerisinde idi. Deniz fevkalâde sakindi. Yüzünde en ufak bir kıpırtı dahi

görünmüyordu. Basri Hoca kıyıya yakındı. Karaya çıkmak istiyordu. Fakat karaya çıkmasına imkân yoktu. Olduğu yerde üç bir yanı, denizin kıyıda sona erdiği yerden itibaren yüzlerce metre yüksekliğinde sert, dümdüz bir kayalık, bir uçurumla kaplanmıştı. Ta tepede ağaçlar gözüküyordu. Geriye de dönemezdi. Karşısında açık deniz, sakin, yayılmış bekliyordu. Deniz neyi bekliyordu? Kara deniz! Zalim deniz! Kürekleri de yoktu. Ne yapacaktı? Müthiş bir acı içine dolmuş, boğazını tıkamıştı. İçinden ağlamak, haykıra haykıra ağlamak geliyordu. Ağlıyordu da. Baba. Babacığım bilseniz...» Fakat gözlerinden yaş gelmiyordu. Korkuyordu. İçinde sinsi bir his vardı. Biraz sonra hava bozacak, müthiş bir fırtına çıkacak, kendini ya önündeki kayalara çarpacak, yahut da açık denize atacaktı. O zaman? Kürekleri de yoktu.

Masadan kalktı, kitabı yere fırlattı. Hayır, dedi. Hayır! Hayır! İnanmıyorum. Bunlar doğru değil, bu söyledikleriniz doğru değil, doktor bey. Nasıl olur? Babamın... Cümlesini bitirmeden kapıyı çarpıp gitmişti. Bütün gün hiçbir şey yapmadan, şehrin yağmurlu sokaklarında dolaşmış, durmuştu. Sırılsıklam olmuştu. Yağmur şakaklarından yüzüne akmış, boynundan içeri girmiş, ta iliklerine kadar işlemişti.

Hep gözlerinin önüne bir tren penceresi gelirdi. Siyah, kalın kaşlar altında kocaman gözlerle, büyük esmer bir baş görürdü. Baş, vücutsuz, denize düşerdi. Ve koyda yüzerdi. Kırmızı dubanın etrafında dayireler çizerekten yüzerdi. Yaklaşma, diye haykırırdı. Yaklaşma! karaya çıkınca hakkından gelirim.

Hava hep güzeldi. Deniz hep sakindi. Gökyüzü hep mavi, güneş sarıydı. Sıcaktı. Deniz serindi. Koy'un üstündeki çamlar hep yemyeşildi. Ve ağzında hep bir tuz lezzeti vardı.

Büyük, siyah gözlerde zaman zaman akşam üzeri güneş batarken Keçiören bağlarının, tarlalarının üzerinden çirkin çirkin, hazin hazin bağrışıp kargalar uçuşurdu. Büyükçe bir bağın ortasında, iki katlı eski, ahşap bir evin

önünde, yüksek bir çam ağacının gölgesinde hep karşılıklı otururlardı. O, ihtiyardı. Yorulmuştu. O, hayata daha yeni atılıyordu. Kalbi enerji, istek ve hırsla doluydu. Bilmek istiyordu. Birçok şeyler. O biliyordu.. herşeyi. Evet, diyordu. Ben yaşadım. Sen de yaşayacaksın. Hakikat bundan ibarettir.

Eve döndüğü vakit annesi sormuştu:

— Bu ne halin, evlâdım?

— Canım ıslanmak istedi, anne.

Sonra içinde olduğu aptallığı görmüş, annesinin elini tutup öpmüştü. Anneciğim! demişti...

Nehrin kenarında kuğularla beraber ilerlerken önümdeki ince yolun üzerinde, üç-beş adım kadar ötemden siyah bir kedi geçti, yolun kenarmdaki çitin altında durdu ve başını çevirip bana baktı. Sarı gözleri pırıl pırıl parlıyorlardı. Bebekleri simsiyah ve yuvarlaktı. Bol tüylü kuyruğunu ağır ağır, birşey beklermişcesine oynatıyordu. Bir müddet öyle karşılıklı durduk. Kedinin bütün mevcudiyetinden sessiz, hareketsiz, sinsi bir vahşet sızar, yolun üzerine yayılır gibiydi. Bir aralık ona doğru bir adım attım. Biraz geriledi. Kulaklarını dikti. Vücudu sıkı bir yay gibi olduğu yerde gerildi, büzüldü. Gözlerimi onun gözlerine dikip bir adım daha attım. Hızla geri döndü; çevik bir hareketle çitin üzerinden atlayıp öte yanda otların arasında gözden kayboldu.

— Pis hayvan!..

— Güzel mahlûk!..

Nehrin öbür kıyısında büyük, siyah bir köpek, geniş-çe bir su birikintisinin ortasında delirmişçesine oynayıp, sıçrayıp duruyordu Güneşin ışıkları suya aksetmişti. Gözüken, sadece köpeğin bir dayire etrafında mütemadiyen dolanıp duran koyu silueti idi. Tam o sırada bir tüfek patladı. Bir kurşun, köpeğin hemen yanıbaşında suları havaya sıçrattı. Birden Basri Hocanın nefesi tutuldu, gözleri karardı, kalbi durur gibi oldu. Kendini kaybetti. Ellerini sallıyarak ileri atıldı. Ateş eden adamın üzerine doğru mecnunâne koştu. Tüfek bir daha patladı. Geriden, köpe-

ğin acı acı haykırışı duyuldu. Bir an döndü baktı Basri Hoca. Hayvanın cansız vücudu yumuşak, sarsak, su birikintisinin ortasına uzanmış kalmıştı. Boğazı tıkandı Basri Hocanın. Müthiş, tahammül edilmez bir acı, bir nefret içini doldurdu. Geri döndü; adamın üzerine doğru koştu. «Alçak!» diye haykırdı. «Alçak herif, alçak adam! Yazık değil mi, sende hiç insanlık, merhamet, acı denen şey yok mu?» Yumruğunu kaldırdı; vuracaktı. Adam hiç hareket etmiyordu. Tüfeğini indirmiş, bekliyordu. Basri Hocanın eli, havada asıldı kaldı. Karşısındaki alelâde bir çöpçüydü. Esmer, buruşuk yüzünde ifade namına hiçbir şey yoktu. Kısık, şiş göz kapaklarının altında rengi belli olmayan gözleri ileride sabit, meçhul bir yere doğru bakıyordu. Gözleri yaşlarla doluydu. Basri Hocanın havadaki kolu cansız yanına düştü. Boğazındaki kalın düğüm çözüldü; içinden ılık birşey boşalır gibi oldu. Yere diz çöktü, kollarını adamın dizlerine doladı, başını dayayıp hüngür hüngür ağlamaya başladı:

— Evet.

— Evet. Anlıyorum.

— Evet. Anlıyoruz.

— Nedir anladığınız?

—

Nihayet bir gün hayır, dedi Basri Hoca kendi kendine. Hayır. Bu böyle devam edemez. Bu böyle devam etmemeli. Bunun farkına, karısından habersiz onunla beraber oldukları bir gün varmıştı. Ufak bir odada karşılıklı oturuyorlardı. Kendisi yere oturmuş, sırtını duvara dayamıştı. Odanın içi, yarı karanlıktı. Duvarlarda gölgeler vardı. Basri Hoca hiç kıpırdamadan onun yüzüne bakmaktaydı. O gözlerini duvarda bir noktaya dikmiş, hareketsiz duruyordu. Birden Basri Hoca sordu:

— Ne duruyorsun? Şimdi, şu anda düşündüğünü bana söylemez misin?

Kadın kendisine baktı. Dudaklarında utangaç bir gülümseme belirdi. Hiç sesini çıkarmadı. Bir müddet öylece sessiz kaldılar.

— Söylemiyecek misin? Basri Hoca ısrar etti.

— Hayır! Söyleyemem... Ne lüzumu var? Niye soruyorsun?

Birden gözleri pırıl pırıl oldu.

Basri Hocanın kulakları kısa, anî fakat delicesine bir rüzgârın ormanda yaptığı sesle doldu. Gözlerinde bir köşebaşı canlandı. Kaldırımın kenarında, tam köşede soluk ışıklı bir lâmba.. Karşıda, yolun öte tarafında tek minareli, ufacık kubbeli bir cami.. «Ömrümde» diyordu yanındakine, «Bu kadar parlak, ışık dolu gözler görmedim. Gözlerinde sanki yaşlar varmış gibi hep. Fakat hiç de öyle değil... Ömrümde bu kadar parlak...» Sustu. Yandaki yüksek bahçe duvarının üzerinden siyah bir karaltı kaydı. «Fakat benim ömrüm ne ki henüz... On yedi yaşındayım.» Evet, seneler geçmişti. O zaman...

Bu gözler ona sık sık eskiden, çok eskiden gördüğü başka bir çift gözü hatırlatmıştı. Dört yaşında ufak bir çocuğun gözleriydi onlar. Ona bir gün parkta, ağaçların arasında dolaşırken rastlamıştı. Birdenbire bir köşenin arkasından karşısına çıkıvermiş, büyük, şaşkın gözlerle kendisine bakmış, kalmıştı. Birdenbire, hiç beklemediği, hiç, ama hiç ihtimal vermediği halde bir yabancı ile, hem de kendisinden o kadar büyük bir yabancı ile karşılaşmış olmasından dolayı hayreti son derece idi. O kadar ki bir anne yapacağını, nereye gideceğini şaşırmış, elindeki oyuncak küreğini farkında olmadan yere düşürmüştü. Bir müddet çocuğun yumuşacık, açık kahverengi dağınık saçlarının altında masmavi parıldayan kocaman gözlerine bakmış, dalmıştı Basri Hoca. İçi hiç sona ermiyecekmiş gibi görünen, hayattaki bütün üzüntü ve tasalarına zerre kadar ehemmiyet vermiyen bir huzur, bir sükûnetle dolmuştu. Sonra eğilip yerden küreği almış, çocuğa vermişti. Öteki küreğini alır almaz arkasına hiç bakmadan, küçücük adımlarla koşup gitmişti. Bir köşebaşına gelince durmuş, dönüp, bir-iki saniye için bir kere daha kendisine bakmıştı. Sonra yeniden koşmuş, çitin arkasında gözden kaybolmuştu.

Orada bir an için Basri Hocaya sanki bütün hayatı

boyunca aradığı, arkasından koştuğu şeyi avucunun içinde tutuyormuş gibi gelmişti. Hayatın, yaşamanın, ölümün, ölmenin,gün delik hayat çerçevesinde hâdiseler, haller, başka insanlar arasındaki münasebetlerin tek, bir tek mânasını bulmak ve tecrübesinin bütünlüğü içerisinde bu mânanın daimî surette farkında olmak.. onu bir tek an için dahi bir daha kaybetmemek üzere elde etmek... Fakat hayır. Bulmamıştı böyle birşeyi. Ona zaten sahipti. Biliyordu. Her zaman bilmişti. Aramak, bulmak, elde etmek.. bunlar bahis mevzuu değildi. O orada idi. Meydanda. Daima kendisiyle beraber. Avucunun içinde, o çocuğun, herhangi bir çocuğun gözlerinde, kendi gözlerinde...

— Niye soruyorum?..

Onu ilk tanıdığı zaman, ilk defa karşılaştıkları zaman, gözlerinde sahiden yaşlar vardı. Yanakları ıslanmıştı. «Gidin! Rica ederim beni yalnız bırakın,» demişti. «Gidin.» Seneler gene geçmişti. Seneler, günler... İşte şimdi gene, hâlâ beraberdiler. Karanlıkta, yalnız başlarına. Sessizlik ve sükûnet içerisinde..

— Niye soruyorsun? demişti, ne lüzumu var?

Haklıydı. Ne lüzumu vardı? O anda onun ne düşündüğünü bilip bilmemesinin ne ehemmiyeti vardı?

Zaten o düşüncesinin asıl bütünlüğüyle, asıl saflığıyla kendisince bilinmesine imkân yoktu ki. Onundu o düşünce, — asıl düşünce, düşüncenin kendisi. Neye dair olduğunu bilebilirdi; fakat kendisini, aslını bilemez, anlayamazdı. — Halbuki ne kadar çok istemişti. İçerisinde bulundukları zaman, mekânın birliğinde, ellerinin birleşmesiyle, dudaklarının kenetlenmesiyle, vücutlarının bir tek vücut olmasıyla beraber düşünceleri de, hisleri de birbirlerine ulaşsaydı; onun düşüncelerini, onun hislerini kendi düşünce ve hisleri gibi düşünüp hissetseydi. İki ayrı, müstakil tecrübe bir ve aynı noktanın etrafında bir olsaydı — Her düşünce, her his, her eski, geçmiş bir anı yaşatış, her gözlerin önünde canlanan, hayale veya hatıraya ait manzara, diğer düşüncelerin, diğer hislerin, yaşanmış diğer anların, gözler önünde canlanmış diğer manzaraların, bütün bir

muhayyelenin, bütün bir hafızanın mahsulüdür. Kısacası, bütün bir hayat tecrübesinin mahsulüdür. Ve herkesin tecrübesi kendisine... Ve farkında idi. O düşünce - her ne idiyse - düşünülmüştü bir kere. Bütün mânası, bütün kıymeti, mahiyetinin ne olduğunda değil, neye dair olduğunda değil, sadece düşünülmüş olmasında idi.

Haklıydı. O haklıydı. O anda onun ne düşündüğünü bilip bilmemesinin ne ehemmiyeti, ne lüzumu vardı? Biraz evvel onunla ince belli, kırmızı kenarlı bardaklarda çay içmişlerdi. Çayı, mahsus koyu yapmıştı Basri Hoca. Çünkü biliyordu. O, odasına girdiği andan beri biliyordu. Bir daha çay içmiyecekti. Hattâ bir daha onu göremiyecekti. Bugün yaptığı herşeyi son defa yapıyordu. Bunu ikisi de ta içlerinde, ta kalblerinde biliyorlardı diyebilseydi, ah! Basri Hoca. Kararını vermişti. Kararını çoktan vermişti — kararını yalnız başına vermişti. — Geriye, sadece beklemek kalıyordu. Bekliyecekti. Vakti gelinceye kadar. Bugün. Yarın. Bir hafta içerisinde. Veya yıllarca sonra... Ehemmiyeti yoktu. Bir şeye kendi oluncaya kadar bekliyecekti. Ve o gün ölüm kendi kendine, hiç yoktan çıkıp gelecekti. En iyisi bu, diye düşündüm, son bir defa; bu en iyisi.

Havada uçuşan kalabalık karga sürülerinin sesleri duyuluyordu. Aklımda Bachdan bir melodi, kemanla altonun beraber söyledikleri bir melodi vardı. Nehirden kuğulardan ayrılmış, merdivenlerden çıkıyordum. Birdenbire durdum. İşte orada idi. Karşımdaydı. «Ne istiyorsun?» diye sordum, mani olamadığım bir telâşla: «Seni orada bırakmıştım; şimdi burada ne arıyorsun?»

O, karşımda saçlarının örgülerinden sarkıtılmış bezden bir bebek gibi sallanıyordu.

— Bileziğin hazır mı?, dedi, kuru, cılız sesiyle. Gümüşten bileziğin.

Bir an duraklamaktan kendimi alamadım. Kulağımda hafif bir fısıltı belirdi.

Yahut da kendini kavgasız, gürültüsüz ve şikâyetsiz, onun ezelî akıntısına bırakıp, ıstırabını çekerekten, mah-

sus, bile bile, isteye isteye derine doğru batacaksın, ona teslim olacaksın, onunla bir olacaksın. Onun içinde kendini kaybedeceksin. Hayat, gözlerinde basitleşecek.. basitleşecek - bir çocuğun gözlerindeki içten ifade gibi - ve işte diyeceksin kendi kendine, kalabalığın ortasında, işte burada, işte hepsi buradalar, buradayız... Onlar ve ben. Ve hakikat bundan ibaret...

— Hakikaten istiyor musun?, diye sordum.

Cevap, kısa ve kat'î idi:

— Evet!

— Ne çare! Bu kendi isteğim, kendi kararımdı — ne zamandan beri cebimde taşımakta olduğum gümüş bileziği çıkardım verdim. Sonra geri döndüm. Merdivenleri indim. Bahçe kapısını geçtim. Kaldırımın kenarında yürümeğe başladım. Havada kargalar bağrışıyorlardı. «Evet», dedim kendi kendime, şuursuzca. «Çok geç», dedim. «Artık böyle olması icabediyor». Karşıdan süratle bir otomobil geliyordu...

YILDIRIM KESKİN

BİR GECE GİDEN

O akşam, André'yi yolcu ettik. Gar kalabalıktı. Sanki trenin yarım saat geç kalacağını biliyormuş gibi bütün yolcular, tam da beş dakika kala mı sökün etmişlerdi neydi. Bizden ve istasyon memurlarından başka kimsenin dolaşmadığı gar bir anda tıklım tıklım olmuştu.

Soğuk bir kış gecesiydi. Kar, bütün hafta yağmıştı. Damlar, tertemiz bir beyazlıkla doluydu. Sanki kış bu şehrin insanları ile alay ediyor, haftalardır sadece gündüzler kar yağıyor ve geceleri rüzgâr damları, sokakları buz çeviriyordu.

O gece yemekten sonra duman içindeki Café Dome'a girdiğim zaman hiç kimseyi bulamamıştım. Salonda göz gözü görmüyordu. Işıkları söndürmüşlerdi. Masaların üzerinde kırmızı mumlar yanıyordu. Fırsattı âşıklara! Birbirlerine sarılmış, öpüşüp duruyorlardı. Garsonlar hayaletler gibi gidip geliyor ve pistte yapayalnız kalmış piyanisti kimse dinlemiyordu.

Herkes biliyordu bu akşam André'nin gideceğini. Tren saatinden çok önce toplanmak, şerefine hiç değilse iki kadeh içmek yakışık almaz mıydı?

André, Café Dome'un üstünde otururdu. Merdivenleri çıktım. Odasından ses gelmiyordu. Kapının her zaman açık olduğunu bildiğim için vurmadım. Açtım. André yalnızdı. Bavullarını kapatıyordu. Girdiğimi farkedince kafasını kaldırdı:

— Bonsoir, dedi.

— Bonsoir, dedim. Nerede ötekiler?

— Şimdi burada idiler. Az önce gittiler. Gara gelecekler. Yardım etsene şu bavulu kapatalım.

Kayışı tuttum, çektim. André kilidi kapattı, anahtarı çevirdi:

— Oldu, dedi.

Doğruldu:

— Saat kaç?

Söyledim.

— Bekleyelim azıcık daha. Yarım saat kala gideriz.

— Nasıl istersen.

Masanın üzerinde şişeler vardı. Çoğu boştu. Bardaklar kirliydi. Yarısı dolu bir şişe aldı, bir de temiz bardak bulup çıkardı, doldurdu; bana uzattı:

— Bunları çocuklar aldılar, dedi. Burada kendi kendimize içtik. Daha başka şişeler de vardı ama, bitti.

Pencerenin önüne oturdum. Perdeler kaldırılmıştı. Dışarıda şehir koskocaman görünüyordu. Ay may yoktu. Günlerdir zehir gibi soğuktu ortalık. Allahın belâsı bir gece başlıyordu.

— Madama «eyvallah» dedin mi, dedim?

— Dedim.

Yatakları kaldırılmış somyenin üzerine oturmuştu.

— Kendi geldi bugün buraya. Odayı kiraya vermiş. Anahtarı istedi, verdim. Hem de «Allahaısmarladık» dedim.

Gene dışarı baktım. Aşağıdan gürültüler geliyordu. André kalktı. Şarap şişesini aldı. Kirli bardaklardan birini seçti, doldurdu. Tekrar gidip somyenin üzerine oturdu. Sinirliydi. Elleri titriyordu:

— Neye daha önce gelmedin? dedi.

— Yemekteydim.

— Paran geldi mi?

— Yok. Ama gelir yakında.

— Vereyim sana.

— İstemem. Hem sonra seni nereden bulurum bir daha?

Eliyle «boş ver» gibilerden bir hareket yaptı.

— Gittiğine üzülüyorsun, dedim.

— Üzülüyorum.

— Bardağı, masanın üzerine bıraktı:

— Günün birinde nasıl olsa gidecek değil miydin?

— Doğru.

Kısa cevaplar veriyordu. Oysaki ben onun konuşmasını istiyordum. Bir şeyler söyemeliydi. «Günün birinde gideceğimizi biliyoruz tabii, ama onu ancak yumurta kapıya gelince duyuyoruz» demeliydi meselâ. Ben olsam öyle söylerdim... söyler miydin acaba? Yok canım, hiçbir şey söylemezdim. André gibi için için bir acaip olurdum işte.

— Gideceğimi biliyordum tabii, dedi. Ama bu gece gideceğimi bilmiyordum.

— Alışırsın ,dedim, hem belki senin için iyi olur bu yolculuk.

— Zanneder misin?

— Belki, dedim gene.

Güldü. Bu gülüş, bana dört yıldır bu odada geçirdiğimiz günleri hatırlatmaya yetti. Ne günler yaşamıştık bu odada. Ne kadar gülmüştük. Pis pis düşündüğümüz de olmuştu.

Oda perişandı.

— Masa senin miydi? dedim.

— Yok, dedi. Kira veriyorum. Sabahleyin telefon ettim, yarın gelip alacak sahibi...

Bir sessizlik oldu. Neden sonra:

— Yarın, dedim. Yani Paristeyken sen...

— Söyleme, dedi, âsâbım bozuluyor.

— Güzel şehirdir Paris!

— Bırak Allahını seversen! Hem artık gidelim. Şu küçük çantayı alır mısın?

Aldım. André, odasına çıkmadan bir baktı. Ben de ona baktım. Garip bir ifadesi vardı yüzünün. Işığı söndürdü. Kapıyı kapadı. Çıkarken:

— Dört yıl oturdum bu odada, dedi. Bütün gecelerim burada geçti. Bütün imtihanlara burada hazırlandım.

Sinirli sinirli güldü:

— Ve bütün o hazırladığım imtihanlarda çaktığım haberini de gene burada aldım. Ne demezsin?

Gene güldü:

— Haklısın sen... Belki de iyi oluyor bu yolculuk...

Kar durmuştu. Ama rüzgâr, fena acıtıyordu insanın yüzünü. Gene de ne onda, ne de bende tramvaya binmek için arzu belirdi. Son defa yaya olarak şehirde dolaşmak istiyordu belki de... Sesimi çıkarmadım. Rue Pépinet'yi çıktık sessiz sessiz. Sokaklar ıssızlaşıyordu. Saat, gece yarısına yakındı.

National Banque'ın köşesini döner dönmez bütün heybetiyle katedrali karşımızda bulduk. Saçakları buz tutmuştu. Etraf öd ağacı kokuyor gibi geldi bana. Köşedeki havuzun çeşmesi donmuştu, buz olmuştu. Havuzla katedralin merdivenlerinin arasındaki köşede kör bir dilenci, sokakta kimselerin olmadığından habersiz keman çalıyordu. Kar, yeniden hafif hafif çiselemeğe başlamıştı. Dilenci, hiç oralarda değildi.

— İçimden şu dilenciye para vermek geliyor, dedi André.

— İstiyorsan ver, dedim.

— Şimdiye kadar hiç dilenciye para vermiş değilim; bu gece vereceğim.

Yürüdüğünü, kutuya para attığını gördüm. Dilenci, keman çalmakta devam ediyordu.

Meydanı geçtik. Petit-chêne'den inmeye başladık. Yokuş dikti. Taşlar kayıyordu. André'nin üzüntülü olduğunu anlıyordum. Güçtü, dört yıldır taşına toprağına alışılan bir şehri böyle ansızın bırakıp gitmek. Belki bu şehri bırakmak güç değildi, ama yeni bir şehire alışmak güçtü. Bu şehirde yılların hazırladığını o gidilen yerde de yeniden bulmak, yeniden sevmek güçtü.

— Babam ne söylemiş? dedim.

— Ben yazdım, dedi. Param yoktu. 1500 askere ihtiyacım var, dedim. Niçin lâzım olduğunu söyledim. Başka bir şey söyleyemezdim, doğrusunu söyledim.

Mesele o kadar önemli değildi belki de. Bir hafta kadar önce gene böyle bir karlı gece idi. Pazardı. Sabahleyin Prilly'ye gitmiş, domuz gibi eğlenmiştik. Sarhoştuk. Gece ya-

rısı sokaklarda dolaşıyorduk. Fikir kimden geldi hatırlamıyorum şimdi. Yol üzerindeki otomobillerden birini alıp gezelim, sabaha doğru getirir yerine koruz, kimse farkına varmaz, dediler. Ama vardılar farkına! Arabayı kullanan André idi. Cezayı o yedi. Parası yoktu. Babasından istedi. Babası ile arası hiç iyi değildi. İmtihanları geçemediği için André'ye fena halde içerliyordu.

— Para bu sabah geldi, dedi André. Bir de mektup beraber: «Bu akşam trene binip yarın evde olacaksın» diyordu. Gidiyoruz!

— Aldırma. dedim, gene gelirsin.

— Yok, artık gelemem. Bitti o hikâye. Ama biliyor musun? hani hakkı da yok değil! Beni buraya göndermesi ne devlet. Okuyamıyacağım, serserinin biri olacağım, dört yıl önceden belli idi. Pariste okuyamadım, buraya geldim. Burada okuyabilecekmişim gibi! Ve şimdi dönüyorum...

— Lâf değil bu senin söylediklerin, dedim. Hangimiz okuyoruz sanki, hangimizin okuyacağı var? Sabaha kadar gece kulüplerinde dolaşan adam okur mu?

İçini çekti:

— Gene de okumak gerekti, diye mırıldandı.

— Yaşadığımız yetmez mi André?

Bir fotoğrafçı dükkânının önünde durduk. Vitrin aydınlıktı. Fotoğraf makineleri, dürbünler, gözlükler duruyordu camekânda. Sağda solda iki büyütülmüş genç kız resmi vardı.

— Yaşamak bahsine lâf yok, dedi gülerek.

Sağdaki resmi gösterdi:

— Tanıyordun değil mi?

— Evet, Laurette'in resmi.

— Ta kendisi. Buraya geldiğim zaman en sevdiğim kızdı. Ondan sonra da kimseyi sevmedim zaten. Çok kadınla düştüm kalktım, ama kimseyi sevmedim.

Durdu:

— Hâlâ da severim, dedi. Çok düşündüğüm olmuştur onu. Bu şehrin en güzel orospusudur. Değil mi öyle?

— Doğru!

— Odama geldiği ilk gece şaşırıp kalmıştım. Soyununca bir ufalmış, bir ufalmıştı. Çocuk gibiydi.

— Mona da bilir mi bunları?

— Mona'yı boş ver. Mona iyi kızdır. Ama ona hiç âşık olmadım. Halbuki bunu sevdim.

— Bırakıp gidiyorsun ama?...

— İnsanın asıl içine oturan da o ya! Laurette, Mona, sizler, bu şehir, ne bileyim, şu camekân meselâ... Günün birinde hatırlayacağım bunları... Kimbilir nerede olacağım o zaman? Laurette nerede olacak, Mona nerede olacak, sizler nerede olacaksınız?

— Sen Pariste olacaksın André, babanla beraber!

— Düşündükçe titriyorum. Ama bazan da, bunun böyle olması gerekti, diyorum. Yıllar yılı Astoria'da Laurette'le yaşayamazdım ya! Ama bu şehirden de böyle süklüm püklüm gitmek istemezdim doğrusu. Birşeyler olmalı idim, hiç olmazsa birkaç imtihan geçmeli idim.

— Babanla çalışmak için imtihan geçmeye lüzum yok.

— Olsun. Mesele orada değil. Yarın sabah garda beni kimse karşılamaya gelmiyecek.

— Baban gelir.

— Gelmez. Ellerimde bavullarla süklüm püklüm evin kapısını çalmamı bekliyecekler! Ama boşuna bekliyecekler. Garda kimsenin olmadığını görürsem gitmiyeceğim eve! Arasınlar... Elbet gidecek bir yer bulurum... İşte bunun için, sırf yarın sabah beni gelip karşılasınlar diye birkaç imtihan geçmek gerekti!

Durdu:

— Ama ne çıkar bundan, dedi.

Sesi titriyordu.

— Bu şehirden gene de elleri boş dönüyor sayılmam. Bu şehirde dostlarım vardı benim. Gerçek dostlarım vardı. Beni seven, düşünen, hasta olunca çiçek getiren dostlarım. Bu şehirde sevdiğim insanlar vardı. Bu şehirde aç kaldım ben, bu şehirde sabahlara kadar içtim... Hiç unutamıyacağım günler yaşadım. Yarın sabah garda kimseyi bulamaz-

sam sevineceğim, inan ki sevineceğim. O zaman sıkıntı çekeceğim belki.. Ama değeri yok. Beni seven insanlar bulacağım, seveceğim onları.

Nerede ise ağlayacaktı. Sesimi çıkarmadan dinliyordum. Yokuşu inmiştik. Gar binasının karşısında idik. André:

— İkinci perona geçelim, dedi.

Üzerinde koca bir «2» yazılı dehlize girdik. Üstümüzden geçen trenlerin sesi koridorda aksediyordu. Köşede öpüşen iki sevgili vardı.

İkinci peronda kimseler yoktu. Bavullardan birine oturduk. Uzaktan, manevra yapan trenlerin sesi geliyordu. İlerde, tren yolunun üzerinden aşan köprünün ışıkları içinden tramvaylar geçmekte idi.

— Günün birinde belki gene karşılaşırız André, dedim sükûtu bozmak için. Hem niçin bu gidişin illâki son gidiş olmasını istiyorsun?

— Öyle olduğunu biliyorum da ondan.

Durdu. Gözlerini bana çevirdi:

— Günün birinde tekrar karşılaşırsak, diye devam etti, birbirimizi hiç tanımayalım daha iyi!

— Çocuk gibi konuşma! Babana kızmışsın ne yapacağını bilmiyorsun. Saçma sapan şeyler düşünüyorsun. Niye tanımıyacakmışız birbirimizi?

Söylediklerimi duymamazlıktan geldi.

— Günün birinde seni karşımda bulurum belki, dedi. Ama o zaman bakalım çabucak yanına yaklaşılır bir adam olacak mısın?

— Ne demek?

— Öyle ya, belki koca bir karaborsacı olursun. Seni koca göbekli, kalın enseli yağlı bir zengin olarak bulursam bir gün, ilk işim ne olur bilir misin?

— Ne olur?

— Suratına tükürmek!

İkinci peronun hoparlörü, ekspresin yarım saat geç geleceğini söylüyordu. André eliyle, konuşanı susturmak ister gibi bir hareket yaptı. O anda çocukları yanıbaşı-

mızda bulduk. Kollarında çiçekler, çukulata paketleri vardı. Bağırıyor, André'nin sırtına vuruyor, elini sıkıyorlardı. André şaşırmıştı. Teşekkür edemiyor, teşekkür yerine boyuna küfrediyordu.

Gar, birdenbire dolmuştu. Hava da gittikçe soğuyordu. Peronlardan birbirinin ardınca trenler kalkıyor, trenler geliyordu.

Ekpres tam saatinde geldi bu sefer. André'yi bindirdik. Vagonun penceresinden bavullarını, çantalarını, çiçeklerini aldı.

Tren hareket ederken pencerede idi. Herkes söyliyecek birşey buluyordu. André hiçbir şey bulamadı. Sadece, tren hızlanırken elini salladı:

— Au revoir mes enfants, dedi.

Lausanne, Mayıs 1954

SACİD YUMER

GÖLGESİNDEN ÇIKAN ADAM

Adamın biri, Salacak'da, denize atlamıştı. Bizimki de, kıyıda yüzme öğrenmeğe çalışıyordu. Yani, su ayak bileklerinde, acaba biraz daha ıslansam mı, diye düşünerek etrafa bakınıyordu. İşte o sırada adamın atladığını görmüştü: İskele memuru, çımacı, anadan doğma, kara, ıslak, kıvançlı çocuklar da, şöylece, göze takıldığı için görmüşlerdi adamın iskelenin halat direğinden atladığını. Kollarını yukarıya kaldırmış, zıplamış, balıklama suya dalmıştı. Yoksa yazın denize atlıyanların haddi hesabı mı olur?

Bizimki o zamanlar pek gençti. Çok iyi bir öğrenciydi. Çünkü hafızası bir lâcivert elbise gibi toz sektirmezdi. Okullarda, onun zamanında, kitapların yazdığını tıpı tıpına söyliyebildin mi işin işti. Yahut, öğretmenin ağzından kaptığını zihnine bir güzel yerleştirebildin mi senden iyi öğrenci yoktu. Bizimkinin de, okuduğu sınıfa kadar, bütün ders kitaplarındaki deniz manzumeleri ezberindeydi. Jeolojik zamanların denizlerini bilirdi. Beyaz yelkenli gemilerin yan yattığı, martıların uçuştuğu deniz resimleri yapardı. Coğrafya öğretmeninden öğrendiği herşey bir bir kafasındaydı. Büyük deniz savaşlarını yutmuştu. Kimyasal tarafını bilirdi; canlılarını, cansızlarını, gemilerin Arşimet Kanununa göre yüzdüklerini; ayıbalığının kaç dişi olduğunu bilirdi. Ama işte on sekiz yaşındaydı. Daha o gün ilk defa ayağını denize sokmuştu. Yüzünde korkak bir gülümseme, su ayak bileklerinde, duruyordu öyle.

Denize atlayan adam çıkmamıştı. İskele üzerindeki çocuklardan biri, duyduğu hayranlığı, sesini kalınlaştıramadığı için yükselterek, hem de adamakıllı bağırarak ilân etmişti:

«— Ulan be! Atlayan adamda ne nefes var be!»

Bir başka çocuk, bunu kendi ailesine hakaret saymıştı:

«— Benim dayım kadar gidemez!»

«— Nah gidemez!»

«— Kimse suyun altında dayım kadar kalamaz.»

«— Pişt kalamaz!»

Bir ses duyulmuştu:

«— İşte işte, çıktı!»

Çocuklar sivri kafalı cılız bir oğlanın gösterdiği yönü araştırırlarken, iskele memuru, bilet odasının penreresinden sarkmıştı:

«— O karpuz, be!» Demişti.

Bazı bazı onları kovan, iskelenin bu en büyük memuru, kendi konularıyla ilgilenince çocuklar denizi daha çok önem vererek araştırmaya koyulmuşlardı. Çımacı, geveledi̇ği karpuz kabuğunu fırlatarak:

«— Dehşet herif be!» Demişti «soluklu herif!»

İskele memuru, odasından çıkarak sormuştu:

«— Kim bu?»

«— Pulis Nuri.»

«— Ha, o muydu?»

Bizimki, adam nereden çıkacak diye bakınırken epeyce heyecanlanmıştı.İlerlediğini, suyun, bacaklarının kuru kısmını üşütüşünden anlamıştı. Kıyıda sandal boyayan biri doğrulmuş, bizimkine:

«— Ne olmuş evlât?» Diye sormuştu.

«— Bir adam atladı da denize, nerden çıkacak diye bakınıyoruz.»

«— Nereden?»

«— İskeleden atladı.»

«— Çok mu oldu?»

«— Belki beş dakika.»

«— Yok canım!»

O da elini gözlerine siper edip denizi taramağa başlamıştı. İskeleden fincanları almaya gelen kahveci, tepsisi elinde, kıpırdamadan Kızkulesi tarafına bakınıp duruyordu.

Bizimkinin sonradan birçok defalar hatırladığına göre, çımacı gömleği, pantalonu fora edip:

«— Bunda bir iş var» diyerek denize atlamıştı. Sonra, birden ortalık karışıvermişti. Bizimki hemen sahildeki eski bir sandalın başaltına saklamış olduğu elbiselerini giymiş ve oralardan uzaklaşmıştı. Polis Nurinin boğuluşu hikâyesini akşama evdeki şişman, ancak üç aylıktan üç aylığa sokağa çıkan, yatalak babaannesinden dinlemişti:

«— Allah vermesin, Salacak'da gene biri boğulmuş. Çımacı noluyor diye denize girmeseymiş oradaki bir sürü alık bakalım nerden çıkacak diye sabaha kadar bakınıp duracaklarmış. Denizin üstü dururken dibinden gitmek de yeni moda zaar. Çımacı atlar atlamaz bir de ne görsün: Polisçik saçlarından taşlara takılı saplanıp durmuyor mu! Demek başcağzını çarptı dibe, sersemledi. Allhın işi işte. Koca adam saç kılıyla nasıl duruyor? Karısına haber verdikleri zaman zavallıcık bir feryat etmiş, bir feryat etmiş bütün mahalle çınlamış. Biçâre taze kaldı gitti. İki de çocuğu varmış polisin...» Bizimkine dönmüş ve geğirerek «Aman evlâdım Refikciğim» diye devam etmişti «Sen sen ol denize filân gireyim deme e mi?»

Refik otuz beş kırk yıl denize girmedi. Herşeyden ders alırdı. Okuldan çıktıktan sonra girdiği memuriyette âmirine sertçe:

«— Rica ederim, haksızlık etmeyiniz.» Diyen bir arkadaşının İzmit'e tâyin edildiğine tanık olduğu için otuz beş kırk yıl hiçbir daire büyüğüne ses çıkarmadı. Bir arkadaşının, evlendiği kızı, kız çıkmadı diye boşadığını yakından duydu, bildi; otuz beş kırk yıl bekâr kaldı. Leblebiden tıkanıp ölen bir çocuktan konuştulardı yanında, otuz beş kırk yıl leblebi yemedi. Her yaşadığı gün, insanların başındaki binbir dertten bir ikisini öğrendiği için, hep ders aldı.

Bizimki ağustosun yirmi sekizinci cumartesi günü köprüden Boğaziçi vapuruna bindiği zaman aşağı yukarı altmışına yakındı. Boğaziçi vapurlarından, evvelce hiç batan olmadığı için gönlü o yandan rahattı. Seksen derecelik kolonya şişesi yanındaydı. Hava, güvertede oturmaya elverişli olduğu için yukarıya çıktı. Zira İstanbul bunalı-

yordu. Sanki az sonra kızgın güneş altındaki köprüde, tramvay rayları bir anda ateş alacak; otomobillerin madenleri eriyerek balçık balçık yere yapışacaktı. Limandaki gemiler, kımıldamayan bayrakları, denize olta atmış hareketsiz tayfalarıyla, püfür püfür enginlerin rüzgârlarına doğru atılacakları anın rüyasındaydılar.

Bizimki, şehri seyretmekten ezildi. Kamaşan gözlerini oturduğu yerden, gördüğü kadar, gökyüzüne çevirdi. Güneş, göğün mavisini soldurmuştu. Vapur köprüden uzaklaşırken denize bakmaya başladı. Epeyce sonra gözlerini kapadı.

Terden sırılsıklam olmuş elbiselerini çıkardığını geçirdi içinden. Ceketinden, gömleğinden, pantolonundan, teker teker soyunuyor, tadını çıkara çıkara katlanıyıp çürük bir sandalın kıçaltına saklıyordu. En sonra gözlüğünün kulaklarını ağır ağır birbiri üstüne yatırdı. Çırılçıplaktı artık. Elinde olmadan çarçabuk gözlerini araladı. Bir gören olur gibi gelmişti de ondan. Belirsiz bir gülümseme ile göz kapaklarını tekrar yumdu.

Kırk yıldır hep böyle yaşamıştı. Gözlerini kapar, dünyanın tadını çıkarırdı: Evlenirdi; sarı leblebiyle rakı içerdi. Rakı ateşini basınca içine, üşümeye filân aldırmadan balkona çıkardı. Sarhoş olunca karısını gıdıklardı. O gülerdi. Bizimki bayılırdı kadının gülüşüne. Gülmekten tıkanıp ölme tehlikesi olmadığı için ortada, habre gıdıklardı da gıdıklardı karısını. Ertesi gün, yağmur yağacak gibi de olsa şemsiyesini almadan çıkardı. Yüksüz, elini kolunu sallaya sallaya.. Yağmur yağmayınca «oh ne akıllılık ettim» diye sevinirdi. Korku verici dünyada yapamadığı her şeyi gözlerini kapayarak yapmakla tedbirli davrandığına inançlıydı.

İşte şimdi de öyle yapıyordu: Binbir belâlı denize giriyordu. Gözlüğünü kırılmasın diye çoraplarının arasına sakladı. Kıyının taşları ayaklarını yaka yaka yürüdü. Yosun ve boya kokan serince bir rüzgâr vücudunu ürpertirken denize yürüyüverdi. Ayak bileklerinden biraz yukarısına doğru serin yumuşacık sarılıveren suların key-

fini duyabilmek için bir an durdu. Etrafına bakındı. Denize uzanan iskeleyi, iskelenin sudaki titrek hayalini bulanık bulanık gördü. «A, burası Salacak» dedi içinden. Denize ilk ve son defa girdiği o yerde olmak canını sıktı. Başka bir kıyıda bulunduğuna inanmak istedi. Olmadı. Denize girebilecek başka yer bilmiyordu. Koltuk altından böğrüne doğru yuvarlanan bir ter damlası orasını kaşındırdı. Hiç gereği olmadığı halde, kaşımak için gözlerini açtı. Tekrar kapadığı zaman niyeti başka bir kıyıda denize girmekti. Kendini gene Salacakta bulunca canı sıkıldı. Suların şöyle baldırlarına kadar çıkmasını istiyordu. Hele denizde böğürlerine kadar ilerliyebilse kaşınan yere ne kadar iyi gelirdi. Ama gel de yürü. Bir türlü kırk yıl önceki yerden öteye gidemiyordu. Gidemedikçe bunalıyordu. Bir hamam halvetindeymişçesine terli bir kubbe üzerine abanmış gibiydi. Bunalıyordu, tıkanıyordu, yapış yapıştı. Ama işte suları köpürtüp sıçratarak, şöyle, damlacıklar deminki terin yuvarlandığı yerlere kadar ulaşacak gibi kuvvetli bir adım atamıyordu. Babaannesini gördü. İskelenin ucundaydı. Minderinde oturuyordu. Çımacıya «Refiği gördün mü?» diye soruyordu. Eyvah, adımını atamadan denizden çıkmak zorunda kalacaktı! Çımacı karpuz kestiği çakısıyla onu gösteriyordu. Gösterirken çenesinden karpuz suları damlıyordu. Ağzının kuruduğunu duydu. Vakit yoktu. Bir gayret! Adımını attı. Yemyeşil suya dalarken ayağı yumuşak bir şeye çarptı; Saçlarından kayalara takılmış bir polisin böğrüne. Ateş rengi kırmızı yakaları vardı polisin. Suyun gölgeli yeşilinde nazlı nazlı bir o yana bir bu yana salınıp duruyordu. Tabancası arkasmdaydı. Tabancanın çevresinde kaya balıkları dört dönüyordlardı. Bizimkini korku sardı. Çıkmağa çabaladıkça başı tabancaya yanaşıyordu. Tabancanın kılıfı lime lime çürümüştü. Küçük korkunç bir kaya balığı tetiğin etrafında dönüp duruyordu. Ya takılıverir, tabanca patlarsa... Gözlerini açtığı zaman bizimki suda kalmış fişeğin patlayamıyacağı düşüncecesini yeni bitirmişti. Toparlanarak:

«— Affedersiniz!» dedi.

«— Zararı yok bey amca.»

Solgun, siyah başörtülü genç bir kadın bir yandan «ağlama evlâdım. Geldik. Sus, ayıp!» diye altı yaşlarında, gemici kasketli çocuğunu avutmaya, kucağına almaya çalışıyor, bir taraftan da karşısındaki zayıf, gözlüklü, köprüden beri uyuklayan, durmadan terliyen ihtiyar adama:

«— Üzülmeyin, şimdi susar.» diyordu.

Bizimki mendiliyle şişkin damarlı, geniş, çıplak şakaklarını, buruşuk ince boynunu silerken: D

«— Vah, vah, çok acıdı her halde!» dedi.

Sonra ayağına çarpan yumuşak şeye doğru baktı. Yumuşak şey masanın kucağındaydı. Elinde bir mantar tabancası vardı. Ağlama, mızmızlanmaya çevrilmişti.

«— Yok efendim» diye cevap verdi kadın «siz dalmıştınız, Birden ayağımzı uzatınca, şöyle dokunuverdi. Bir şeyi yok. Hafifçe oldu.»

Çocuk mırıldandı:

«— Susadım!»

«— Sabret, eve gidince içersin!»

«— Çok susadım anne!»

«— Sus şimdi. Anneannen verir sana su evde.»

Solgun kadın, hafifçe pembeleşerek etrafa doğru telâşlı bir bakış gezindirdi. Sonra çocuğun kulağına bir şeyler söyledi. Gülümseyerek ihtiyara baktı. Bizimki cebinden kolonya şişesini çıkararak uzattı:

«— Sürüver o vurulan yere kızım» dedi, «mikrop kapar belki.»

«— A, istemez beyamca. O kadarcık şey için.»

Çocuğun sağ baldırında hafif bir kızarıklık vardı. Kolonya yaktı. Oğlancık ağlamasını gene arttırdı. Bizimki ne yapacağını şaşırmıştı. Şu yaşında ilk defa bir çocuk ağlamasiyle ilgiliydi. Çocuk onun yüzünden ağlıyordu. Denize girdiği için. Polis Nurinin yüzünden. Denize girmekle iyi etmemişti. Başka bir kıyı bilseydi ne iyi olacaktı. Ömrü boyunca kendini tehlikelerden korumak için bir gölge gibi yaşamıştı. İşte şimdi küçücük bir çocuğu tek-

melemişti. Kaya balığı tetiği düşürmesin diye, kendi canı için, korkusundan, kimbilir ne kuvvetli vurmuştu ayağı çocuğa? Kahverengi benekli elleri titriyordu. Çocuğun sesi gene hafiflemişti. İkide birde «susadım» diyordu. Annesi kulağına bir şeyler fısıldıyordu. Ama çocuk dayatıyordu:

«— Çok susadım. Su isterim.»

«— Az kaldı. Paşabahçede içersin.»

«— Evimize gidelim! Paşabahçeye gitmeyelim. Bizim mahalleye gidelim.»

«— Olur, olur.»

«— Anneannem gillere gitmiyelim.»

«— Vapur Paşabahçeye yanaşsın da hele.»

«— Yanaşmasın. Geri gidelim. Bizim mahalleye. Su isterim. Su al bana.»

Bizimki «Bu kızcağızın kocası haytının biri olmalı» diye içinden geçirdi. Belki de kavga ettiler. Çocuğunu aldı. Paşabahçeye anasına gidiyor.» Çocuğun bacağındaki kızartıya baktı. Canı sıkılarak «halleri vakitleri de pek iyi değil» dedi içinden. «Ama aferin titiz ana. Pis bardaklarla çocuğuna su içirmiyor.»

Ömründe dışarda bir şey içmemişti. Tek başına bütün bir hayat geçirmiş, lokanta nedir bilmemişti. Üç odalı evinde her işini kendi yapar. Yiyip içeceğini elleriyle hazırlardı. Damarlarındaki o tek mikrop başka hiç bir mikroba müsaade etmezdi.

Vapur Kanlıca önlerinden geçiyordu. Bizimki yalıların önlerinde sere serpe oturan, yüzen, sandalla gezenlere dalmaya, avunmaya çalışıyordu.

Bir aralık çocuk:

«— Susadım, susadım anne!» dedi. İhtiyar aklına takılıveren bir şeyi içinden gevelemeye başladı: «Belki de su alacak parası yok kadıncağızın. Hadi canım su parasız adam mı olur? İkinci mevkiye binseydi su parası olurdu. Üstleri başları temiz. Kadının sırtında siyah yeldirmemsi bir şey var. Allı pullu entarisinin etekleri görünüyor. Müslin çorapları, bugün alınmış gibi yepyeni

ayakkabıları pek âlâ işte.. Parasızlıktan değil. Belki de çocuk hasta olmasın diye, terli terli su içirmiyor. Âlemin ağzını değdirdiği pis bardakla vermez vermez. İyi de eder. Yavrucak çok susamış olmalı. Koca bunaktan bir de tekme yedi üstelik. Burasında ayaklarını kanapenin altına doğru iyice çekti. «Belki de kadıncağız yol parasını komşudan ödünç aldı. Su parasız adam olur olur. Neden olmasın?»

Çocuk artık ses çıkarmadan annesinin kucağında yatıyordu. Bu halleri ana oğulun, bizimkinin ciğerine işledi. İçindeki suçlu suçlu sızıntı gittikçe kabarıyordu:

«— Haniya, çay kahve?»

«— Oğlum bir şişe su getirsene.»

Artık olan olmuştu «önce ben içerim diyordu. Yahut önce çocuğa veririm. Anladım, hanım kızım sen titizsin. Ama aldırma böyle şeylere. Bak yaşım kaç? İnsan hayatta öyle ince eleyip sık dokumamalı. Değmez evlâdım, tifo yahut bilmem ne korkusundan bir bardak suya hasret kalmak, değmez - derim. Sanki para meselesinden haberim yokmuş gibi. Eğer ben içmezsem o zaman anlar anacık sırrını bildiğimi. Bu tekmeden de fena olur. Deli kafam beni artık ölünceye kadar vır vır yer.»

Garson şişe ile bardağı eline tutuşturduğu zaman, bizimki heyecanlandı. Suyu doldurdu, bardağı çalkaladı. Çocuk doğruldu. İhtiyar titreyen elleriyle şişeyi bardağa iğdi. O aralık annenin üzüntülü bakışlarını görür gibi oldu. Bardak dudağına değerken duyduğu ürpertinin bir çift anne gözünden mi yoksa, içini yakan o tarifsiz acı histen mi geldiğini sonradan düşündü. Fakat bardak, pislik, mikrop, o uzun yıllarını kemiren korkunun vız geldiğini iyice biliyordu. Bardağı tekrar çalkalayıp doldurarak uzattı:

«— Al evlâdım.» dedi. Çocuk gırtlağından gırk, gırk diye sesler çıkararak suyunu içerken, ihtiyar adam düşündüklerinden hiç birini söyleyemedi. Dudakları titriyordu.

«— Teşekkür ederiz bey amca.»

«— Estağfurullah kızım. Çocuğa istediğini vermeli. Titizlik iyi şey değil..»

Paşabahçede onlar çıkarlarken, bizimki, iskelenin üzerinde yürüyüşlerini seyretti. Çocuğun baldırındaki kırmızılığı tekrar düşündü. Ama eskisi gibi içi bir tuhaf olmadı. Buna pek sevindi. Vapur Paşabahçeden ayrılırken bizim ihtiyar, garsonun olağan saydığı bir şey söyledi:

«— Oğlum bir az şekerli kahve getir!»

ORHAN ASENA

K A Ç I Ş

O günden beri bana bir hal oldu dostlar... acayip bir hal. Bir yerlerde duramaz oldum, böyle aylak, avare şurda burda sürtüp duruyorum. Elim bir iş tutmuyor, zaten tutacak bir işim de yok ya şimdi. Fakat hiç olmazsa bir kaç baba dostunun elini öperek, bir kaç eşik aşındırarak eski işim ayarında değilse bile bir geçim çaresi bulabilirim. Oysa ki canım böyle de yapmak istemiyor, burnum havalarda;

— Canları cehenneme diyorum kendi kendime, bunun ötesi açlıktan ölmek değil mi? Öyle olsun.

Açlığım bana tuhaf bir zevk veriyor, midemin buruntusunun aynini sanki siz de vicdanlarınızda hissedecekmişsiniz gibi geliyor bana. Ve bu kemiriliş dayanılmaz bir hal aldığı zaman:

— Oh olsun diyorum, oh olsun kerratalara...

Herkese, bütün insanlara küskünüm, kendime küskünüm, yalnız o müstesna.

Ve belki de ona küskün olamadığım için bütün diğerlerine, sizlere, ve kendime küskünüm.

Halbuki bundan bir kaç gün önce ben de sizler gibiydim. Yani alelâde bir insan. Kini, nefreti, sevgisi, merhameti, tecessüsü, hodbinliği, her hali size benziyen bir insan.

İyi bir işim vardı, ve bu işime bağlı bir sürü hayallerim...

Yaşım otuzu aşmak üzere ve bu yaşta bir insanın hayat tecrübeleriyle kendimi emin bir yol üzerinde sanıyordum, sizin gibi.

Bu yolda yalpalamadan yürüyordum, bir dönemeçte bir de bakacaksınız bir evim, iyi ve anlayışlı bir karım, altın başlı çocuklarım olacaktı.

O sabah da başıma geleceklerden habersiz işime koş-

muştum, mesai saatinin başlamasına beş dakika vardı, yani gecikmiş sayılmazdım. Fakat müdür daha da önce gelmişti. Henüz masamın başına geçmiş oturmuştum ki o her zamanki nezleli sesiyle beni çağırdı. Koştum, masasının üstü karmakarışıktı, suratı ise masasından da karışık. Gözlükleri alnına tırmanmıştı, gözleri çapaklı, bakışları meymenetsizdi. Beni fark eder etmez:

— Bu ne rezalet diye bağırdı. Bu ne rezalet? Siz mi bana tâbi olacaksınız, ben mi size?

— Estağfurullah, diye kekeledim

Daha da kızdı:

— Hangi estağfurullah? Yoksa siz sarhoş musunuz?

— Sarhoş mu?

— Bir de itiraz ediyor utanmadan!.

Yüzümü bir alev yaladı, ensemdeki tüyler diken diken oldu.

— Beyefendi dedim, beyefendi müsaade buyurun.

— Sus... diye gürledi.

Sustum. Önümdeki muhasebe defterini karıştırdı:

— Siz, dedi; kuzum ne zaman şu vavları doğru dürüst yazacaksınız?

Hiç sinirlenmemeye karar vermiştim, onun için cevap vermedim.

— Cevap ver, diye bağırdı; karşında anıran çavuşun eşeği değil.

— «Allah belânı versin der gibi» Estağfurullahı yapıştırdım.

— Ben sana vavlardan bahsediyorum, diye elini şiddetle masaya vurdu. Nerdeyse göz çıkaracak.

Zavallı vavlarım o kadar masum, o kadar zararsız duruyorlardı ki yerli yerlerinde.

Müdür hâlâ hiddetli ayağa kalktı, enine boyuna bir kaç adım attı. Belli ki beni mutlaka bir noktaya çekmek istiyor.

Karşımda durarak:

— Sen, dedi; oğlum, anlaşıldı adam olamıyacaksın.

Bu vardığı hükmün isabetinden emin:

— Hadi dedi, def ol gözüm görmesin seni.

Çıktım, ama nasıl bir çıkış. Masam dönüyor, masamın üstündeki kâğıtlar fırıl fırıl boşlukta dönüyor, tavan dönüyor, döşeme dönüyor, arkadaşların bile başları gövdelerinden ayrılmış, birbirlerine zıt mahrekler etrafında dönüyor da dönüyor. Gözlerimi yumdum, tekrar açtım, aynı fırıl fırıl dönüş. Başımı masaya dayamaya mecbur oldum. Ne kadar bilmiyorum. Birden bir elin omuzuma dokunduğunu hissettim. Baktım, o. Nuran.

— Rahatsız mısınız?

İşte bu ses kâfi geldi. Müdürün beni çekmek istediği noktadaydım artık. Hemen fırladım, kapıyı da herkes duysun diye açık bıraktım.

— Beyefendi, diye bağırdım; beyefendi. Hepsini reddediyorum. Ben ne yaptığını bilen bir adamım. Hayatımda sarhoş olmadım. Unutmazlık da yapmadım. Bütün isnatlarınızı red ve inkâr ediyorum. Sizin gibi anlayışsız bir âmirle çalışmkatansa açlıktan ölmeyi tercih ederim. Alın kasanın anahtarlarını..

Elimdeki anahtar destesini ürkek ve çatık suratına doğru fırlattım. Kapıdan çıkarken müdürün o rutubetli sesiyle:

— Nuran hanımı çağırın, kasayı devralsın, dediğini işittim.

★

İçim içime sığmaz bir halde eve geldim:

— Demek bunun içinmiş; diye söyleniyordum kendi kendime. Bana yapılan bunca hakaret Nuran hanımın önünden bir engel kalksın diyeymiş. Omuzlarımda elinin temasını yeniden duyar gibi oluyorum, ve o yılan ıslığı gibi fısıltı kulaklarımı tırmalıyor.

— Rahatsız mısınız?

— Ah kahpe ah, diye gıcırdtıyorum dişlerimi... Vuracağı darbeden nasıl da emin. Müdürün tesirsiz kalan tahriklerini ancak böyle bir kadınca manevra tamamla-

yabilirdi.

Oysa ki ona karşı nazik ve anlayışlı davranan bir ben vardım. Müdürle aralarındaki gayri meşru münasebete en küçük bir imâda bile bulunmamıştım şimdiye kadar.

Müdür onu sık sık odasına çağırırdı, bunu hepimiz görür ve anlardık. Gözler kapıya dikilirdi, nefesler kesilirdi, kulaklar gergin, içerden küçük bir fısıltı veya ses kapmak için alesta, derken o alı alına, moru moruna çıkardı. O zaman koca salonda garip bir yaylım ateş barlardı.

— Öhö öhö öhö...

— Öhö öhö...

O kıpkırmızı kesilir ve iskemlesine çökerdi.

Orada âdeta bir diken üstünde oturur gibi iğreti ve rahatsız duruşuna dikkat eder tuhaf bir merhamet duyardım. Bu merhametle birlikte ötekine, onu bizim içimizde bu kadar küçük düşüren herife karşı da hıncım artardı. Kendi kendime:

— Ya işte böyle oğlum, diye düşündüm. Bakalım sana kimler acıyacak şimdi. Herkes lâyığını bulur. Onun lâyığı o öhö öhöler.. Seninki de bu.

Dışarda gün yeni kararıyordu, şehir tek tük ışıklarını yakmıştı. Zaman nasıl da ağır yürüyor, hele insanın ona ihtiyacı olmadığı zamanlar...

— Ne yapmalı diye düşündüm. Allahım ne yapmalı? şimdi?

Yapılacak şeylerin en iyisi kafayı çekmekti, müdürün rutubetli sesi kulaklarımda.

— Sarhoş musun?

Hayır değilim. Fakat olacağım. Hem de öylesine olacağım ki, dünyayı da, içindeki füsku fücuru da, unutacağım. Artık vızgelir bana. Dünyanın bütün müdürlerine yan bakabilirim. Dünyanın bütün Nuranlarına karşı hıncımı haykırabilirim.

Şiddetle kapıyı açtım ve:

Ve olduğum yerde dona kaldım. Tam karşımda süklüm püklüm duvara dayanmış şaşkın ve müteredditNu-

ran duruyordu. Biçimsiz bir vaziyette yakalananların şaşkın telâşa ile:

— Düşündüm ki diye kekeledi, düşündüm ki benim hakkımda aldanmış olabilirsiniz belki.

Sert bir sesle:

— Ne istiyorsunuz diye homurdandım.

Ürkek bir bakışla sağına soluna baktı:

— İçeri girebilir miyim?

Kenara doğru çekilerek yol verdim, girdi, ben de girdim, kapıyı kapadım. O yüzü sapsarı yorgun bakışları ile bekâr odamı, ve bu bekâr odasının yalınlığını seyretti önce. Sonra gözlerini bana dikti.

— Çok müteessirim, diye başladı.

— Lüzum yok, diye sözünü kestim. Yerime o kadar göz diktiğinizi bilseydim kendiliğimden size ikram ederdim, hem de mukabilinde müdür beye verdiklerinizin hiç birini istemeksizin.

— Siz de mi?

Sesinde ne bir isyan tonu vardı, ne de güceniklik. Sadece bir ürperiş, bir tazallum.

— Ben de böyle düşüneceğinizi tahmin ettim de geldim, diye aynı acı kabullenişle devam etti. Size şunu söylemek için.

Durdu ve tereddütle:

— Ben kimseden bir şey istemedim, diye ilâve etti. Biliyor musunuz ben dul bir kadınım. İki çocuğumun nafakası için çalışmaya mecburum, onlar için başka türlü fedakârlıklarda bulunduğum da doğrudur, siz bunu anlayamazsınız. Bugün ondan esirgediğimi yarın bir başkası benden talep edecek, ve bir gün biri mutlaka elde edecek, mücadeleden yoruldum. Kendinizle kıyaslayın, siz benden çok daha iyi çalışıyorsunuz. Ama bakın yetmiyor.

— Netice, diye sabırsızlandım. Neticeye gelin.

— Çok müteessirim diye tekrarladı. Siz ki bana o kadar insanca davranmıştınız. Size yapılmamalıydı bu.

Gözleri nemlenmişti.

— Bana inanmıyorsunuz, farkındayım; diye tekrarladı. Sizin gözünüzde ne olduğum malûm. Bunun bir başka ismi yok. Ah yirmi dört saat, sadece yirmi dört saat, benim yerimde olsanız, benim yaşadığım sert ve haşin hayatı yaşasanız, evinizde çocuklarınızın sizi değil de, elinizdekileri kapışmak için beklediklerini bilseniz, mukabilinde veremiyeceğiniz şey olmazdı.

Yine başım dönmeye başlamıştı, yine etrafımdaki eşyalar o garip rakslara başlamışlardı. Hele böyle bir kadının bana acıması... Offf... Bu sabahtan beri dolmayan çilemin en çekilmez tarafıydı. Omuzlarını sımsıkı yakaladım.

— Bana bakın dedim, bana. Ben sandığınız kadar acınacak bir halde değilim, Allaha şükür gencim, kuvvetliyim, elimden her iş gelir. Sizin gibi satmayı değil, almayı düşünüyorum.

Hıçkırdı, aczi beni büsbütün kudurtuyordu.

— Buraya niçin geldiğinizi tahmin edebiliyorum, diye devam ettim, sanıyorsunuz ki benim için bir şeyler yapmaya mecbursunuz. Kendinizi mazur gösterecek, haklı çıkaracak bir şeyler...

— Hayır, diye hıçkırdı, affettirecek bir şeyler...

— Aynı şey, diye direndim. Onun sizin için benden aldığına muadil bir şeyler vermek istiyorsunuz bana. Öyle değil mi? Ha, söyleyiniz.

— Evet, diye inledi. Düşündüm ki onun üzerindeki nüfuzumu kullansam, size işinizi tekrar verdirsem, dönmeyi kabul eder misiniz?

— Ne?... diye bağırdım.

Ve bu darbe beni yıktı, mağlûp olmuştum. O anda onun ayakları dibine yıkılıvermek, ve:

— Beni affet, affet beni.

Diye yalvarmak en insancma hareket olacaktı. Fakat nasibi sadece dövülmek olan insanların kırk yılda bir isyanını duymuştum ruhumda. Öyle ki daima ezilen gururumun hıncını alacaktım şimdi, onun için ben de vurdum, onun en can alıcı yerine indirdim yumruğumu.

Hor bir sesle:

— Siz dedim, bana ancak bir şey verebilirsiniz.

Biraz durdum, ve ta gözlerinin içine bakarak küstahça ilâve ettim:

— Sizden ancak bir şey almaya gururum itiraz etmez.

Fakat o yıkılmadı, kendinden emin, ne alacağını ve ne vereceğini bilen bir edâ ile, hattâ biraz da garip bir cezbeyle:

— Sahiden dedi, bu kadar istiyor musunuz, size yetecek mi?

Ve kendini kollarımın arasına bıraktı.

★

İşte o günden beri bana bir hal oldu dostlar... Acayip bir hal. Böyle aylak ve avare bucak bucka kaçıp duruyorum. Bana mağlûbiyetimi hatırlatacak her şeyden kaçıyorum, sizlerden kaçıyorum, kendimden kaçıyorum. Bir sadaka verilir gibi umursamadan bana verilen, ve sırf iyilik olsun diye verilen o en aziz, en kıymetli şeyin hâtırasından kaçıyorum.

ERDOĞAN TOKMAKÇIOĞLU

KADIN ADAM SİGARA TABLASI

Kadın, gazetenin «Ev-Kadın-Moda» sayfasını okuyordu. Başını kaldırarak:

— Bak, dedi, ne yazıyor.

— Neymiş? dedi adam.

— Diyor ki: «Erkeklerin sigara tablası dururken sigaranın külünü yere silkmeleri, kadınların sinirlendikleri şeylerin başında gelir.»

Kadın durdu. Ne diyecek diye adam baktı.

— Eee? dedi adam. Ne olmuş? Yani, niye okudun bunu bana?

— Hiç.. Yani anla ki sigara tablası dururken, sigaranın külü halıya silkilmez!

— İyi ya, getir o halde tablayı.

— A.. a. Şuna bak ayol; yan gelmiş koltuğa. Kalk, kendin al!

Adam «Seninle uğraşacak değilim a.» dedi. Kalktı radyonun üstündeki sigara tablasını aldı. Yanındaki sehpaya koydu.

— Oldu mu şimdi?

Kadın, gazeteyi dizlerinin üzerine bıraktı. Yün örgüsünü almak için eğilerek adama baktı.

— Ha şöyle, dedi, imana gel!

Bir zaman konuşmadılar. Adam elinde ufak bir çakı, tırnaklarını kesiyordu. Kadının elinde yün örgüsünün şişleri, ilmikleri sayıyor. Radyoda gürültülü bir Güney Amerika müziği. Sigara, tablanın üzerinde. Kül, sigaranın ucunda. Hafifçe eğilmiş, (l) harfi gibi durup - duruyor. Tavana doğru inceden ince bir duman.

Kadın sordu:

— Biliyor musun, Fransa'da bir kahvede ne yazıyormuş?

— Nerde?

— Fransa'da bir kahvede.

— Kahvenin neresinde?

— Öf, anlayışın amma kıt! Duvarında, kahvenin duvarında! Diyormuş ki..

Adam, kadının sözünü kesti:

— «Palto ve şapkalarınızı vestiyere koyunuz. Aksi takdirde kayıplardan müessesemiz mes'ul değildir.» Böyle mi yazıyormuş?

Kadın şiirleri bıraktı elinden. Azıcık sinirlenmiş gibiydi.

— Müsaade buyur da sözümü bitireyim. Kahvenin duvarlarında şöyle birşey yazılıymış: «Sigaralarını kahve fincanlarının içinde söndürmek isteyen sayın müşterilerimizin, kahvelerini sigara tablalarında getirtmelerini rica ederiz.»

Adamın başı önüne eğik. Dudaklarında cigarası. Mırıldandı:

— Bana ne bundan?

— Bundan sonra senin kahvelerini de sigara tablası içinde getireceğim.

— Niye?

— Patla e mi! Niyeymiş!. Sen de kahve fincanında söndürürsün sigaranı da ondan.

Kadının boynu yana bükülmüş. Adamın da. Adam, kadının ta gözlerinin içine baktı. Kadın bir tuhaf oldu. Güldü.

— Yahu, dedi adam, bırak şu soğuk Amerikan şakalarını.

Kadın, yün örgüsünü önüne aldı. Adam, sigarasını tablaya bıraktı. Kristal bir sigara tablasıydı bu. Üzerinde at nalı gibi ufak ufak şekiller vardı. Uzun kadife perdeler örtülüydüler. Örtülü olmasına örtülüydüler ama, ortadaki pencereden gene de akşam güneşi sızıyordu içeri. İşte adam buna kızıyordu. Güneş ışıklarında milyonlarca tozcuklar. Sigara dumanları, güneş ışıklarının oldukları yerde daha belirli gözüküyordu. Duvarda guguklu bir saat altı'yı vurdu. Adam tabladan aldı sigarasını. Bir nefes

çekip söndürdü. Kadın yün işini yere bırakarak gene gazetenin «Ev-Kadın-Moda» sayfasını okumağa başladı. Adam, elindeki çakıyla tarağının dişleri arasına kaçmış kirleri çıkartıyordu. Kadın kounştu:

— Sen, dedi, evlenme yıldönümünde karına hediye almayı unutur musun?

Adam sustu.

— Konuşsana.

— Bilmem.

Kadın başını iki yana salladı:

— Peki, dedi, eve sık sık geç vakitlerde geldiğin olur mu?

— Bilmiyor musun?

Kadın, kendi kendine «Biliyorum; dedi, eve saat birlerde, ikilerde geldiğini, bazan hiç gelmediğini, biliyorum.» Devam etti:

— Karını başkalarının yanında güç duruma düşürür müsün?

Adam, kadına baktı. Elindeki çakıyla tarağı sigara tablasının yanına bıraktı. Kalktı yerinden:

— Deli misin ne? İllallah yahu. Ne sorup duruyorsun? Dört yıllık karım değil misin?

Kadın kızardı:

— Şey, dedi, burada birşey yazıyor: «Kocanız sizi ihmal ediyor mu?» diye. On tane soru. Ordan okudum da..

— Anladık, ne lüzum var buna?

Kadın gazeteyi yere attı. Eğildi, yün örgüsünü aldı. Adam, bir-iki dolaştı. Perdeleri adamakıllı örttü. Bir sigara yakıp oturdu yerine.

Duvardaki guguklu saat tik-tak işliyordu. Adam, oturduğu koltukta ileri geri sallanmağa başladı. Tam bu sırada sokak kapısının zili çaldı. Kadın:

— Açayım mı? dedi.

— Hayır, dedi adam, açma.

Zil gene çaldı.

— Radyonun sesini duydular. Ayıp olur, dedi kadın.

Adam:

— Olsun, dedi.

— Kim acaba? dedi kadın.

— Kimse kim!

— Yani açmıyayım öyle mi?

—Açma!

Zil bir daha çaldı. Uzaktan konuşmalar işittiler. Sonra zil çalmadı. Kadın:

— Gittiler, dedi.

Adam sigara içiyordu. Dumanları seyrediyordu. Kadın elinde yün örgüsü, arada bir adama bakıyor. Adam sigarasını söndürdü. Kalktı. Ceketinin cebinden sigara paketini aldı. Kadına uzattı:

— İçsene bir tane. Ama; külünü halıya dökme. Bak tablayı yanına koyuyorum.

Kadın sigarayı aldı. Parmakları titriyor gibiydiler. Adam bir kibrit yaktı. Kadın öksürdü.

— Bizimkilere, dedi adam, dört tane sigara tablası alırız. Düğün hediyesi.

Kadının gözleri parladı. Adam bir-iki dolaştı. Yatak odasının kapısını açtı. Kadın, yüzünü çevirip adama bakıyordu.

— Gelsene, dedi adam.

Kadın, sigarasını tablada söndürdü. Yün örgüsünü masanın üzerine bıraktı. Radyoyu kapayıp yürüdü.

H. TURGUT ACAR

BEYAZ SİNCAP

Yusuf, güneşin yorgun ve fersiz akşam ışıklarıyla uzamış çarpık bacaklı gölgesini önünde sürüyerek gidiyordu. Arada bir avuçları arasında kıpırdayan sincabın sırtını okşayarak yolun öte tarafında yürüyen arkadaşına:

— Oğlum, diyordu, bak bak, yüzlük avucunun içinde.

Yolun kenarındaki buğday başaklarına tokat atarak dalgın dalgın yürüyen arkadaşı kendi havasından ayrılarak:

— Belli olmaz, diye cevap verdi.

Yusuf hiddetle:

— Ne demek belli olmaz? dedi.

— Tabii, ya Reşat bey almazsa..

— Nasıl almaz? Ölür be Reşat bey beyaz sincap için, bahçesinde bir bu noksan.. Görünce elimizden kapacak.. göreceksin..

— Haydi hayırlısı..

— Yalnız sen iyi manevra yap, ucuza kaptırmayalım.

— Orasını bana bırak..

Reşat bey, eski belediye reisimizdi. Meb'us olmak hülyasiyle istifa etti. Neticede kazanamadı. Buna, herkesten çok kendisi şaştı. Çünkü kendinden o kadar emindi ki, daha namzetliğini koyduğu gün merkeze gitme hazırlıklarına başlamıştı bile. Seçimler yapıldı. Listeler asıldı. Bir de baktk Reşat beyin karnı göğe gelmiş. İşte Reşat beyin karnı göğe gelince çok kahırlanmış olacak ki, bizlere küstü. Kasabadan yedi kilometre uzakta kasabanın güneyini çeviren Yayla çiftliğine çekildi. Orada birkaç uşak, bir arabacı ve üç bahçıvanla beraber yaşayıp gidiyordu. Reşat bey bu yalnızlık içinde kendisini oyalıyacak iki şey bulmuştu. Bunlardan biri köşkün önünde yaptırdığı gayet mükemmel bir çiçek bahçesi, diğeri ise yirmi kadar türlü hayvanı olan ufak bir hayvanat bahçesiydi. Her sabah gün

doğmadan uyanır, çiçek bahçesinde dolaşır, bahçıvanlara emirler verir. Hattâ kendisi bile çalışırdı. Hayvanları birer birer yuvalarında seyreder, su ve yiyeceklerini tamamlar, bundan duyduğu zevkle kendinden geçerdi. Köşkün arka tarafında çiftlikte çalışan amelelerin yatakhanesi ve ahır vardı. Yusufla arkadaşı çiftliğe geldikleri zaman güneş en yüksek tepelerden bile elini ayağını çekeli bir hayli olmuştu. Ağaçlar arasından köşkün ışıkları görünüyordu. Işıklardan, köşke giden yolu tâyin ettiler. Konuşmadan dikkateli adımlarla yürüyorlardı. Bahçe kapısına yaklaştıkları zaman birisi ağaçların karanlığından:

— Kimdir o? diye seslendi.

Yusuf, samimi bir eda ile:

— Biziz Osman dayı.. biziz, dedi.

Ses:

— Tanıyamadım, yaklaşın.

Yusuf konuşarak yürüdü:

— Yusufu tanımadın mı dayı? Geçen gün tilki getirmiştim. Hani tavuskuşu da getirdiydim beğenmediniz.

Ses, artık yanlarındaydı:

— Ne bileyim evlât ihtiyarlık, üstelik de gece..

— Doğru, doğru.. e, nasılsın bakalım?

— Çok şükür. Elimdeki şeyin ne olduğuna dikkat ederek sordu: O nedir?

— Bu mu? dedi Yusuf, bu servet dayı, servet..

İhtiyar, daha yaklaştı:

— Neymiş o servet olan?

— Beyaz sincap.

— Beyaz sincap mı?

— Evet, bulunmaz şey, bey görse delirir.

Osman dayı kibrit yaktı. Hayvanın beyazlığını seyretti. Işıkta sincabın gözleri yandı söndü. Yusuf o kibritten sigara yaktı. Osman dayı da sigarasını yakarken:

— Yusuf, dedi, ilk defa gördüm beyaz sincap.

İşte bu anda Osman dayı eline almak isterken mi, yoksa Yusuf sigarasını yakarken mi gevşek bıraktı da kaçırdı bilinmiyor. Yalnız beyaz sincap yere atladı ve kaçtı. Ev-

velâ biraz ötede bir an durdu, etrafına bakındı. Sonra Yusuf yakalamak için deli gibi hücum edince hayvan ağaca tırmandı. Arkadaşı:

— Ağaca çıktı, dedi.

Yusuf, âdeta yalvarır gibi, arkadaşına seslendi:

— İsa, ne olursun çıkıver şu ağaca.

İsa, konuşmadan ağaca tırmanmaya başladı. Yusuf ve Osman dayı, sık yapraklar arasında sincabın hareketini takip ediyorlardı.

— Şu tarafta, dedi Yusuf. Dalların arasında..

İsa sincaba yaklaştıkça o, daha ince dallara kaçıyordu. Nihayet yakın ağaçlardan birinin dalına atladı. Yusufla Osman dayı o ağacın altına koştular. Sincap, dallar arasında duruyordu. Yusuf, tekrar aynı yalvaran sesle:

— İsa be, bu ağaca geçti namussuz, dedi.

İsa, birşeyler mırıldanarak ağaçtan inmeğe hazırlanıyordu. Yusuf, kendisine çok yakın olan ve iyice görebildiği sincaba nişan aldı. Şapkasını fırlattı. Hayvan, beyaz bir yumak gibi çiçek tarlalarının içine yuvarlandı. Yusufla Osman dayı çiçek tarlalarını çiğniyerek yakalamak için hücum ettiler. Çiçekleri kökünden sökercesine karıştırdılar. Fakat nafile. Sincap, beyaz bir hayal gibi başka bir çiçek tarlasının içine uçmuştu. Üçü, üç yandan aradılar. İsa:

— Şurada, diye fısıldadı.

Gayet sessiz, tarlanın etrafını çevirdiler. Çevreyi küçülte küçülte çiçekleri çiğniyerek yürüdüler. Sincabın olduğunu zannettikleri yere üçü birden saldırdı. Fakat yine boş. ellerinde birer tutam çiçek vardı. Hayvan bu saldırıştan iyice ürkmüş olarak tarlalar arasından köşke doğru akıyordu. Bunu, Osman dayı farketti. Hayvanı kestirmeden çevirmek için koştu. Ötekiler onu takip ettiler. Yusuf bu kovalama hareketlerini yaparken bir yandan da ah vahla, karışık sesler çıkarıyordu. Bu çevirme hareketi kısa yoldan yapıldığı için tarlalar arasından yürümek icabetmezdi. Bunun için üçü üç yandan çiçek tarlalarını çiğneyerek koştular. Hayvanı, köşkün bir köşesinde sıkıştırdılar. Bu-

rası biraz ışıklı olduğu için Osman dayı daha iyi görebiliyor ve ötekilerin yapacakları hareketler için emirler veriyordu. Bu gürültüyü işiten köşkteki uşaklardan biri dışarı çıktı. Sesin geldiği tarafa boynunu uzatarak dinledi. Ve köşkün yan tarafındaki dar ve az ışıklı bir kapıdan — Nuri, İhsan — diye bağırarak öteki uşakları çağırdı. Kendisi de sesin geldiği tarafa doğru koştu. Işıksız kapıdan iki kişi fırladı. Evvelâ telâşla etraflarına bakındılar. Sonra biraz ilerde koşan uşağı tanıyarak onu takip ettiler. Osman dayı, hâlâ bağırıp, emirler veriyordu:

— İşte, işte.. bakın, ağaca tırmanacak, bırakmayın..

Osman dayının bu büyük telâşı yeni gelenlere de geçmiş olacak ki, işin iç yüzünü anlamadan o, beyaz yumağı büyük bir hırsla takip etmeğe koyudular. Şimdi artık sincabın kovalayıcısı çoğalınca, bir saniye bir yerde durmadan mütemadiyen ağaca tırmanıyor, ağaçtan iniyor, tarlalara giriyor, koşuyor, atlıyor hasılı kendini yerden yere çarpıyordu. Bu kovalama esnasında yalnız Osman dayıdan değil, her kafadan bir ses çıkıyordu. Gecenin o sessizliğinde bu acaip bağrışmayı işitenler bahçeyi hortlakların sardığını zannederlerdi. Gürültü son haddini bulmuştu ki, köşkün pencerelerinden biri açıldı. Reşat bey kafasını uzatıp bahçenin karanlığında birşeyler aradı. Gözlerini kırpıştırdı durdu. O sırada pencerenin önünden koşarak geçen uşağa bağırdı:

— Ne var? Ne oluyoruz?

Uşak, cevap vermeden uzaklaştı. Reşat bey bu sefer kimseyi görmeden bahçenin boşluğuna doğru öyle bir bağırdı ki, pencere camları tıngırdadı.

— Yahu nedir? Ne oluyoruz? Bana da söyleyin..

Telâştan kimse cevap veremedi. Uşaklar pencerenin ışığında bir görünüp bir kayboluyorlardı. Reşat bey, sinirli sinirli içeri çekildi. Birkaç saniye sonra elinde çifte ile tekrar pencereye geldi. Tekrar, boğazı yırtılırcasına bağırdı. Lâkin bahçedeki gürültü o kadar fazlalaşmıştı ki, bu, sesi hemen boğdu. Reşat bey tüfeği doğrulttu, ateş etti. Bir an ses kesildi, tekrar başladı. Tüfeğin sesine işçi-

ler yatakhaneden boşanmış, don paça köşkün etrafında koşuşup duruyorlardı. Reşat bey ikinciyi havaya atmağa hazırlanıyordu ki, önünden Osman dayının iki büklüm koşarak beyaz bir şeyi takip ettiğini gördü. Reşat bey heyecanla sordu:

— Nedir Osman, nedir o kovaladığın?

Osman dayı ancak:

— Beyaz sincap, dedi ve kayboldu.

Reşat bey tüfeği içeri çekerek:

Beyaz sincap mı? diye haykırdı. Gözleri parladı. Bir zaman sonra köşkün kapısı önüne, elinde büyük bir fenerle çıktı. Etraf, birbirine giriyordu. Reşat bey:

— Mutlaka yakalayın, diyordu, yakalayın bana getirin.. Vaziyeti kavrayamayan işçilerden bir kısmı Yusufla İsayı, yabancı oldukları için, yakalamış omuzlarında beye götürüyorlardı.

Yusuf, adamlarının omuzunda çırpınıyor:

— Bizi değil, kardeşlerim, havyanı kaçırdık, O'nu yakalayın, diye haykırıyordu.

Ameleler biribirine bakıp mânalı mânalı güldüler. Biri:

— Tamam, dedi, o biçim..

Bir başkası:

— Yazık, dedi, genç yaşta keçileri kaçırmış.

— Yahu keçi değil sincap kaçırdık, beyaz sincap..

Bir ihtiyar amele:

— Bu da başka türlüsü, dedi, her delinin gözüne bir hayvan görünür. Allah şifasını versin, deliler..

Diğer büyük kalabalık çarpışarak, düşüp kalkarak bir çiçek demetlerinin altlarını arıyorlardı. Reşat bey köşturuyorlardı. Bir ara hayvan bu kalabalık arasında eridi kayboldu. Artık koşturan olmuyordu. Herkes dikkat kesilmiş, sessiz, iki büklüm, yerleri, ağaç diplerini, koparılmış çiçek demetlerinin altılarını arıyorlardı. Reşat bey köşkün önünde, yakalayıp getirmedikleri için fenerin ışığında koca gölgesiyle kavga ediyordu. Bir ara karanlıktan bir ses:

— Yakaladım, diye bağırdı.

O tarafa doğru koştular. Yusufla İsa da amelelerin elinden kurtularak koştular. Yusufun gözlerinde sevinç parıltıları vardı. Oraya toplanan ameleler şaşkın şaşkın hayvanı seyrediyorlardı. Sincap adamın avucu içinde bir kartopu gibi yumulmuş kalmıştı. Ağzını, kesik kesik açıp kapıyordu. Kalbi, vücudunu delip çıkacakmış gibi çarpıyordu. Koşarak köşkün önünde bir çocuk heyecaniyle tepinen Reşat beye gütürdüler. Reşat bey hayvanı avuçları arasına aldı, okşadı. Beyaz tüylerini yüzüne sürdü. Sincap ağzını açtı kapadı ve öldü...

MERAL ÇELEN

GECE NÖBETİ

Yarım saatten beri pencereden bakıyordu. İş azalmıştı. Olanına da nöbetçi arkadaş bakıyordu. Merkezler ve şehirler arası işlemiyordu.

Arkadaşının bu kadar erken gelmiyeceğini biliyordu. Ama pencereden bakmak uykusunu açıyor ve ne de olsa gece yarısı çalışmaktan iyi geliyordu. Hafiften başı ve kulakları uğulduyor, uykusunu yenmeğe çalışıyordu. Geceleri uyuyamıyordu zaten. Sabahları da... mahallenin çocukları bırakmıyordu ki..

«Acaba ne haber var? diye düşünüyordu. Kat'îyen ben sormıyacağım. Kendisi söyliyecek. Beni memnun edecek birşeyse mutlaka söyler. Aksi ise, zaten ben öğrenmek istemem.»

On ikiye çeyrek vardı. Kız hâlâ pencereden bakıyordu. Deniz, limandan sonra genişleyerek alabildiğine lâcivert bir leke halinde uzanıyordu. Limanın iki yanında sıvrilen fenerler, kaptanlara göz kırpıp, davet ediyorlardı. Caddede polis, jandarma ve bekçiden başka kimseler yoktu.

Saat, on ikiye beş vardı. Fakat arkadaşı söz verdi mi mutlaka gelirdi. Yazıcı ağabey ne demişti? «Ben gelecektim ama, Sakız ben gelirim senin eve; dedi.» Ve Sakız'ın da tam vaktinde gelmesi âdeti idi. Kız «Gelmiyeceğini bilsem şimdi giderim» diyordu. Ama on iki düdüğü öttükten sonra ne de olsa gece yarısı oluyor. Hattâ yine de gidebilmem gerek. Madem ki ben bu memleketin çocuğuyum ve kanunda (gece yarısı işden veya gezmeden dönen bir kız veya kadın tek başına evine gidemez) diye bir madde yoktur, o halde gece yarısı eve gitmek sarhoşlar ve ayıklar kadar benim de hakkım. Ben de gidebilmeliyim. Hattâ gündüz nasıl rahat gezebiliyorsam, şimdi de öyle olmalı. Pe-

şime kimse takılmamalı. Gidebilirim de, pekâlâ olacak bir iş. Hele Sakız gelsin.»

«Ama, gece yarısı işden döndüğümü kim bilir? Ayıklara çatsam korkmam ama, sarhoşa nasıl lâf anlatırsın? Allah belâsını versin sarhoşların da, geceyarısı işinin de.....»

İlerde bir karaltı gördü, yavaş yavaş geliyordu. Kız «Hah Sakız» dedi. Birden içi rahatlamıştı. Ama azıcık daha yakınlaşınca yanıldığını anladı ve on ikiyi çalan boru, kızı titretti. Caddelerde kimse yoktu. Sakız'ın da bir-iki dakika gecikmesi mümkündü. Kız Mehmet ağayı düşündü: Çağırmak için. Sonra vazgeçti. Mehmet ağa bekçiydi ve on ikide nöbetten çıkan kızları evlerine götürmek, vazifeleri arasındaydı. Kız, onun söylenmesini işitiyordu âdeta: «Yolun uzun be kızım. Hani yolun uzun oluşunun da ziyanı yok ama, benim elli lirada yatıyo kasada. Bi düşmanım bi şey olsa, gitti işte. Hem ben bekçiyim be.Nöbetçi değil. Hem işçi kısmının evi yakın olmalı. Sen gece çalıçıyorsun da.» Kız ilk önce müdüre söylemeğe karar vermişti. Fakat sonra vazgeçti.

On ikiyi yedi dakika geçiyordu tamam. Kız, sıkıntıyla dudaklarını ısırdı. Gözleri caddenin köşesini, bucağını eleştiriyor, yine de birşey bulamıyordu. Sakız, verdiği veya gönderdiği sözü tutmamıştı. Nöbetçi arkadaşı:

«Mehmet ağaya telefon edelim mi?»

«Hayır, hayır.»

Hayır, ne Mehmet ağa, ne başkası. Hiçbirini istemiyordu. Söz verdiği halde sözünde durmayan arkadaşı canını sıkmıştı. Nedense çok da öfkelenmişti. Ama kız, Yazıcıoğlunun ona yanlış söylediğini bilseydi, darılmazdı herhalde.

On ikiyi on geçe hırsla ceketini giydi. Sefertasını aldı. Defteri imza ederek «Hayırlı geceler» dedi. Nöbetçi «arkadaşınız geldi mi?». «Evet».

Sesi sert ve kat'î idi. Şu anda on, belki de daha fazla sarhoşla uğraşabilecek kuvvetteydi. İnsanların kızdıkları zaman ne kadar kuvvetli olabileceklerini düşünüyor-

du. Caddeler bomboştu. İlerde bir gölge oynadı: Kahveci Karaoğlan. Kız tanıdı onu. Severdi de. İyi ve açık kalbli, bu yüzyılda rastlanamıyan insanlardan biriydi. Ama bu akşam eve yalnız gitmek istiyor ve onu mahsus beklediğini biliyordu. Selâm vermeden geçti. Karaoğlan mutlaka onu görmediğini sanacaktı. Zira şimdiye kadar böyle birşey olmamıştı.

Aşağı doğru bir-iki kişiye rastladı ve hepsini görmemezlikten geldi. O kadar kat'î ve sert yürüyordu ki, tanıdıklarından hiçbiri ona yaklaşmağa ve eve götürmeyi teklif etmeğe cesaret edemediler.

Kız «Ben de bu vatanın evlâdıyım, diye söyleniyordu içinden. İşden gelmesem bile gece saat on ikide, hattâ birde evime gidebilmek hakkımdır. Bu hak yalnız onlara ait değil. Şimdiye kadar hiçbir kız gitmemişse ben gideceğim ve göstereceğim. Ama işden geldiğimi pek az kişi bilecekmiş, ama dedikodu yapacaklarmış vız gelir bana. Ben çalışıyorum da üstelik. Zavallı bir adamı elli lirasından, arkadaşlarımı da rahatlarından etmeğe hakkım var mı?» Böylece kendinden başka kimseye çatmıyarak, hakkı olan ve olmayan şeyleri ayırıyordu.

«Ooo, gece vakti nereye?»

«Cehenneme» demek gelmişti içinden. Nereye gidebilirdi ki. Sonra ürkmüştü de. Onları görmeden geçiyordu çünkü. Kuru bir sesle:

«Eve,» dedi.

«Yalnız mı?»

Ters ters:

«Eve kaç kişi gidilir?» dedi. «Hayırlı geceler.»

Yürümek istedi. Bu zayıf, sarı benizli çocukla bir defa bile konuşmuşluğu yoktu. Adını bile bilmiyordu. Yolun yarısını da almıştı ama... Hay Allah, arkadan Karaoğlan geliyordu ve kızın ona selâm vermeden geçip, şimdi de buna rastlaması canını sıkmıştı. Tekrar «Hayırlı geceler» dedi.

«Ooo olmaz, olmaz, ben götürürüm sizi. Çocuklar on beş dakikaya kadar dönerim. Siz gidin, yavaş yavaş.»

Kız sesini çıkarmadı. Hakikaten oraya kadar kim olsa gelebilirdi. Asıl bundan sonra yazmacıların önünden, köprüden, şoförlerin ortasından, karpuzcuların arasından ve bir de gece-gündüz elektrikle aydınlanan tünelden geçecekti. Ondan sonra eve kadar olan yol karanlıktı ama, kolaydı. Ne de olsa insanın kendi mahallesiydi.

«Filyostan geliyorduk..» Anlatıyordu. Ağzı kokuyordu. Ama, ne koktuğunu kız anlıyamadı. Karışık içmişti herhalde. Hafif sallanmasına karşılık, kendine hâkim olabiliyordu.

Karanlık merdivenlerin alt başında kız:

«Çok teşekkür ederim, dedi. Evimiz uzak değil artık. Hemen basamakların sonunda. Size zahmet oldu. Hayırlı geceler.»

Etrafta kimseler ve çıt yoktu. Kız, çocuğa veda etmek için elini uzatmak niyetinde değildi. Lâkin çocuk durmuş onun yüzüne bakıyor ve elini uzatıyordu. Tabiî birşeydi bu. Kız da elini uzattı. Çocuk eli bulur bulmaz, sahibini hızla kendine doğru çekti. Kız ne olduğunu anlamadan karışık içki kokusunu çok yakından hissetti ve aynı hızla kendini geriye çekti. Gayet sakin:

«Teşekkür, tekrar teşekkür» dedi. «Hayırlı geceler.»

Çocuğun eli açıkta uzanık kalmış, şaşkın şaşkın kızın arkasından bakıyordu.

Saat bir olmuştu mutlaka. Gecenin korkunç sessizliği insana ürperti veriyordu. Merdivenleri yavaş yavaş çıktı. Anahtar, kapının dışındaydı. Evde herkes uykudaydı. Annesi arkaüstü yatmış, ağzı açık hafifçe horluyordu. Kardeşleri de öyle. Gürültü etmemeğe gayret ederek mutfağa geçti. Dolabı yokladı; bomboştu. Annesi ona soğanlı yumurta göndermişti. Musluğun başına baktı, başka bulaşık yoktu. Ona gönderdikleri yumurtadan arta kalanı ile karınlarını doyurmuşlardı.

Kızın içi sızladı. Artık o sert, kat'î tavırlı kız değildi. Buna lüzum yoktu artık. Aldığı parayı, borçlarını, uzaktaki babasını, çektikleri sıkıntıyı düşündü. Dolabın kapağı elinde, bir açıyor, bir kapıyor, yine de yaptığının

farkında değildi.

Odasına girdi. Öğleyin terkettiği gibiydi. Odasının perişan hali canını sıktı. «Ben pasaklı bir kızım» diye düşündü. «Hiçbir şeyin de kıymetini bilmiyorum.» Bir vakit üzeri açık ve gelişigüzel atılmış elbiselerini seyretti. Bir anda hepsini pencereden dışarı fırlatmak istedi. Ne diye yapmıştı bunları sanki? Sonu böyle olsun diye mi? Niçin hâlâ Zonguldak'tan gidemiyordu?

Yine dudaklarını ısırıyordu. Canı sıkıldığı zaman ya tırnaklarını yer, ya da dudaklarını ısırırdı. Başındaki uğultu artmıştı. «Artık bunların kıymetini bilmeme lüzum yok, diye söylendi. Bunları yok etmeliyim mutlaka, âsabım bozuluyor.»

Kendi sesi ile irkildi. Gece epey ilerlemiş, kendi de orada durmuş, öyle saçma sapan şeyler düşünüyordu. Uyuması lâzımdı. Saat altıya kadar ne uyuyabilirse. Ondan sonra mahalle ile kalkardı ayağa.

Basmasını çıkarıp, gelişigüzel diğerlerinin yanına fırlattı. Ayaklarını yıkamak, ona lüks bir iş gibi geldi. Kapısını kapattı. Yorganı açtı. Tam ayağını atacakken birşey kımıldadı. Bu, simsiyah ve büyük bir örümcekti. Ve kız, dünyada örümcekten başka birşeyden korkmazdı. Anide kanı uyuşmuştu sanki. Büyülenmiş gibi ona bakıyordu. Örümcek bir daha kımıldadı ve emniyette olduğunu hissedince divanın ayağına doğru kaymaya başladı. Annesini uyandırmak beyhude idi. Bu korku ondan geçmişti zaten. Fazla durmağa, düşünmeğe de vakit yoktu. Eline geçirdiği bir pabucun tersi, örümceği çarşafa yapıştırdı. Sonra kürekle ölüsünü pencereden dışarıya fırlattı.

Huylanmıştı. Yorganın altını üstünü iyice aradı. Sanki bit arıyordu! Çarşafı oradan dışarı attı. Pencereleri ve elektriği örttükten sonra, yorganı bir kenara atıp, sırtüstü uzandı.

Saat bir buçuk olmuştu. Kızın kafası karmakarışıktı. Ne düşündüğünü bilmiyordu.

Birden önünde ampul yandı. Acele fişini soktu.

«Şehirler arası.»

«Şehirler arası mı?» Bu, bir kadın sesiydi.

«Evet efendim.»

«Şehirler arası bozuk mudur? İki saattir çalıyor, cevap veren yok.»

«Arızalı değil efendim. Ampul henüz yandı.»

«Yalan söyliyeceğim sanki. Sizde hiç saygı, utanma denen şey yok mu?

Ses, perde perde yükseliyordu. Kız, kleyi kapattı. «Söylensin bakalım» dedi. Biraz sonra:

«Siz ne istiyorsunuz efendim?» dedi.

Kadın feryadı bastı. Söylemişti ya, İstanbul'la konuşmak istiyordu. İhtimal bu memurların kulakları da sağır olurdu. Yarın ilk işi, şikâyet olacaktı. Aldıkları parayı hak etmeyen, tembel insanlardı bunlar. Kızın sabrı taşmadan:

«Lütfen tekrarlar mısınız efendim,» dedi.

Ve hanım tekrarladı.

Kız fişini çekerek yanındakilere:

«Hepiniz, aldığınız parayı hak etmeyen tembel insanlarsınız,» diye söylendi. Ama yanında kimseler yoktu. Koskoca santralda yalnız kalmıştı. Anide, üç ampul daha yandı şehirler arasında. Sanki sözleşmişler gibi, teker teker merkezler de yanıyordu. Hay aksi şeytan. Yangın vardı sanki. Her taraf yanıyordu. İlk defa şehirler arasına bakmağa karar verdi. Fişini sokarak:

«Şehirler arası» dedi.

«Senin de, şehirler arasının da.»

Kız fişini çekti. Zira sabrı taşmıştı. (O da insandı çünkü, onun da sinirleri, kafası, kalbi vardı. Ve tuhaf ama aboneler gibi bir insandı.) Yanan merkezlerden birine girdi:

«Elov, elov.. söyle bakalım, derdin ne?»

Halbuki «Allo» demek yasaktı.

Bir vakit ses gelmedi. Sonra bir ses:

«Karabaş» diye bağırdı. Kulağına bazı gürültüler de geldi.

«Söyle be Allahın belâsı, abonelerle uğraştığım yetmiyormuş gibi. Bir de seninle...»

Aynı ses:

«Ulan Karabaş, kalk ulan, bak ben geldim» diye bağırdı.

«Senin de, Karabaşın da, yerin dibine batsın. Bana bak beni köpekle konuşturmağa niyet etmedin ya?»

Derken, canı yanan ufak bir köpeğin sesini duydu.

«Hey salak herif, dokunma köpeğe, ne istiyorsun hayvandan be. Ah, bir ısırmalı şöyle baldırlarından senin!»

Şehirler arası dört tane olmuştu. Bir ampul daha yansa, ondan sonra arayanlar meşgul bulacaktı. Ama kızın aklı fikri, cam yanan köpekteydi şimdi. Fişini bir türlü çekemiyordu.

«Oy canını yediğümün Karabaşı. Memlekete götüreceğim seni da, kalk ulan.»

Kız:

«Benden ne istiyorsun söyle,» diye bağırdı. Abonelere bağıramazsa bu adama bağırabilirdi pekâlâ. «Ne diye manyato yaptın söylesene be.»

Birden köpek, kısık, fakat acı acı uludu. Kız, olanca sesiyle:

«Karabaş, Karabaş, Karabaş,» diye haykırdı. Ve kendi sesine kendi uyandı.

Yataktaydı. Yorganı attığı yerde gördü biraz sonra. Ter içindeydi, sola dönerek:

«Rüyada bile rahat yok,» diye söylendi. Aynı anda köpeğin sesini duydu. Adam bağıra çağıra onu seviyor, köpek de havlıyordu. Pencereye koştu. Gece nöbetinden çıkan komşu işçinin işçi oğlu köpeğini kızdırıyordu. Kızın kanı beynine çıktı. Ne kadar küfür varsa hepsini sıraladı içinden.

«Bütün mahalle uyuyor yahu, ayıp be. Düşünce olur biraz insanda.»

Bunlar yine kendine söyleniyordu tabii. Sanki bütün bunlara sebep kendisiymiş gibi.

Kalktığı gibi yattı. Gözlerini kapadı. Ama nafile. uykusu kaçmıştı. Saat iki buçuktu.

Dışarda hâlâ köpek havlıyor, çocuk bağırıyordu...

NACİ GİRGİNSOY

HASTANEYE MEKTUP

Biliyorum Remzi bey, suçum büyük. Aramadım seni, hiç sormadım. Gelenler anlatıyor. Başındanmış şikâyetin. Sen «geçmiş ola, hayır yok benden artık» diye tutturmuşsun. Ama doktorlar öyle düşünmüyor. Bak, perhiz de vermemişler. Dilediğini yer, istediğin kadar uyursun. Kırmızı biber, turşu yok yalnız. O kadarcık olacak, değil mi?

Sen gideli işler bir çoğaldı, sorma. Günler nasıl geçiyor, aylar nasıl tükeniyor, farkına varamıyoruz. Ha gece, ha gündüz. Şehir uykudayken biz çalışıyoruz. Sonra başlıyor şehir çalışmaya, bizim uyku saatlerimiz geliyor. Saat ne kelime. Meselâ 12. Yemek saatidir sözde. Ne gezer. Uykudayız o vakit biz. Yahut trenlerin peşinde. Bildiğin şey bunlar.

Bu gece istasyona gelirken gördüm. Çocuklar kandil çöreği satıyor. Az sonra camiler de ışıklarını yaktılar. Mübarek kandil. Çocukluğumu getirdi bana. Babamı tanımazsın. Konaklarda büyümüş. Son yıllar durumu berbattı. Hep içerde. Ama kandili, bir kucak çörekle, o taşırdı bizim eve. Ne güzel kokardı çörekler. Sakin, huzur dolu bir havayı da peşlerinden getirirlerdi. Büyükannem o gece helva pişirir, duasını yapar, bir ara kaybolurdu. Hep bilirdik, şimdi küçük odadadır. Işığı yakmamıştır. Pencereden içeri küçük bir aydınlık sızmaktadır. Önceleri yalnız sanır, tek başına karanlıkta ne yapıyor diye üzülür, merak ederdik. Ama yalnız değildi. Sevgili Ahmediyle baş başaydı. Balkan Harbinde onu kundakta bir çocukla babamla - dul bırakan, unutamadığı Ahmediyle. Sonra namazını kılar gelirdi. Birimizi okşar, gülümserdi. Beyhude gayret. Her defasında ağladığını bilmezmiydik sanki.

Bu kış da bitti bitmedi. Hastanenin kaloriferleri yanı-

yordu herhalde. Sıcak odadan dışarıyı seyretmek hoş olmalı.

Sandalyede uyuyakalmışım. Morsun tıkırtısı kulağıma geldi. Sıçradım. 67 yol istiyordu. Manipleyi zor tuttum. Elim uyuşmuş. Soba sönmek üzere. Biraz kömür atmalı. Siyah zeytin. Kömüre böyle diyorlar ara istasyondaki arkadaşlar. Makinistlerle iyi geçinmeli. Yoksa kömür, sıcak su rüyanda göremezsin. Bunu da onlar söylüyor.

Saat 3/10. Kapı çaldı. 9 katarı soruyorlar. Bir gedikli. Yani assubay. Bu genç kız nişanlısı mı acaba? Kış kıyamette, sabah karanlığında ne ararlar İstanbulda? Yerler ayna gibi parlıyor. Buz tutmuş her taraf.

Şerif efendi nerdeyse damlar. Bizim sahlepçi canım. Arkasından kör simitçi. Ne sahlepte eski tad, ne simitte eski lezzet var. İlkokul önlüğünde kaldı hepsi. Ama olsun. Soğuk nefesimizi kesiyor. Ilık birşey girsin içimize. Kemal de kalkmış. Ateş almaya geldi. Sana selâmı var. İkide bir hastaneye gidiyor artık. Çok zayıfladı. Çay demliyecekmiş. Biliyorsun, ocağın üstünde yatıyor. Bitkin, uykusuz. Köyden geldiğinde böyle değildi. Gözlerinin altı halka halka. Bir defasında ne olmuş biliyor musun? Büfeye gelen müşterilere çay kahve taşırken bir genç kadına baka kalmış. Sonra üstüne dökmüş çayları bütün. Millet alay ediyor. «Beceriksiz çocuk» demiş kadın. «Deli mi ne?» Çocuk olur mu hiç. 20 sine giriyor.

Cevdet de geldi. Bizim gişe memuru. Saat 3/30. «Canına yandığım» diyor. «Bilseydim 9 katarının rötar yaptığını, az daha kestirirdim». Gece sinemadaymış. Üç saat uykuyla gelmiş. Işıklar da sönmüş mahallesinde. Kaymamak, düşmemek için akla karayı seçmiş. «Bu şehirde zaten belediye yok ki» diye söyleniyor. Film esaslıymış ama. Hem rakkaseler varmış, hem Mevlût.

Kemal çay getirdi. Cevdet, nar gibi kızarmış sobanın yanında bir sandalyeye tünedi. Uykulu gözlerle çayını karıştırıyor. Kapı aralıklarından buz gibi rüzgâr geliyor.

67 sinyal verdi. Samafor açmağı unutmuşum. Tiz düdüğü kapkara, külçe gibi üstümüze abanmış ağır sükûtu bir

yerinden yırtıyor. Tren geldi. İşte elinde fener, kaputu içinde bükülmüş, katar şefi. Revizörlüğün ışığı yandı. Makasçılar esniyerek, gerinerek odaya doldular. 64 yol almadı daha. Manevraya çıkabiliriz. İki yerden beş vagon terk, 8 ilâve. Allah vere de kroşeler donmuş olmasa.

Senin hastalığını bildim Remzi bey. İlâcını da. Önce o evden çıkman gerek. Pencereleri daima kapalı, perdeleri inik, o in gibi evden. Sonra da evlenmen. «Bu yaşta mı, geçti artık» deme. Bir kadın lâzım sana. Seni hayata itecek, sıkıntılarını, umutlarını paylaşacak bir can yoldaşı. İhtiyar anacığın gözleri açık gitti. Bunca mihneti tek kişi taşıyamaz. Bir hayat arkadaşı olmalı. Yola giderken çantanda yemeğin, havlun hazır; dönüşte sıcak suyun, çamaşırın ve bir ılık kadın nefesi odayı doldurmuş olmalı. Düşün, bir yaz gecesi sahil gazinolarının birine oturmuşsun onunla, bir soğuk bira yahut kahve içmişsin. Sonra dönmüşsün ağır ağır yuvana. Yalnız değilsin artık. Garip değilsin, zayıf, kuvvetsiz ve boşlukta değilsin. Biri var yanında. Çamaşırların ıtır kokuyor şimdi. Ateşler içinde yanan başına serin elini koyacak, sana bir bardak su verecek biri var yanında.

Hastaneden dönünce bütün hapları, ampulleri at. Fora et bütün pencereleri hayata. Vazgeç kendi kendinle uğraşmaktan. Boyuna kendini dinlemekten vazgeç. Dün çarşıdan geçerken baktım. Taze balık satıyorlar. Çabuk gel de Balıkpazarında biraz defi gam eyleyelim. Sen Beşiktaşta geçen çocukluğunu, Kalamışta bıraktığın geceleri anlat. Ben dalıp gideyim. Ama boş ver ilâca, doktora.

Assubay yeniden geldi. Kızcağız nasıl üşümüş, büzülmüş yanında. Yarı karanlıkta seçemiyorum ama, gözleri galiba yeşil. Neyse. Yolcu treni de geliyor. Mektubumu yetiştireyim.

Sağlıklar dilerim Remzi bey...

İSMET AKAKINCI

PASTIRMACI

Eğer hastanın kabul etmiyeceği herhangi bir şey olursa, başhekim, asistanının yardımiyle işi bitirmeğe çalışırdı. Çok yumuşak bir yüreği vardı başhekimin. Birşey üzerinde fazla direnmiyordu; istiyordu ki dediği şey hemen kabul ediliversin. Biraz karşı koyma gördü mü, çabucak vazgeçiverirdi. Onun için kendine gözüpek, yüreği demirden bir asistan seçmişti herhalde...

Asistan, Pastırmacıya:

— Oğlum İbrahim, diyordu. Yakında taburcu olacaksın. Babana yaz; ya seni gelip alsın, yahut yol parası göndersin, kendin git.

— Ama ben gitmek istemiyorum ki...

— Gitmek istemiyorum olur mu? Buraya sıra beklemeden geldin. İyi de oldun sayılır. Gitmek gerek.. Seni daha fazla tutamayız.

— Ayağım yok, ayağımı kestiniz benim. İyi olmadım ki ben..

— Ayağını kestikse ne çıkar? Hastalığı kökünden çıkarıp attık işte! Hem babana sorduk da ayağını öyle kestik oğlum.

— Babama sordunuz ama benim ayağımı kestiniz. Benim ayağım yok şimdi..

Asistan, daha fazla devam edemedi. Söylene söylene çıktı, gitti.

Pastırmacının yüzüne, kuşku ve ürkünün bir sürü çizgisi dolmuştu. Bu adam niye bu kadar ısrar ediyor, anlamıyordu bir türlü..

— Edib abe, ne diyor bu şey... Şey...

— Asistan.

— Ha işte o, ne diyor?

«Edib abe», olanı biteni anlayabileceği şekilde ona açıkladı. Nihayet kavradı ki gitmek çaresiz.. Sonunda:

— Edib abe, bari babama bir mektup yaz. Yazıver babama bir mektup, dedi.

Pastırmacı, soyadı idi. Bu soyadı koğuştakilerin hoşuna gitmiş ve isminden daha fazla kullanılır olmuştu. Yirmi dört-yirmi beş yaşlarında kadar vardı ama henüz çocukluktan kurtulamamış bir durumdaydı. Yalnız, bazan öyle lâflar ederdi ki, altmış yaşındaki bir filozof kırk yıl düşünse bulamazdı. Askerliğini bahriyede yapmıştı. Geminin hademesi gibi bir şeymiş. Ayağını vurmuş merdivene.. Teskereyi aldıktan sonra kokusu çıkmış ve şişivermiş ayağı. Babası getirip hastaneye yatırmıştı. Ayağın kesilmesi için sorduklarında:

— Siz bilirsiniz, beyim, demişti. Gayri nasıl isterseniz öyle yapın!

Karyolanın başucunda, ellerini iki yana açmış, boynunu bükmüştü. Halinde ve sözlerinde, «Eti de kemiği de sizin olsun. İster öldürün, ister paralayın, yeter ki beni bundan kurtarın. Allah biliyor ya, öz evlâdım ama artık çektiğim yetti.» der gibi bir tavır vardı.

★

Ayağı kesildikten sonra, Pastırmacının iştahı da açılmıştı. Üzüm hoşafını bile ekmekle katık ederek yiyordu. Durumundan pek memnun görünüyordu. Şu taburculuk olmasaydı, hemen hiç tasası kalmamıştı.

Akşamları yemekten sonra:

— Edib abe! Edib abe! diye seslenirdi. Bir cağara ver, ver bir cağara..

— Mapusane Çeşmesini söylemezsen olmaz.

Hemen şarkıya başlardı. Yalnız besteyi de, güfteyi de değiştirirdi bazı yerlerde.. Fakat yürekten söylerdi. Sanki çeşme yandan değil de, kendi içinden akıyormuş gibi yürekten okurdu:

«Mapusane çeşmesi yandan akıyor yandan.»

Sigarayı, dumanı hemşireler tarafından farkedilmesin diye elindeki kutu kapağıyla yelleye yelleye, içine derin

nefeslerle çekerek içerdi.

★

Pastırmacının babası gelmedi. Bir haber de yok.

Asistan, sabahleyin hiç lâf etmeden dosdoğru Pastırmacının tabelâsını açtı:

— Taburcusun, dedi.

Dolmakalemin ucunu kıracakmış gibi sert sert bastırarak yazdı: «Taburcu».

Pastırmacı, vizite bittikten sonra da ağzını açmadı. Gözleri, örtünün altında kalan ayağın boş uzantısına takılı, düşünüyordu.

«Edib abe» gezebiliyordu.. Hastanenin bütün koğuşlarını dolaştı, Pastırmacıya yol parası topladı. İdare memuru ayrıca, belediyeden vapur biletini tedarikleyince, Pastırmacı hayatının en zengin noktasına çıkmış oldu. Öyle ya koğuşlardan toplanan para kadar topluca parayı bir arada elinde hiç görmemişti. Şimdi önemli iş, gittiğinde, parayı babasından saklamaktı.

— Bubam elimde görürse komaz, alır, diyordu.

«Edib abe» akıl verdi:

— Kasığına bağla onu. Sar bir mendile, kasığına bağla. Lâzım oldukça çıkarır harcarsın.

— Öyle Edib abe, öyle! Kasığıma bağlarım parayı.. Bubam göremez ki.. Üzüm alırım onunla.. Ekmek alırım.. Sonra karpuz da alırım. Ama daha çok ekmek alırım. Bubama göstermem ki.. Göremez onu bubam.. İyice bağlarım.

★

Öğleden sonra asistan, iğne takımlarıyla birlikte tekrar geldi:

— Bari gitmeden, son defa olarak apse'ni boşaltalım da öyle git.

Pastırmacının göğsünde ayrıca bir şiş vardı ve hasta

kaburgasından gelen irin oraya birikiyordu. Ama doktorlar kaburgadaki bu hastalığın hiç önemi olmadığını söylüyorlardı.

Asistan, kalın, boru gibi, bir ucundan öbür ucu görünebilecek kadar kalın bir iğne seçti. Şırınganın ucuna taktığı iğneyi Pastırmacının göğüs kasları arasına daldırdı. Uzun araştırmalardan sonra cerahat yatağını buldu nihayet. Bir portakalın suyunu boşaltır gibi içerdeki irini şırıngaya çekmeğe başladı.

Bu iş asistan için hayli yorucu olmuş ve esmer yüzü boncuk boncuk terlemişti.

Pastırmacının yüzünde hiçbir buruşma yoktu. Yüzü, acı duymamış gibi durgun ve ifadesizdi. Sanki iğne, başka birinin göğsüne batırılmış gibi sessiz sessiz seyrediyordu. Çehresinde ancak, «bakalım sonunda ne olacak?» anlamında bir merak gölgesi sezinlemek mümkündü.

★

Pastırmacının elbise torbası aşağıdan getirildi: Bahriyeden kalma, aşınmış beyaz bir pantol, alacalı bir mintan ve bir çift eski ayakkabı. Bir de yontulmuş kalın bir değnek..

Beyaz pantol, kir ve lekeden rengini kaybetmişti. Diz kapağı yerindeki yırtıktan kesik ayağın sargıları görünüyordu. Gözleri bir ara, aklına parlak bir fikir gelmiş gibi ışıldadı; «Edib abe» ye bakarak:

— Bunu atmam, dedi. Öbürü eskiyince bunu giyerim. Ters ama zararı yok. Yine giyilir ya!..

Ayakkabıyı tutan elini havaya kaldırmıştı...

NUMAN ALİ LEVENT

DİREĞİN YANINDAKİ İNSAN

Bilmediğim, görmediğim, tanımadığım insanlar geçer sokaktan. Sokak, insan dolu, toprak dolu, hava dolu sokak. Susuz sokak, süpürge görmemiş sokak. İnsanlar geçer bu sokaktan, çoluk çocuk geçer, yük yüklü kamyonlar geçer, insan taşıyan otobüsler geçer, orospu taşıyan taksiler geçer. Bir âlemdir bu sokağın hali. Gecesi başka, gündüzü başkadır. İnsanı vardır bu sokağın güleryüzle yanından geçer. İnsanı vardır asık suratlıdır. İçi başka, dışı başkadır bu insanların. Bir kalbleri vardır kapkara, bir kafaları vardır bomboş. Onlar da bomboştur ama, sokak bomboş değildir. Doludur gece gündüz. Çeşit çeşit insanlarla görüşür. İçlerini bilir, dışlarını bilir bu insanların. Bu sokakta bir elektrik direği vardır. Direğin yanında bir insan durur. Durur da düşünür. Birini beker.

Çok şeyler yazıldı şimdiye kadar beklemek üzerine. Beklemekten herkes şikâyet etti. Beklemeği kötü gördüler daima. Ona bir düşman gibi baktılar. Beklemenin heyecanını duymamağa, yazmamağa çalışmışlardır. Oysaki kalemini eline alsa kendisi.. ne güzel anlatacak beklemeği. Sevgilisine bakar gibi, sevgilisine mektup yazar gibi öyle yazacaktı. Canım diyecekti, her gün bekliyorum seni direğin yanında. Sen yine gelmiyor, beni bekliyorsun. Beklemek, bu benim için, ne çekilmez şeydi önce.. Alıştım fakat şimdi. Seni beklerken bir zevk, bir heyecan duyuyorum şimdi. Beklemek, bir arkadaşım oldu benim. Yalnızlığımı unutturan, seni hatırlatan bir arkadaş. Seni beklerken, seni düşünüyorum. İşte diyorum; işte köşeyi döndü bana geliyor. Koluna giriyorum. Gezmeğe gidiyoruz. Bir tatlıcıya giriyor, tatlı yiyoruz. Tatlı yer,. tatlı konuşuruz.

Sağ yumruğunu birkaç kere vurdu başına. Amma da yaptın ha! diye düşündü. Beklemeyi mi yazacaktım, yok-

sa sevdiğime mektup mu? Bırakayım beklemeği. Herkes ayrı ayrı hisseder beklemeği, öyle yazar. Zevk meselesi gibi birşey.. Kimisi fasulyeyi sever, kimisi patlıcanı. Kolokas hepsinin âlâsıdır bence, diye düşündü. Çiğ yiyenin ağzını, canını yakar, acı biber gibi.. Acı biberin turşusu da hoştur. Cana yakındır.. Sirkeye gelince acılığı biraz geçer gibi olur. Ya lâhana turşusu? Yok bamya! Lâhananın turşusu mu olur? Yemedim bilmiyorum.. Fakat orospu taşıyan taksiler olur da, lâhana turşusu niçin olmasın? Olur, herşey olur bu dünyada. 20. yüzyıl dünyası, hidrojen bombası yüzyılı sözde.. Haaa, doğru ya yahu! Şu hidrojen bombası nasıl hasba öyle. Yakar mıymış, ne halt edermiş bilmem. Bilmem ya, yine de düşünüyorum. Olur mu olur, bir bakarsın okuruz bu yıl hidrojen bombasını. Ne zaman bütünlemeler.. Yarın, öbür gün falan filan.. Daha vakit var demek. Daha vakit var ya yine yukarıda dediklerim.. Beklemek hiç de bu kadar cana yakın değil. Bu öyle ya! Patlıcan yemeği hoşa giden birşey değil mi yani.. Kolokas, ıspanak canım onlar başka. Her güzel bir değil ya. İyisi var, kötüsü var. Şusu var, busu var. Var, herşey var bu dünyada. Var da var, yok da yok. Yok! Ne yok? Hiçbir şey. Var! Ne var? Atom bombası, hidrojen bombası, ölüm... Ayna var, cımbız var kadınlar için. Konferans var, beklemek var bizim için. Daha ne var bizim için? Dedik ya ölüm. Yaşıyoruz ya şimdi. Ölüm bunun neresinde? Atom bombasında, hidrojen bombasında. İki hidrojen, bir oksijen ne yapar? Hidrojen bombası mı? Yok canım su. Su yapar. İçtiğimiz su. Su var acıdır, su var tatlıdır, bal gibi. Daha başka beklemek beyim beklemek. Bir yar beklerim köşeden. Bu köşe nerede? Cehennemin dibinde. Burası neresi? Bir sokak. Sokak kimin? Benim, senin, herkesin. Yok canım sözde belediyenin.. Ne yapar belediye? Yolları temizler, ev yıkar, ev yapar, insan gömer, para alır, falan filan yapar. Yapar da susuzluktan, tozdan ölüyoruz. İyi değil miyiz, sağ değil miyiz şimdi? Öyleyse ölüm bunun neresinde? Azrailin elinde. Ne var elinde? Çizgiler. Kaderim yazılı içlerinde. Ne var kaderimde? Bil-

mem, herşey var, birşey yok. Beklemek de var mı? Hem de âlâsına. Ya bütünlemeler? Canım yarın, öbür gün. Yar gelecek mi karşı köşeden? Hayır Türkiye'den. Ne var Türkiy'de? Ne yok ki! Saat kaç şimdi. Beş var sekize. Bugün de gelmiyecek anlaşılan. Geçen kimdir? Bir hamal. Taşıdığı fasa fiso!

Bilmediğim, tanımadığım, insanlar geçer bu sokaktan. İnsanlar geçer içleri başka, dışları başka. İnsanlar geçer kendi kendilerine. Birisi durur direğin yanında. Durur da düşünür, birini bekler.

LEFKOŞE, 1954

CEMALETTİN AYKIN

HASTANE İMAMI

Morgun serinliğinde kesesindeki kaçak tütünden bir sigara sarıp yaktı. İri burnundan savurduğu dumanlar arasında mermer masalara uzatılmış ölüleri seyre daldı. Pörsümüş, kirpiksiz gözkapaklarının arasındaki ufacık gözleri bir nakliyat şirketi ambar memurunun gözlerinden daha fütursuzdu. Tıknefesliğinden her solukta boğazı hırr.. hırrr... ötüyor ve yeleğinin düğmelerini geren kocaman sarkık göbeği gümüş saat kösteğiyle beraber inip kalkıyor. Havada, ağır bir ölü kokusu.

Dışarda, yaklaşan bir ayak sesi vardı. Kapının önünde durdu. Kapı yavaşça itildi. Ufaktefek, esmer, külot pantalonlu bir adam, başını içeriye uzatarak mermer masalarda yatan ölülere baktı. Sandalyesinde oturan hocayı görünce ilerledi.

— Selâmünaleyküm.

— Aleykümselâm Hamza, hayrola?

— Bizim Sineğin Osman efendi sizlere ömür emmi. «Fehmi hocayı bul söyle, meftayı kaldırmaya gelsin» dediler evinden.

Kendini büyük olayların içinde göstermeye özenerek konuşuyordu. Ama masalarda yatanları gördükten sonra ölüm haberini vermenin tadını iyice çıkaramamış gibiydi.

Hocanın bugün morg'tan ayrılması uygun olmayacaktı. Muamelesi tamamlanmış bir çocuk ölüsü vardı ortada. Başka birinin otopsisine biraz sonra başlanacaktı. Onun da bugün postalanması gerekiyordu. Şu işlerin pisliğinde tam da kuyruğu titretecek sırayı bulmuştu yani Osman efendi!

— Ruhunu teslim edemiyor, can çekişiyor diyorlardı sabahtan!

— Mahalle büyükleri kırk bir yasin okudular, sonra kasidei şerif okudular. Onun üstüne düştü kafası. Zemzemi de içemedi. Attı çenesi.

Ölü, zengin ölüsüydü. Fehmi hoca, ölüm haberini zâten bir aydır bekliyordu. Ocağın emektarıydı. Merhumun babası da dahil bugüne kadar o kapıdan dört ölü yolcu etmişti. Eski müşterisiydi. İyi para veriyorlardı. Bu yüzden ölüye yeşillenen birçok hocaların bulunacağı da belliydi. Düşünüyordu: «Haydi bizim baş belâlarını yıkamadan postaladık diyelim... Akşama yetişir mi acaba?» İki ölü başına ekşiyip kalmıştı. Allah kahretsin!

Sonunda kararını verdi:

— Hamza yavrum, sen beni hastanenin dış merdivenlerinin dibinde bekle. Şimdi gelirim.

Hamza gidince kendisi de kalktı. Çocuk ölüsünü bir çıkın yaptı. Parmağına takıp dışarı çıktı. Akasyaların arasından ana binanın kapısına doğru yürüdü. Uzun boylu, kamburca, alaburus saçlı bir hademe içeri giriyordu. Ardından seslendi:

— Kâzım!

Adam döndü. Gözlerini kısarak baktı.

— Gelsene biraz.

Çıplak ayaklarındaki terliği betonun üzerinde sürükleyerek, beyaz gömleğinin eteklerini uçura uçura yaklaştı.

— Sineğin Osman efendi vefat etmiş. Şimdi adam geldi. Ben meftaya gidiyorum. Morgta yarım saat sonra bir otopsi var. Operatör beni sorarsa, şimdi gelecek dersin. Otopsi bitince mezar kazıcıya haber gönder, bir adamlık yer hazırlasın. (Elini hademenin omuzuna koyarak gülümsedi.) Kefeni sen alır, kimseye göstermeden beline sararsın. Ölünün göğsüne, edep yerine birer yaprak gazete kâğıdı ört. Mezar kazıcıyla kefenin masraf muamelesini iki kişi üstünden yaptıracaksın. Bir de sabi var. Hani şu anası boğmuş ya... Ona yer açmasınlar. Ben hallederim.

Hademe göz kırptı.

— Hoca efendi, bak yani, hesap karışmasın: Kefenle-

rin ikisini de alırım ben! Çocuğun kazma parası da sana kalıyor.

— Peki canım, peki. Gene o bizim eski kazmacıyı çağırt. Ölüyü, ben gelmeden sevketme. Götürüp musalla taşma bırakıyorlar. Abdest, namaz derken iş uzuyor. Sen hamalları hazır et yeter.

Hademe gülerek başını salladı. Bu işin acemisi değildi. Fehmi hoca rahatlamıştı. Gevşek bir bakışla bunca yıllık ekmek teknesinin, hastanenin pencerelerini süzdü. Balkonda zayıf, sapsarı birçok hastalar sıralanmış, korkulu gözlerle kendisine bakıyorlardı. Balkonun demir parmaklıkları üstündeki kafalar, bir an gözlerine bir tavukçu dükkânının kafeslerindeki tavuk kafaları gibi göründü. Zayıf, cansız olanları içerde haftalarca besliyorlardı. Sonra bir sabah o deli doktor, operatör olacak bunak, içlerinden bazılarını seçip götürüyor, bıçağın altına yatırıyordu. Herif sağlam saatleri söküp hurdaya çeviren acemi saatçiler gibiydi. Adamın âletlerini dışarı döküp ıcığını cıcığını kurcalayarak vakit öldürüyor, yorulunca parçaları toplayıp morga sevkediyordu. Çok ekmek yemişti hoca buradan. Sarı, ablak çehresinde hafif bir gülümseyişle sakalını kaşıdı. Sonra hırıltı solumasiyle ağır ağır ilerleyip merdivenleri indi. Hamza, karşıda bir top akasyanın altında bekliyordu. Beraber yürüdüler.

Fukara mahallesinin ortasındaki kocaman, beyaz evin eski cakalı hali kalmamıştı. Radyosundan hiç eksik olmayan oynak türkülerin, tangoların yerine şimdi içerden kadın çığlıkları taşıyordu. Geceleri bol elektrikle aydınlatılan odaların mahremiyetini yalancıktan saklar görünen dekolte perdeler kalkmıştı. Pencerelerde, mahalle karılarının yaşmaklı kafaları kımıldıyordu.

Sokağın iki tarafında sessizce sigara içenler Fehmi hoca yaklaşınca ayağa kalktılar. Bu zengin komşunun cenazesindeki figüranlık rollerini benimsemiş görünüyorlardı. Yalancı keder maskesi yüzlerine iyice oturmuştu.

Kapı aralıktı. İçerde kalabalık, uzunca bir avlu ve avludan iki-üç basamaklı bir taş merdivenle çıkılan çimen-

li bir bahçe vardı. Avludakiler açılarak yol verdiler. Çimenliğin kıyısı nergisler, hercai menekşeler ve karanfillerle çevriliydi. Bahçe duvarının üstüne doğru pembe asma gülleri uzanmıştı. Merhum bu güllerin altındaydı. Teneşir de, hocayı bekliyordu. Komşu bahçedeki dut ağacının uzanan dallarından teneşire ve «ak tüylü» göğsüne dutlar düşüyordu.

Su ısınmıştı. Hoca, işini çabucak bitirmek istiyordu. Çıkınını gülün dalına asarak kollarını sıvadı. Lifi ve sabunu aldı, suyunu dökmeye hazırlanan yardımcı hocaya işaret etti.

Komşu evlerin damlarını simsiyah örten belki binlerce karga bağırışıp duruyordu. Yukarıdaki kadın ağlamaları işitilmez olmuştu. Mahallenin yalınayak, başı açık piçkuruları dış kapının aralığından merhumu gözetliyorlardı. Hamza yaklaşınca kaçıştılar.

Fehmi hoca gerdek gecesine güvey hazırlanır gibi özeniyordu. Ölüsüne göre eli kadar çenesini de kullanmayı bilirdi.

— Maşşallaaah!.. dedi, gördün mü ölüyü! Şu nura bak, şu nura! Ölü dediğin böyle olmalı! Yudukça yuyasım geliyor. Elimden bunca mefta geçti, ben böyle ölü görmedim. Şu çehreye bak, par par yanıyor. Hay maşşaallah, maytap gibi!

Birden elini yavaşlattı. Hatırladığına göre üst çenedeki dişliğin sağ azı tarafına doğru üç-dört tane altın diş olacaktı. Kimseyi pirelendirmeden işaret parmağını yavaşça Osman efendinin ağzına sokup yokladı. Almışlardı. Merhumun kıçına yeniden pamuk soktu. Sonra kefenlediler.

Sim işlemeli, kırmızı bindallı örtülerle süslü tabut kapıdan çıkınca, hoca cenaze alayının arkasında kaldı. Tutunduğu havluyla takunyaları bir çocukla evine gönderdi. Çıkını gene elindeydi. Etrafında uçuşan sineklere ve gelip geçen kedilerin dikkatli bakışlarına aldırmadan alayın arkasından camiye doğru yürüdü.

Rahmetlinin musalla taşındaki saltanatı sona erince,

alay mezarlık yoluna düzüldü. Kalabalık gittikçe artıyor, sokakları dolduruyordu. Yardımcı hoca boyuna sesleniyor:

— Hak rahmet eyleye... Allah rahmet eyleye!..

Şehrin eşraf takımı, Osman efendinin yakınları, ayağı mezarlığa alışkın ihtiyarlar ağır ağır yürüyorlar. Onların arkasında dilenciler, fakirler ve yalınayak çocuklardan bir ıskatçı sürüsü. Perişan giyimli, zayıf bir adam, yanındaki, başında mendil bağlı kamburca ihtiyara Fehmi hocayı göstererek fısıldıyor:

— Herifteki enseye bak enseye! Yörü kahpe dünya yörü!

İhtiyar başını kaldırıp baktı. Karşılık vermedi.

— Bu ölü hocaları yok mu, hepsini de çatır çatır yakmalı.

— Niye yahu? Deme öyle.

— Derim helbet. Ne söylüyorlar bu herif için duydun mu? Münis bacıların ölüsünde kendine ayrı sofra kurdurasıymış. Üstü kaburgalı pirinç pilâvı önünde tepsiyle. Münis bacıya da diyesiymiş ki: «Bacı, ben doyduğumu bilemem, ben doyunca sen haber ver.» Aynen böyle. Kör Nuri naklediyor. Bir de gelmiş ki Münis bacı, koca tepsi bomboş! Gözünü yummuş herif, boğazında hır... hır... bir nefes, kaşık da gelip gidiyor...

İhtiyar «lâ havle...» çekti. Millet dururken göbek bağlamıyordu.

Alay yokuşu çıkınca «tahtalı köy» birden göründü. Yakıcı güneş altında kertenkeleler, gelincikler, tarla sıçanları tümsekten tümseğe cirit oynuyorlardı. Tabutu yere indiren kalabalık hazırlanmakta olan çukurun kıyısını çevirdi. Kaşarlanmış iki mezarcı bekleyenlere önem vermeden gevşek gevşek çalışıyordu. Yalınayak çocuklar yeni mezar için ötekilerden taş topluyorlardı. Birçokları mezar taşlarına, tümseklere yaslanmış, yaşamanın keyfi içinde karşılardaki manzarayı seyrediyor. Şehrin üstünde hava, güneşin çiğ, sapsarı ışıklariyle bir buhar kımıldanışında. Haçdağı'nın eteklerinden nehrin kıyısına doğru kargalar uçuyor.

Ortalıkta ağır bir koku vardı. Bazıları göz uciyle tabuta bakıyordu. Ama yeni ölünün böyle kokmaması gerekti. Oturanlardan biri kalkarak yaslandığı mezarın üstüne eğildi. Sonra geri çekildi. Gözleri hayretle açılmıştı. Kalabalık başına üşüşüverdi. Eğri mezar taşının gölgesinde Fehmi hocanın çıkını duruyordu. İlk gören gevşemiş düğümü iyice çözdü. Çocuk ölüsü açık elleri ve boynunda anasının mosmor parmak izleriyle önlerindeydi.

Aşağılarda, gâvurlar mezarlığında eşekler yayılıyordu.

FEVKİYE AYGÜN

YALNIZLIK

O zamanlar şehrin kenar mahallelerinden birinde, oda oda kiraya verilen boz renkli, üç katlı binanın bir odasını da ben işgal ederdim. Aşınmış trabzanlı tozlu merdivenlerinde veya loş kapı aralığından kaçma diğer kiracılardan biriyle karşılaştığım olurdu. Fakat insanlardan kaçma huyum onların herhangi biriyle dost olmama mâni idi. Kendi hemcinslerimden kaçmak. Onlardan âdeta korkmak ve bu hissin doğurduğu müthiş yalnızlık... Öylesine yalnızım ki... Acaba evlensem bu huyum düzelir mi? derdim. Fakat yabancı bir şahsın gelip her şeyime hattâ düşüncelerime bile ortak olacağını tasavvur ettikçe bunun imkânsızlığını anlıyorum.

Yüzbinlerce insanın kaynaştığı şehrin tenha bir sokağındaki bu tek odada geçirdiğim hayat bir çokları için tatsız ve beyhude gibi görünür. Fakat ben bu yalnızlık içinde hürriyetin sonsuz zevkine eriyordum. Hele yanıbaşımdaki odadan gelen bitmez tükenmez münakaşa ve kavgalar ne isabetli bir hayat tarzı seçtiğimi bana anlatıyordu.

Karı koca idiler muhakkak. Düşünürdüm... Böyle küçücük bir odada birlikte oturmağa mecbur olduğum hattâ bütün bir ömrü birlikte geçirmeğe niyetlendiğim bir insanla durmadan kavga etmek.. Ne korkunç şey. Tek penceremden görünen manzara karşı sırada kepenkleri kapalı duran ve alt taraflarından iri iri kilitler sarkan anbarlardı. Fakat bu anbarların arka tarafı büyük bir bahçe idi galiba, çünkü koca koca ağaçların yarıdan yukarıları gözükürdü ve akşamları güneş batarken bu yeşil dallar arasında epeyi renk oyunları olurdu. İşte kollarımı pencerenin içine dayayıp dadikalarca bu türlü renklere boyanan gökyüzünü ve kızıllaşan, neftileşen sonra kararan ağaç denizini seyrederken içimi hüzne benzer, piş-

manlığa benzer bir duygu sarardı ve o anda çok önceleri bir tren yolculuğunda rastladığım iki yolcuyu o mesut insanları hatırlamadan edemezdim. Kompartımanda üç kişi idik bir ben bir de ikisi. Soluk yüzlü traşı uzamış ve bir kolu omuzundan askıya alınmış delikanlı ile iri gözlerinde vefakârlığın, sevginin ateşi alev alev yanan ince küçük bir kadıncık. Ben köşemde uyuklar gibi durduğum uzun dakikalarda onlar mırıl mırıl konuşmuşlardı. En fazla kadın söylüyordu. Onda çok sevdiği yavrusunu avutan, oyalıyan bir anne hali vardı. Tatlı bir sesle:

— Çoğu gitti azı kaldı, diyordu. Eve gidince sobanın arkasına yatağını yaparım. Bir gripin alırsın, bir bardak da çay... Sonra uyursun. Bu yol da seni epey hırpaladı biliyor musun?

Adam gözleri çakmak çakmak ona bakıyordu. Zayıf sesiyle:

— Ya sen? Biri lâzım sana baksın, bu bir haftadır az mı yoruldun, üzüldün.

Kadın onun elini okşuyordu ve anlatıyordu:

— Ne ise geçmiş olsun ikimize de. Birkaç güne kadar bir şeyin kalmaz.

Onlar İzmit'le Gebze arasında küçük bir istasyonda inmişlerdi. Nereye gittiler, ne yaptılar, başlarına ne gelmişti? Hiçbirini bilmiyoruz. Trende birçok uzun ve yalnız saatler geçirdikten sonra Orta Anadolu'nun çamurlu ve ıssız bir istasyonunda trenden inip elimde bavulum, dondurucu bir rüzgâr altında, beni otele götürecek arabayı beklerken ta uzaklarda, İzmit'ten öteye, dağlar arasında küçücük bir evde sobanın arkasına serilmiş yatakta yatanları düşündüm. Oda sıcak, yatak sıcak, gözleri ateş gibi yanan vefalı eşin kalbi hepsinden sıcak, sargılı kolu acımasın diye erkeğinin koltuğu altına yastıklar yerleştirmiştir. Bir eliyle çayı uzatıyor öteki eliyle belki de onun kıvırcık, siyah saçlarını okşuyordur. Düşüncelerimin burasına gelince deli gibi olmuştum. Bağıra bağıra ağlamak, dayanılmaz yalnızlığımın ıstırabını birilerine anlatmak ihtiyaciyle kıvranmıştım.

Sonra aradan seneler geçmişti ben yine yalnızdım, fakat halime şükrediyorum. Bitişiklerin durup dinlenmiyen kavgalarını dinledikçe hürriyetimin kıymetini da-ha fazla anlıyordum.

Bir akşam kadın kocasını hışımla karşıladı:

— Nerelerde idin? Tabiî bugün maaş aldın kahveye uğrayıp bir iki el oynamadan edemezsin.

Adam, bir şeyler kem küm ederken kadın daha yüksek perdeden haykırdı:

— Git de karı nasıl beslenir ellerden öğren. Sırtıma takacak bir entarim yok.

Adam, herhalde duvara yaklaşmış olmalı ki sözlerini anlıyabildim bu sefer.

— Yahu! Sus be, ayıptır, konudan komşudan utan.

Öteki şirret şirret bağırdı:

— Ne yaptım ki utanayım, sen utan! Paraları benden sakla da git şaraba, kumara ver. Bu yaptığını Allah kabul eder mi?

Kavga uzayıp gidiyordu. Adam, yeminler ederek:

— Ne şarabı, ne kumarı? Sen delirdin mi? diyordu.

Kadın ondan çok bağırıyordu:

— Senin kadar maaş alanların karılarının kolları bilezikten kalkmıyor. Sen parayı götür şurda burda keyfince harca. Gösteririm sana ben.

Bu sırada birtakım patırtılar, gürültüler oldu karısını dövüyordu galiba. Asabım bozulmuştu, şapkamı kaptığım gibi çıktım odadan. Hem biraz dolaşır hava alırım hem de karnımı doyururum, diyordum. Uzun merdivenleri inmiye başladım. Tozlu basamakların sonuna gelmiştim ki yukarıdan aşağıya inen telâşlı ayak sesleri duydum. Sönük bir ampulün aydınlattığı holde biraz durakladım. İnen bitişikteki bedbaht adamdı. Sık sık nefes alıyor, bir eliyle saçlarını arkaya bastırarak öteki elinde tuttuğu koyu renk fötr şapkayı giymiye uğraşıyordu. Elleri son derece titriyordu. İçimde birden onunla konuşmak arzusu kabardı. Gülümsedim:

— Siz de çıkıyorsunuz galiba?

O biraz şaşkınlaştı. Sonra yüz hatları yumuşadı, rahatladı.

— Biraz işim var dışarda, dedi.

Ben onunla ahbap olmaya iyice karar vermiştim. Dostça koluna girdim.

— Biraz, dedim, dolaşalım, sonra döneriz.

Caddeye çıktığımızda asfalt, hafif hafif yağmaya başlayan yağmurla ıpıslaktı. Pırıl pırıl otomobiller gidip geliyor, şemsiyeli erkekler kaldırım diplerinden evlerine doğru koşuşuyorlardı.

Bir sokak ötedeki ucuz lokantaya gidip oturuncaya kadar, hattâ ilk kadehleri kafamıza dikinciye kadar hiç bir şey konuşmadık hemen hemen. Sonra o, birdenbire gözlerini gözlerime dikti:

— Bir daha dedi, dönmiyeceğim oraya.

İkinci bardağı eline almıştı. Ben çatalı mezelerde gezdiriyor, adama ne diyeceğimi kestiremiyordum. Gözleri bir tuhaftı. Deli gözleri, vahşi hayvan gözleri gibi bir şeydi bunlar.

— Geçinemiyorsunuz galiba diye bir şeyler mırıldanacak oldum.

O, boşalan bardağı masaya tak diye vurarak koydu.

— Artık hepsi bitti dedi. O sesi hiç duymıyacağım, üstüme doğru yürümüyecek. (Eliyle göğsüne vurarak) şu rezil paranın hesabını her akşam kuruşu kuruşuna soramıyacak.

Üçüncü bardağı dikiyordu; boşalınca masaya koydu. Çatalı fasulye piyazına daldırdı, çatala takılan iki tane fasulyeyi ağzına attı, sonra ayağa kalktı. Bir el hareketi ile şapkasını geriye itti, elleri ile masaya dayanıp bana doğru eğildi:

— Biri beni sorarsa dersin ki: O, artık hür bir adam, Parasını istediği gibi harcayan tam bir erkek. Karı kuru lâfı vız gelir ona. (Masaya bir yumruk indirdi) Anladın mı komşum diye bağırdı. Vız gelir artık. Yaşasın hürriyet.

Onun bütün bu hallerini, konuşmalarını, hattâ elini

şapkasına götürüp göz kırparak beni selâmlayışını, masaların arasından yalpa vura vura geçerek yağmurlu caddeye çıkışını alık alık seyrettim. İnsan üç kadehle bu kadar olamazdı. Daha önce de içmiş olmalıydı.

Bir müddet sonra hesabı görüp çıktım. Caddeler tenhalaşmıştı. Evine giden gitmiş, sinemalara giren girmiş, ortalıkta pek kimse kalmamıştı. Köşedeki kestaneciden bir kesekâğıdı kestane alarak pis pis çiseleyen yağmurun altında omuzlarım ıslana ıslana evime doğru yürümeye başladım. Serin hava yüzüme çarpınca kafamın sersemliği dağılmıştı.

Eve gider biraz okur, kestane yer vakit geçiririm, sonra yatarım diye düşünmüştüm. Yalnız oluşuma bu gece nedense çok, pek çok memnun olmuştum.

Fakat ertesi sabah erkenden koridorda telâşlı gidip gelmeler, gürültülü ayak sesleri duyarak uyandım. Pantolonumu bir hamlede bacaklarıma geçirerek kapıyı açıp dışarı çıktım. Bir kaç polisin arasında ellerindeki sedyede bir yığın taşıyan beyaz gömlekli insanlar gördüm. Ve daha tanımadığım bir takım insanlar...

Sonradan öğrendim ki akşam yanı başımda korkunç bir cinayet işlenmiş. Adam ekmek bıçağını sapına kadar karısının kalbine saplamış. Sonra da birlikte meyhaneye gidip kadeh tokuşturmuşuz.

Kadının yarasından boşanan kanlar döşeme tahtalarının arasından damla damla aşağı katta oturan ihtiyar lisan hocasının odasına akmış. Sabahleyin gözlerini açıp da odanın ortasındaki küçük kan birikintisini gören ihtiyar lisan hocası milleti ayaklandırmış.

Fakat inanır mısınız? Benden ayrılıp da yağmurlu caddeye çıkan adamı bir daha gören olmadı. Ben de kimseye bu kısa arkadaşlıktan hiç bahsetmedim.

SON

39

İÇİNDEKİLER

Bekir Sıtkı Arsa 3
Ziya Osman Saba : O banka 10
Umran Nazif : Gizli ödenek 27
Muzaffer Hacıhasanoğlu Sıcak 32
Ceyhun Atuf Kansu : Geçmiş bir gün 43
Tahsin Yücel : Katuşa masalı 49
Tektaş Ağaoğlu Basri Hoca 54
Yıldırım Keskin : Bir gece giden 64
Sacid Yumer Gölgesinden çıkan adam 72
Orhan Asena Kaçış 81
Erdoğan Tokmakçıoğlu: Kadın - Adam - Sigara tablası 88
H. Turgut Acar: Beyaz sincap 92
Meral Çelen Gece nöbeti 98
Naci Girginsoy Hastaneye mektup 105
İsmet Akalıncı Pastırmacı 108
Numan Ali Levent : Direğin yanındaki insan 112
Cemalettin Aykın : Hastane imamı 115
Fevkiye Aygün Yalnızlık 121

100 Kuruş